

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om produktion av genetiskt modifierade växter

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny lag om produktion av genetiskt modifierade växter. Propositionen grundar sig på den rekommendation om samexistens mellan genetiskt modifierade grödor och konventionellt och ekologiskt jordbruk som utfärdats av Europeiska gemenskapernas kommission. Behovet av att stifta en lag beror på avsaknaden av bestämmelser som är tillämpliga på produktion av genetiskt modifierade växter.

Syftet med propositionen är att förhindra spridning av genetiskt modifierade växtsorter och inblandning av genetiskt modifierat material i konventionellt eller ekologiskt producerade växter samt att skapa ett väl fungerande system för odling av genetiskt modifierade

sorter och för ersättning av ekonomisk skada som beror på inblandning och spridning.

I lagen föreslås ingå bestämmelser om krav, myndighetstillsyn, tillsynsregister, administrativa tvångsmedel, straff samt ersättning för ekonomiska skador vid produktion av genetiskt modifierade växter. Lagen föreslås gälla odling, hantering och lagring på en gårdsbruksenhet av genetiskt modifierat växtmaterial, transporter av sådant material på en gårdsbruksenhet eller mellan gårdsbruksenheter samt åtgärder som ska vidtas på odlingsområdet efter att odlingen upphört.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE	5
2.1 Lagstiftning	5
Gentekniklagen.....	5
Lagen om handel med utsäde	5
Lagen om landsbygdsnäringsförvaltningens informationssystem.....	6
Lagen om ersättning för miljöskador	6
Produktansvarslagen.....	6
Skadeståndslagen.....	6
Lagen angående vissa grannelagsförhållanden.....	6
Självstyrelselagen för Åland	6
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen utomlands och inom EG	7
2.2.1 Odling av genetiskt modifierade växtsorter.....	7
2.2.2 Kommissionens rekommendation om samexistens	7
2.2.3 EG:s lagstiftning	8
Direktivet om avsiktlig utsättning	8
Förordning om genetiskt modifierade livsmedel och foder.....	9
Förordning som gäller spårbarhet och märkning.....	9
Förordning som gäller unika identitetsbeteckningar för genetiskt modifierade organismer	10
Direktiv om handel med utsäde.....	10
EG-förordning gällande ekologisk produktion.....	10
2.3 Nationella bestämmelser om samexistens i EU:s medlemsstater.....	10
Sverige.....	12
Danmark	12
Nederländerna	13
Spanien	13
Österrike	13
Italien.....	14
Frankrike	14
Tyskland	14
2.4 Bedömning av nuläget	15
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	16
3.1 Målsättning.....	16
3.2 Alternativ	16
3.2.1 Ordande av odling	17
3.2.2 Ansvar för skador till följd av inblandning utgående från gällande lagstiftning.....	18
Gentekniklagen.....	19
Miljöskadelagen, lagen om miljöskadeförsäkring och återställande av miljön.....	19
Produktansvarslag	20

	Skadeståndslagen.....	20
	Lagen om grannelagsförhållanden	21
	3.2.3 Försäkringssystem och fonder.....	22
3.3	De viktigaste förslagen.....	22
	Tillämpningsområde.....	22
	Anmälningsskyldighet och register över odlingsplatser.....	23
	Bestämmelser som gäller odling samt verksamhetsidkare	23
	Ersättning av ekonomiska skador	24
4	PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	24
4.1	Ekonomiska konsekvenser för verksamhetsidkare och myndigheter.....	24
	Verksamhetsidkare	24
	Myndigheter	25
	Kostnader till följd av inblandning från genetiskt modifierad stärkelsepotatis	25
4.2	Konsekvenser för myndigheterna	26
4.3	Miljökonsekvenser	26
4.4	Samhälleliga konsekvenser	27
5	BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	27
5.1	Beredningsskeden och beredningsmaterial	27
5.2	Remissyttranden och hur de har beaktats.....	27
6	SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	30
	DETALJMOTIVERING	31
1	LAGFÖRSLAG	31
	1 kap. Allmänna bestämmelser	31
	2 kap. Villkor för verksamheten	33
	3 kap. Myndigheter	37
	4 kap. Tillsyn	38
	5 kap. Administrativa tvångsmedel och påföljder	39
	6 kap. Ersättning för skada	41
	7 kap. Särskilda bestämmelser.....	43
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	44
3	IKRAFTTRÄDANDE	45
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	45
	Näringsfrihet och egendomsskydd	45
	Hemfrid	46
	Utövning av offentlig makt	46
	Bemyndigande att utfärda förordning och delegering av lagstiftningsbehörighet ..	47
	Ändringssökande	47
	Lagstiftningsordning	47
	LAGFÖRSLAG	49
	Lag om produktion av genetiskt modifierade växter.....	49

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Med grödors samexistens avses åtgärder som syftar till att göra det möjligt att bedriva produktion av genetiskt modifierade växter sida vid sida med andra grödor. Med samexistens avses också producenternas och konsumenternas möjlighet att välja mellan olika produktionsformer (produktion av genetiskt modifierade växter, konventionell och ekologisk produktion). En viktig fråga när det gäller samexistens är inblandning och förhindrande av inblandning. Om genetiskt modifierat material förekommer i andra än genetiskt modifierade produkter, produktionsanläggningar och produktionsplatser, kan detta orsaka odlarna, dem som förädlar livsmedel och foder samt köpmännen ekonomisk skada. Inblandning kan i detta fall försvåra eller helt förhindra produktion och marknadsföring av konventionellt eller ekologiskt producerade produkter.

Godkännande och användning av genetiskt modifierade växtsorter regleras på ett detaljerat sätt i Europeiska gemenskapens (EG) lagstiftning. Enligt gemenskapens lagstiftning får genetiskt modifierade sorter marknadsföras, om spridning av dem bland människor och djur eller i miljön inte orsakar skada. Genetiskt modifierade sorter får godkännas för kommersiell odling endast om de klarar den detaljerade riskbedömning som avser hälso- och miljöriskerna. Detta täcker en konsekvensbedömning av såväl spridning av pollen och frön som korsning av en genetiskt modifierad gröda med andra grödor eller vilda växter. Eftersom man i processen med att godkänna sorterna redan har bedömt de konsekvenser som hänför sig till hälsoskyddet och säkerheten, koncentrerar man sig i lagstiftningen om samexistens på att förhindra inblandning.

Enligt Europeiska gemenskapens lagstiftning ska användning av genetiskt modifierat material i produkter anges genom lämplig

märkning. Däremot ingår i gemenskapens lagstiftning inte några bestämmelser om odling av genetiskt modifierade sorter som är upptagna i sortlistan. Europeiska gemenskapernas kommission (kommissionen) har i sin rekommendation i ärendet konstaterat att åtgärder för samexistens bör utarbetas och genomföras av medlemsstaterna. Vid utarbetandet av detta lagförslag har nämnda rekommendation av kommissionen beaktats.

För närvarande odlas inte genetiskt modifierade sorter i Finland, med undantag för försöksverksamhet. Om genetiskt modifierade sorter odlades i Finland, skulle regleringen i den föreslagna lagen avse odling, hantering och lagring på gårdsbruksenheten av genetiskt modifierade sorter som upptas i Europeiska gemenskapens sortlista samt transporter på en gårdsbruksenhet och mellan gårdsbruksenheter. Lagen ska inte tillämpas på handeln med genetiskt modifierade sorter eller på transporter eller hantering av skörden utanför gårdsbruksenheten. Den föreslagna lagen ska inte heller tillämpas på försöksverksamhet med genetiskt modifierade växter, om vilket bestämmelser finns i gentekniklagen (377/1995). Genom lagen och de förordningar som utfärdas med stöd av den ska de odlingsåtgärder som är de mest centrala med tanke på samexistensen regleras.

Odlarna ska genom frivilliga avtal kunna inrätta områden som är fria från genetiskt modifierade sorter. Offentlig reglering som leder till områden som är fria från genetiskt modifierade sorter, kan endast i välavgränsade fall anses vara motiverat för att förhindra spridning och överensstämma med gemenskapens rätt. Av särskilda skäl kunde man, i syfte att uppfylla kraven på utsädesproduktionens renhet, genom författningar som grundar sig på lag utfärda detaljerade sortspecifika begränsningar på ett visst avgränsat område, om det inte är möjligt att uppnå tillräcklig sortrenhet med andra åtgärder. Europeiska kommissionen har också tagit upp en

möjlighet att överväga ett initiativ, enligt vilket medlemsstaterna själva ska kunna besluta, om en genetiskt modifierad sort som godkänns inom EU ska godkännas för odling på medlemsstatens område. Om initiativet genomförs tillåts nationella beslut om områden som är fria från genetiskt modifierade sorter.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning

Samexistens gäller produktion av genetiskt modifierade växtsorter som godkänns för odling inom gemenskapen. Vid reglering av samexistens fastställs verkningsfulla och kostnadseffektiva förfaranden, genom vilka inblandning och spridning av genetiskt modifierat material från odlingar med genetiskt modifierade växter i konventionella och ekologiska odlingar kan förhindras, och genom vilka ersättning för ekonomisk skada som beror på sådan inblandning och spridning kan ersättas.

I detta kapitel granskas lagstiftningen i Finland gällande genetiskt modifierade organismer och ersättning för skada. I gällande lagstiftning för olika områden ingår inte direkt några bestämmelser som gäller hur odling av genetiskt modifierade växtsorter, som godkänns inom gemenskapen, sida vid sida med andra växtsorter ska ordnas. Genetiskt modifierade grödor har emellertid inte heller i någon lagstiftning uttryckligen lämnats utanför lagstiftningens tillämpningsområde.

Gentekniklagen

Genom gentekniklagen genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/18/EG om avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön och om upphävande av rådets direktiv 90/220/EEG, nedan direktivet om avsiktlig utsättning, samt rådets direktiv 90/219/EEG om innesluten användning av genetiskt modifierade mikroorganismer, nedan direktivet om innesluten användning. Syftet med lagen är att främja en säker och etiskt försvarbar användning av gentekniken i enlighet med försiktighetsprincipen

samt skydda människors och djurs hälsa och miljön vid användning av genetiskt modifierade organismer. I gentekniklagen avses med genetiskt modifierad organism en organism vars genetiska material har modifierats på ett sätt som inte inträffar naturligt genom parning eller naturlig rekombination.

Lagen omfattar principer och förfaranden för godkännande som tillämpas i Finland vid godkännande av odlingsutrymmen och fältförsök som gäller genetiskt modifierade växter, djur och mikrober; samt nationella åtgärder och gällande principer vid behandling av tillstånd för bl.a. kommersiell odling av genetiskt modifierade växter inom EU i enlighet med direktivet om avsiktlig utsättning. Varje genetiskt modifierad organisms konsekvenser bedöms särskilt från fall till fall och tillstånd för användning beviljas endast för sådana genetiskt modifierade organismer som är säkra för människors och djurs hälsa och för miljön. Tillståndet kan förenas med villkor och begränsningar som är nödvändiga på basis av riskbedömningen.

I gentekniklagen föreskrivs att lagen om ersättning för miljöskador (737/1994), nedan miljöskadelagen, tillämpas vid ersättande av skada som åsamkats miljön genom verksamhet enligt gentekniklagen, samt att produktansvarslagen (694/1990) tillämpas vid ersättande av skada som en produkt som innehåller genetiskt modifierade organismer har åsamkat personer eller enskild egendom. På övrig skada som åsamkats av nämnda verksamhet tillämpas skadeståndslagen (412/1974).

I gentekniklagen föreskrivs om ett genteknikregister som förs av Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira. I registret införs bl.a. uppgifter om de platser där genetiskt modifierade organismer som har släppts ut på marknaden odlats, om dessa inte finns i något annat register. I lagen regleras inte odling av godkända genetiskt modifierade växtsorter och inte hur odlarnas inbördes förhållande ska ordnas.

Lagen om handel med utsäde

Lagen om handel med utsäde (728/2000) innehåller bestämmelser om handel med ge-

netiskt modifierat utsäde. Genetiskt modifierat utsäde får produceras och marknadsföras endast om nödvändiga undersökningar har utförts och andra nödvändiga åtgärder har vidtagits för att säkerställa att det inte finns några negativa effekter på människors hälsa och på miljön.

Lagen om landsbygdsnäringsförvaltningens informationssystem

I lagen om landsbygdsnäringsförvaltningens informationssystem (284/2008) föreskrivs om registeruppgifter som insamlas för att fullgöra landsbygdsnäringsförvaltningens åligganden. Det är närmast fråga om sådana uppgifter som hänför sig till yrkesmässig odling och som bl.a. används vid förvaltning och övervakning av företagsstöd. I registret ska endast införas uppgifter som är nödvändiga för att fullgöra ett åliggande; sådana uppgifter är bl.a. uppgifter om de växtarter och växtsorter som odlas på registerenheten samt odlingsarealen för dessa. De uppgifter som finns i registret får lämnas ut till utomstående endast i enlighet med lagen eller någon bestämmelse som utfärdats med stöd av den eller med samtycke av registerenhetens ägare. När det gäller offentlighet eller hemlighållande av uppgifter tillämpas vad som bestäms i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), nedan offentlighetslagen. Offentliga uppgifter är dock bl.a. uppgifterna om läge och arealer för registerenheternas basskiftet.

Lagen om ersättning för miljöskador

I miljöskadelagen föreskrivs om ersättande av miljöskador som orsakats genom förorening av vatten, luft eller mark, buller, skakning, strålning, ljus, värme, lukt eller någon annan liknande störning. En miljöskada ersätts endast om det inte kan anses att störningen skäligen ska tålas med hänsyn till de lokala förhållandena och hur allmänt störningen annars förekommer under jämförliga förhållanden. I rättspraxis finns emellertid inte avgöranden för bedömning av när en skada som orsakats av genteknisk verksamhet ska anses som en miljöskada.

Produktansvarslagen

I produktansvarslagen föreskrivs om ersättning av skada som en produkt har orsakat på person eller på sådan egendom som är avsedd för enskild användning eller konsumtion och som den skadelidande huvudsakligen har använt på ett sådant sätt.

Skadeståndslagen

I skadeståndslagen föreskrivs om ersättning av skada som uppsåtligen eller av vållande orsakats en annan. Den som orsakat en sådan skada ska enligt lagen ersätta den. Skadeståndet omfattar gottgörelse för person- och sakskada. Om den skadelidande medverkat till skadan kan skadeståndet jämkas. Om det är fråga om endast lindrigt vållande, ska inget skadestånd dömas ut. För skada som vållats uppsåtligen ska likväl fullt skadestånd utdömas.

Lagen angående vissa grannelagsförhållanden

I lagen angående vissa grannelagsförhållanden (26/1920), nedan lagen om grannelagsförhållanden, föreskrivs om skadeansvaret mellan grannar i samband med vissa verksamheter. Enligt 17 § i lagen får en fastighet inte användas så att grannarna orsakas oskäligt besvär av ämnen som är skadliga för miljön, sot, smuts, damm, lukt, fukt, buller, skakning, strålning, ljus, värme eller annan motsvarande påverkan. Ansvar uppkommer om skadan är oskälig och den skadliga verksamheten inte anses vanlig på orten. Om det är fråga om en miljöskada tillämpas emellertid miljöskadelagen. Tillämpning av lagen på odling av genetiskt modifierade sorter föreskrivs inte uttryckligen.

Självstyrelselagen för Åland

Bestämmelser om landskapet Ålands självstyrelse i fråga om vissa angelägenheter finns i självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Enligt 18 § 15 punkten i lagen har landskapet lagstiftningsbehörighet bland annat i fråga om jord- och skogsbruk samt styrning av lantbruksproduktionen. Ålandsdelegationen

har ansett att lagstiftningen om genteknik i enlighet med 27 § 42 punkten i lagen hör till sådana angelägenheter som ska hänföras till rikets behörighet. Justitieministeriet har i sitt utlåtande av den 6 mars 2009 (10/08/2009 JM) konstaterat att samexistensen är en fråga som hänför sig till jord- och skogsbruk och att den därmed med stöd av 18 § i lagen faller inom ramen för landskapets självstyrelse.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen utomlands och inom EG

2.2.1 Odling av genetiskt modifierade växtsorter

Odlingsarealen för genetiskt modifierade växtsorter ökar med ca 12 procent per år. År 2007 odlades sådana på en areal av 114 miljoner hektar i 23 länder. Produktionen av genetiskt modifierade växter är störst i USA, Argentina, Brasilien, Kanada, Indien och Kina. De viktigaste växtsorterna är soja, majs, bomull och raps. Genetiskt modifierade sorter i kommersiell produktion finns också bland följande växtarter: papaya, melon, tomat, poppel, petunia, trädgårdsnejlika, paprika, ris och blåuser. De första genetiskt modifierade växtsorterna kom ut på marknaden år 1996, och före år 2006 hade sammanlagt 539 godkännanden som livsmedel eller foder eller för avsiktlig utsättning i miljön beviljats för 107 transformationshändelser av 21 grödor i 51 länder.

De förädlingssegenskaper som används mest när det gäller genetiskt modifierade växtsorter är de som inverkar på odling, såsom motståndskraft mot ett visst ogräsbekämpningsmedel eller en viss skadeinsekt. På marknaden finns också några växtsorter som är motståndskraftiga mot virus och sådana vars blomfärg modifierats. Forskningsinstitutionen har förbättrat växtsorternas näringsinnehåll, sjukdomsresistens samt hårdighet mot torka, översvämning, salt, värme och köld. Produktion av vaccinprotein, hormoner och tillväxtfaktorer med hjälp av genetiskt modifierade växter har kommit igång inom växtusodlingen. Lönsamheten när det gäller växter som används som bioenergi har förbättrats genom genmodifiering så att växter-

nas sockerhalt har höjts, spjälkningen av cellulosa till socker förbättrats, gödslingsbehovet minskat samt motståndskraften mot växtsjukdomar förbättrats. Sådana växtsorter kommer dock ut på marknaden först efter några år.

Inom EU har en motthärdig genetiskt modifierad majssort och sort som är motståndskraftig mot bekämpningsmedel godkänts för kommersiell odling. I praktiken odlas dock endast den motthärdiga sorten, huvudsakligen i Syd- och Centraleuropa, där det europeiska majsområdet gör att skörden förstörs och mögelgifter bildas i majscolvarna. I EG:s sortlista finns över 50 genetiskt modifierade majssorter som härrör från samma godkända transformationshändelse. Två genetiskt modifierade trädgårdsnejlikor, vilkas förädlingssegenskaper är hållbarhet i vas och blåaktig färg, har också godkänts för odling inom EU. I praktiken har dessa nejlikor dock inte odlats på gemenskapens område, utan de har importerats från andra länder som snittblommor.

Odlingsarealen för genetiskt modifierade majssorter inom gemenskapen var över 55 000 hektar år 2005, 62 000 hektar år 2006 och 110 000 hektar år 2007. Tre fjärdedelar av odlingsarealen fanns i Spanien och resten i Frankrike, Republiken Tjeckien, Portugal, Tyskland, Slovakien, Rumänien och Polen. Inom EU odlas till vidare inte genetiskt modifierad soja, men en tillståndsansökan som gäller odling av den inom EU är under behandling. Genetiskt modifierad soja importeras till de flesta EU-länder för att användas som foder eller livsmedel.

2.2.2 Kommissionens rekommendation om samexistens

Åtgärder för hur olika produktionsformer ska anpassas till varandra inom jordbruksproduktionen regleras tills vidare nationellt inom EU, eftersom tillagstiftningen och produktionsförhållandena är olika i olika medlemsländer. Kommissionen har dock utfärdat en rekommendation om riktlinjer för utarbetande av nationella strategier och bästa praxis för samexistens mellan genetiskt modifierade grödor och konventionellt och ekologiskt jordbruk (2003/556/EG), nedan rekommendation om samexistens.

Enligt rekommendationen bör ingen form av jordbruk, vare sig konventionellt, ekologiskt eller jordbruk som använder GMO, vara utesluten i Europeiska unionen. Förmågan att vidmakthålla olika produktionssystem inom jordbruket är en förutsättning för konsumenternas valmöjlighet. Med samexistens avses lantbrukarnas möjlighet att i praktiken välja mellan produktion av konventionella, ekologiska och genetiskt modifierade växter, i enlighet med lagens krav på märknings- och renhetsnormer.

När det gäller samexistens måste frågan om potentiella ekonomiska förluster av inblandning av genetiskt modifierade grödor i andra grödor och om de driftåtgärder som är mest lämpliga för att minimera inblandning avgöras. Det är viktigt att göra en klar åtskillnad mellan samexistensens ekonomiska aspekter och de miljö- och hälsoaspekter som behandlas i direktivet om avsiktlig utsättning. Samexistens handlar om odling av sådana genetiskt modifierade växtsorter som har konstaterats vara säkra med tanke på människorna, djuren och miljön och som fått marknadsföringstillstånd.

Åtgärderna bör vara verkningsfulla och kostnadseffektiva. De bör också följa proportionalitetsprincipen, dvs. de ska inte vara mer långtgående än vad som är nödvändigt för att säkerställa att tillfälliga spår av genetiskt modifierat material håller sig under de tröskelvärden som fastställs i gemenskapslagstiftningen. Åtgärderna får inte heller lägga onödiga bördor på lantbrukare, utsädesproducenter eller andra aktörer med produktionsverksamhet.

Sådana beslut som gäller åtgärder bör vara vetenskapligt grundade samt bygga på tillgänglig erfarenhet från praxis om bevarande av identitet hos växtsorter och metoder för produktion av utsäde. I fråga om åtgärderna bör hänsyn tas till de artspecifika biologiska skillnaderna t.ex. i pollinationssystemet, frönas överlevnad, bildandet av spillplanter samt till produktionsmässiga skillnader t.ex. mellan produktionen av foder och utsäde. Gårdsspecifika driftåtgärder och åtgärder som syftar till samordning mellan närliggande gårdar bör prioriteras. Regionalt omfattande åtgärder kan övervägas endast för specifika grödor, om andra åtgärder inte ger till-

räckliga renhetsnivåer, och deras geografiska omfattning bör vara så begränsad som möjligt.

Som en allmän princip, under det skede då en ny produktionsform införs, bör de lantbrukare som inför den nya produktionsformen ha ansvaret för att genomföra de åtgärder som är nödvändiga för att begränsa genflödet. Lantbrukare som planerar att börja odla genetiskt modifierade växtsorter på sina gårdar bör informera om dessa planer. Nationella strategier för samexistens bör säkerställa en rimlig balans mellan olika intressen hos lantbrukare inom alla produktionsformer.

Medlemsstaterna bör se till att lantbrukare får fullständig information om följderna av att välja en viss produktionsform (genetiskt modifierad eller konventionell). I synnerhet bör de få information när det gäller deras ansvar för att genomföra åtgärder för samexistens och de ansvarsregler som gäller vid fall av ekonomiska skador till följd av inblandning.

Medlemsstaterna kan använda olika politiska instrument vid samexistens, t.ex. frivilliga avtal eller reglering med olika stränghetsgrad. När det gäller ekonomiska ansvarsfrågor i samband med inblandning rekommenderas att medlemsstaterna undersöker sin lagstiftning om civilrättsligt ansvar för att ta reda på om den ger tillräckliga och likvärdiga möjligheter i detta avseende.

2.2.3 EG:s lagstiftning

Direktivet om avsiktlig utsättning

I direktivet om avsiktlig utsättning regleras fältförsök (forsknings- och utvecklingsförsök) med genetiskt modifierade organismer samt produktion av godkända genetiskt modifierade organismer när det inte är fråga om innesluten användning i produktionslokaler. Beslut som gäller forsknings- och utvecklingsförsök fattas i första hand nationellt. Däremot fattas beslut om utsläppande på marknaden av produkter som består av eller innehåller genetiskt modifierade organismer på EG-nivå. Ett skriftligt medgivande enligt direktivet är en förutsättning för att en produkt som innehåller genetiskt modifierade

organismer får användas inom gemenskapen utan ytterligare anmälningar; detta gäller bl.a. odling av genetiskt modifierade växtsorter. Syftet med direktivet är att närma medlemsstaternas lagar till varandra och att skydda människors hälsa och miljön, när genetiskt modifierade organismer sätts ut i miljön.

Innan medgivande lämnas ska de risker som utvecklingsförsöket eller utsläppandet på marknaden kan medföra för människans hälsa eller för miljön bedömas från fall till fall. I enlighet med försiktighetsprincipen ska alla lämpliga åtgärder vidtas för att undvika potentiella negativa effekter. Medgivande till marknadsföring av en produkt kan förvägras, om användningen av den medför risk för människans hälsa eller miljön. Kommissionen ska samla in information som baserar sig på undersökningar och utifrån den utarbeta riktlinjer för samexistens.

Förordning om genetiskt modifierade livsmedel och foder

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder, nedan GM-förordningen, föreskrivs om gemenskapsförfaranden för godkännande och övervakning av genetiskt modifierade livsmedel och foder samt om bestämmelser för märkning av dessa produkter. Syftet med förordningen är att säkerställa ett gott skydd för människors och djurs hälsa samt för miljön och konsumentintressena och att samtidigt sörja för att den inre marknaden fungerar effektivt.

Beslutsförslaget kan beroende på ansökan om godkännande gälla antingen genetiskt modifierade livsmedel eller foder eller odling av genetiskt modifierade växter som är avsedda att användas för produktion av livsmedel eller foder. Olika kombinationer av användningsändamålen är möjliga i ansökan. Behandlingen när det gäller produktgodkännande sker centraliserat på gemenskapsnivå genom ett föreskrivande kommittéförfarande. När produkten har godkänts för att släppas ut på marknaden, gäller beslutet i alla gemenskapsländer. Godkännandet kan förenas med villkor och begränsningar som är nödvändiga på basis av säkerhetsbedömningen. Godkännandet gäller i tio år.

Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (EFSA) genomför säkerhetsbedömningar av genetiskt modifierade livsmedel och foder. Vid bedömning av en produkt som innehåller levande genetiskt modifierade produkter ska EFSA dock samråda med de behöriga nationella myndigheterna som avses i direktivet; när det gäller odling av genetiskt modifierade växter ber EFSA någon av dem att genomföra en miljöriskbedömning.

Sådana produkter som innehåller genetiskt modifierade organismer eller material som har framställts av genetiskt modifierade organismer, ska märkas. Märkning krävs för varje enskild ingrediens, i livsmedel eller foder, där det förekommer genetiskt modifierat material. Tröskelvärde för märkning av förekomst av genetiskt modifierat material i en ingrediens är 0,9 procent; märkningskravet gäller inte för oavsiktlig eller tekniskt oundviklig förekomst som är under tröskelvärdet. Märkningskravet gäller heller inte produkter från djur som utfodrats med genetiskt modifierat foder, såsom kött, mjölk eller ägg, eftersom de inte utgör genetiskt modifierade organismer eller produkter framställda av sådana. Livsmedelsindustrin kan dock frivilligt märka sina produkter som är fria från genetiskt modifierade organismer och konstatera att genteknik inte har använts i något skede av produktionen.

Detaljerade tillämpningsföreskrifter för förordningen har utfärdats genom kommissionens förordning (EG) nr 641/2004 om tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 om ansökan om godkännande för nya genetiskt modifierade livsmedel och foder, anmälan av befintliga produkter och oavsiktlig eller tekniskt oundviklig förekomst av genetiskt modifierat material av vilket det gjorts en positiv riskbedömning. I förordningen föreskrivs bl.a. närmare om ansökningar om godkännande och anmälningar av produkter samt om tillämpningen av vissa övergångsbestämmelser.

Förordning som gäller spårbarhet och märkning

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1830/2003 om spårbarhet och märkning

ning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer och om ändring av direktiv 2001/18/EG, nedan förordningen om spårbarhet och märkning, fastställs principer för spårbarhet av genetiskt modifierade organismer samt livsmedel och foder som framställts av genetiskt modifierade organismer i alla stadier av hela produktions-, bearbetnings- och distributionskedjan. Företagarna ska ha infört system med hjälp av vilka det går att utreda vem som levererat produkterna och vem som tar emot produkterna. Den slutliga konsumenten registreras dock inte. Företagaren ska till den som tar emot produkten vidarebefordra uppgifter om att livsmedlet eller fodret framställts av genetiskt modifierade organismer samt identifieringsbeteckningarna för de enskilda genetiskt modifierade organismer som produkten innehåller.

Förordning som gäller unika identitetsbeteckningar för genetiskt modifierade organismer

I kommissionens förordning (EG) nr 65/2004 om inrättande av ett system för skapande och tilldelning av unika identitetsbeteckningar för genetiskt modifierade organismer föreskrivs att det i produktansökan för en genetiskt modifierad organism och i tillståndet som beviljats för den bör anges den unika identitetsbeteckningen, av vilken framgår sökanden och transformationshändelsen i fråga eller kombinationen av transformationshändelser. För att beakta den internationella utvecklingen ska det då identitetsbeteckningen skapas i OECD:s produkt-databas Bio Track och inom det förmedlingscentrum som inrättats genom Cartagena-protokollet om biosäkerhet kontrolleras om det redan har skapats en unik identitetsbeteckning för den aktuella genetiskt modifierade organismen i enlighet med formatet i förordningen.

Direktiv om handel med utsäde

Med stöd av direktiven som gäller handel med utsäde kan medlemsstaterna bevilja tillstånd att släppa ut sådant genetiskt modifierat

utsäde som registrerats i gemenskapens sortlista för utsäde. Tills vidare har inga särskilda tröskelvärden för förekomst av oavsiktliga orenheter av genetiskt modifierat material i utsäde fastställts i gemenskapslagstiftningen.

EG-förordning gällande ekologisk produktion

Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91, nedan förordningen om ekologisk produktion, trädde i kraft den 1 januari 2009. I förordningen föreskrivs om förbud mot att använda genetiskt modifierade organismer och produkter som framställts av dem eller med dem i ekologisk produktion. Förbudet gäller foder, livsmedel, processtekniska hjälpmedel, växtskyddsmedel, gödselmedel, jordförbättringsmedel, frön, vegetativt förökningsmaterial, mikroorganismer och djur. Förbudet gäller inte läkemedel som är avsedda för djur. För ekologiska produkter har inte angetts något från annan lagstiftning avvikande tröskelvärde för märkning av genetiskt modifierade ingredienser vilkas förekomst är oavsiktlig eller tekniskt oundviklig. En produkt som i enlighet med GM-förordningen och förordningen om spårbarhet och märkning är försedd med märkning som anger att den innehåller en genetiskt modifierad ingrediens, kan inte enligt förordningen om ekologisk produktion märkas som en ekologisk produkt.

2.3 Nationella bestämmelser om samexistens i EU:s medlemsstater

Kommissionen har lagt fram ett meddelande till rådet och Europaparlamentet om nationella åtgärder för samexistens (rapport om nationella åtgärder för samexistens mellan genetiskt modifierade grödor och konventionellt och ekologiskt jordbruk KOM(2006) 104 slutlig). Medlemsstaterna ska göra en anmälan om de nationella författningarna som gäller samexistens till kommissionen, som offentliggör anmälningarna i Tris-databasen. För samordning av och utbyte av information om samexistens har nätverket Coex-net bildats, från vilket myndigheterna

kan få information om andra medlemsstaters åtgärder i frågor som gäller samexistens. Kommissionen har också haft ett särskilt forskningsprogram (Co-Extra) gällande frågan.

Danmark, Tyskland, Ungern, Portugal, Slovakien, Republiken Tjeckien, Italien och Frankrike samt de flesta av Österrikes delstater har utfärdat nationella bestämmelser om samexistens. I Nederländerna ordnades samexistensen med stöd av avtal, men avtalet bekräftades också genom en nationell författning. Dessutom har bl.a. Belgien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Polen, Sverige och Slovenien anmält utkast till nationella författningar om samexistens till kommissionen. Bestämmelser om samexistens håller på att utarbetas också i andra medlemsstater, t.ex. Spanien och Förenade kungariket. Nationella bestämmelser som inte anmälts till kommissionen på behörigt sätt, kan inte enligt EG-domstolens rättspraxis tillämpas på enskilda personer.

Den nationella lagstiftningen om samexistens ska möjliggöra en fri marknad inom ramen för gemenskapens lagstiftning. Särskilt enligt direktivet om avsiktlig utsättning får medlemsstaterna inte generellt sett förbjuda, begränsa eller hindra att godkända genetiskt modifierade organismer släpps ut på marknaden.

Kommissionen har inte ansett att de nationella förfaranden för godkännande gällande en gård eller ett fall vilka föreslagits i vissa författningar som anmälts är lämpliga, eftersom genetiskt modifierade sorter ska godkännas för odling centraliserat på gemenskapsnivå för hela gemenskapens område. Vissa medlemsstater har föreslagit förbud mot eller begränsningar av odlingen av genetiskt modifierade växter i skyddade eller ekologiskt känsliga områden. I dessa fall har kommissionen meddelat att nationella samexistensåtgärder inte kan innehålla miljöskyddskrav som är mer långtgående än bestämmelserna i EG-lagstiftningen. Dessutom har kommissionen beslutat ge anvisningar om bästa praxis för odling av genetiskt modifierade grödor inom gemenskapen enligt enskild växtsort, och de första rekommendationer för samexistens som utarbetas av expertgruppen gäller majs.

I meddelandet om samexistens konstaterar kommissionen att de nationella och regionala strategierna för samexistens måste överensstämma med EG:s lagstiftning. Detta innebär att genetiskt modifierade växtsorter inte får förbjudas helt inom en region och åtgärderna får inte vara alltför restriktiva så att de sträcker sig längre än målet att garantera samexistens och så att det i praktiken blir omöjligt att odla genetiskt modifierade växter.

I de fall då det särskilt föreskrivits om ansvar och ersättningar till följd av inblandning har ansvaret för ekonomisk skada till följd av inblandning allmänt taget lagts på den som odlar den genetiskt modifierade sorten. Det finns skillnader mellan medlemsstaternas system. Till exempel Danmark och Nederländerna har utarbetat ett system där ansvar förutsätter överträdelse, vilket betyder att de som odlar genetiskt modifierade sorter kan bli skyldiga att ersätta endast om de inte har iakttagit bestämmelserna om odling av genetiskt modifierade sorter. I andra medlemsstater (bl.a. Österrike, Tyskland och Polen) tillämpas principen om strikt ansvar, enligt vilken ansvaret för ersättning mellan grannar för ekonomisk skada som orsakats av inblandning faller på den som odlar den genetiskt modifierade växten, oberoende av om man kan påvisa att det skett en överträdelse vid odling av den genetiskt modifierade växten eller inte.

Österrike anmälde år 2005 till kommissionen ett utkast till lagstiftning med ett totalt förbud mot odling av genetiskt modifierade växtsorter i en delstat. Bestämmelsen strider mot direktivet om avsiktlig utsättning, så kommissionen tillbakavisade anmälan, och EG:s högsta rättsinstans bekräftade kommissionens beslut genom en dom den 13 september 2007 (C-439/05 P och C-454/05 P). Förbud mot odling av genetiskt modifierade sorter meddelades också i en del regioner i Italien. I Italienska federationens lagstiftning om samexistens förbjuds däremot odling av genetiskt modifierade växtsorter fram till dess att regionerna har infört samexistensåtgärder, vilket de ändå inte har gjort. Kommissionen har begärt redogörelser från Italien vad gäller den aktuella lagens överensstämmelse med direktivet om avsiktlig utsättning.

Italien har inte lämnat in de redogörelser som krävts och därför har kommissionen år 2005 gett Italien en skriftlig varning om att bestämmelserna i fördraget inte följts.

Sverige

Sveriges förordning som gäller odling av genetiskt modifierade växtsorter (SFS 2007:273) har anmälts till kommissionen och trätt i kraft den 1 augusti 2007. Förordningen gäller odling av genetiskt modifierade grödor på jordbruksmark i kommersiellt syfte samt transport, lagerhållning och annan hantering av genetiskt modifierade produkter som sker i samband med odlingen. Förordningen gäller inte innesluten användning, såsom växthusodling, och inte heller produkter som är avsedda att användas för privat bruk inom odlarens eget hushåll. Odling av genetiskt modifierade sorter ska anmälas till myndigheterna. Den som avser att odla genetiskt modifierade grödor ska lämna skriftlig information till de näringsidkare som brukar jordbruksmark inom föreskrivet avstånd. Om jordbruksmark där genetiskt modifierade sorter producerats senare brukas av någon annan, ska till denne lämnas skriftlig information om vilken genetiskt modifierade gröda som odlats, odlingsåret och platsen för odlingen. Vid odling och transport samt rengöring av utrustning ska åtgärder vidtas så att spridning eller inblandning av genetiskt modifierade sorter inte sker och därmed orsakar ekonomisk skada.

Statens jordbruksverk har utarbetat ett förslag till lagstiftning som gäller krav i fråga om information, odling, transport, rengöring och skyddsavstånd. Enligt förslaget ska den som odlar en genetiskt modifierad växt anmäla odlingen till Jordbruksverket senast två veckor efter sådd eller sättnings. Hos den som anmält tas det ut en avgift på 200 svenska kronor för tillsyn och registrering. Information om odling av genetiskt modifierade växter ska lämnas till de näringsidkare som brukar jordbruksmark inom 100 meter från det område som är avsett att odlas, senast i början av november året innan den planerade odlingen. Vid odling av genetiskt modifierad majs är skyddsavståndet 50 meter och vid odling av genetiskt modifierad potatis tre me-

ter. Kortare skyddsavstånd får hållas om avtal om detta träffas med näringsidkare som avser att odla samma växtart på närliggande jordbruksmark. Det ställs inga utbildningskrav på den som odlar genetiskt modifierade sorter, eftersom de åtgärder som krävs, såsom iakttagande av skyddsavstånd och rengöring av utrustning är normala åtgärder inom jordbruksproduktionen, vilka t.ex. tillämpas vid utsädesproduktion.

Danmark

Danmarks lag om samexistens färdigställdes år 2004, och den gäller försäljning, odling, hantering och transport till köpare i första handelsledet av genetiskt modifierade växtsorter. Enligt lagen kan ministeriet för livsmedel, jordbruk och fiskeri föreskriva att genetiskt modifierade växtsorter endast får odlas eller hanteras av personer som beviljats det tillstånd som krävs för det. De som säljer eller hanterar frön eller förökningsmaterial av sådana växtsorter måste registrera sig. Genetiskt modifierat utsäde får endast säljas till den som innehar tillstånd som berättigar till odling. I lagen föreskrivs om grunderna för ersättning av skada som orsakats av inblandning och om ersättningssystemet. Man kan avvika från skyddsavståndet med stöd av ett skriftligt avtal. Odlingen måste anmälas till myndigheterna samt till dem som använder och äger de omgivande åkrarna inom ett visst för arten specifikt avstånd. Platsen för odlingen offentliggörs på internet, likaså tillsynsresultaten.

I bestämmelser på lägre nivå som utfärdats med stöd av lagen fastställs detaljerade uppgifter om ersättningssystemet samt kraven vid odling av majs, sockerbeta och potatis: bl.a. skyddsavstånd, växtföljd, hantering av växt och skörd, hantering av spillplanter, säkerhetsåtgärder vid transport och lagerhållning av genetiskt modifierade produkter samt utbildningskraven för de som odlar genetiskt modifierade sorter. Danmark har anmält de nya skyddsavstånden till kommissionen i juli 2007. Avstånden har förkortats på basis av den information som samlats in. Skyddsavståndet vid odling av majs är 150 meter, vid odling av sockerbeta tio meter och vid utsädesproduktion av den 2 000 meter. Vid od-

ling av potatis är skyddsavståndet tio meter, för sorter som inte blommar eller är hansterila är avståndet två meter, för utsädespotatis 20 meter och för de sorter av utsädespotatis som inte blommar eller är hansterila 15 meter.

Enligt lagen betalar ministeriet till den som odlar konventionellt ersättning för skada som orsakats av förekomst av genetiskt modifierat material i dennes skörd, under förutsättning att den genetiskt modifierade sorten har odlats under samma odlingssäsong tillräckligt nära, att den kan korsas sig med den växtsort som jordbrukaren odlar, att det genetiskt modifierade materialet kan identifieras i skörden och att halten av det överstiger det tröskelvärde som ministeriet fastställt. Ersättningen får inte överstiga den sänkning av försäljningspriset som orsakats av inblandning, avgifterna för prover och analyser samt de kostnader som föranletts av att övergångsperiod måste införas för den ekologiska produktionen. Ersättning ska sökas före augusti året efter skörden. Hos den som odlar en genetiskt modifierad sort tas det till en ersättningsfond årligen ut 100 danska kronor per hektar som odlas med genetiskt modifierade sorter.

Nederländerna

I Nederländerna gick man år 2004 in för avtal, genom vilket Nederländernas strategi för samexistens som utarbetats på basis av kommissionens rekommendation om samexistens genomförs. Avtalet bekräftades genom en förordning om samexistens år 2005. Den som har för avsikt att odla en genetiskt modifierad sort ska göra en anmälan om detta till odlarna i grannskapet samt till ett offentligt register. I alla odlingsskeden måste lämpliga förfaranden iakttas för att undvika inblandning av genetiskt modifierade produkter i andra produkter, t.ex. skyddsavstånd, omsorgsfull rengöring av utrustning samt särskällning av produkterna vid lagerhållning och transport. Skyddsavstånden från odlingsarealen för genetiskt modifierade sorter till odlingsarealer för samma art är för potatis tre meter, för sockerbeta 1,5 meter och för majs 25 meter. Till skillnad från kommissionens rekommendation håller man sig i avtalet inte

till de krav som avses i EG-lagstiftningen, utan man stöder sig också på frivilliga certifikat, varvid skyddsavstånden till en odling som certifierats som odling av icke-genetiskt modifierade växter är längre än de ovan nämnda avstånden. Enligt avtalet är odlaren inte skyldig att ersätta en skada som orsakats av inblandning, om han eller hon iakttar de överenskomna förfarandena, utan skadan ersätts ur en offentlig fond för skadeersättning. En odlare som inte iakttar de överenskomna förfaranden som gäller odlingen är enligt den nederländska civillagen skyldig att ersätta en påvisad skada som beror på inblandning, om skadan kan sammankopplas med honom eller henne i egenskap av odlare av en genetiskt modifierad sort.

Spanien

I Spanien har genetiskt modifierad majs odlats sedan 1998 genom frivilligt iakttagande av bestämmelser om god jordbrukssed och nationell allmän lagstiftning om ersättningsansvar. En lag om samexistens är under beredning i landet.

Österrike

I förbundsstaten Österrike föreskrivs genom de ändringar som gjorts i gentekniklagstiftningen år 2005 om de allmänna villkoren för odling av genetiskt modifierade sorter med tanke på samexistensen mellan olika odlingsformer. Den som har för avsikt att odla en genetiskt modifierad sort ska ansöka om tillstånd för det av myndigheterna. Lagen innehåller också bestämmelser om särskällning av skörden av genetiskt modifierade grödor och skörden av konventionella grödor, register för odlingar där genetiskt modifierade grödor odlas samt skadeansvar.

Utöver förbundsstatens bestämmelser har sju av Österrikes delstater utarbetat egen lagstiftning om samexistens med detaljerade bestämmelser om bl.a. anmälningskrav, skadeersättningar samt straff för försummelse av lagens krav. Ansökan om odlingstillstånd ska lämnas 3–6 månader på förhand och odlaren ska informera om sina odlingsplaner på jordbruksmyndigheternas officiella webbsidor samt i regionens alla stora dagstidningar. Det

är förbjudet att odla genetiskt modifierade sorter inom Naturaområden, andra skyddsområden samt i deras omgivning. I lagarna anges inte hur stora skyddsavstånd som krävs för genetiskt modifierade växtsorter, utan den frågan lämnas till myndigheterna att avgöra eller så kan det föreskrivas om dem i bestämmelser på lägre nivå.

Italien

Italien har antagit en lag om samexistens i januari 2005. Ansvaret för att föreskriva om samexistensåtgärder överförs i den till lagstiftning på regionnivå. På regionnivå har dock inga nödvändiga bestämmelser utarbetats, och därför är det fortfarande förbjudet att odla genetiskt modifierade växtsorter i Italien. Enligt lagen får ingen odlingsform inverka skadligt på utvecklingen av andra odlingsformer, och ingen av dem får gynnas på andras bekostnad. En odlare som inte iakttar föreskrivna samexistensåtgärder är ansvarig för de direkta och indirekta skador som detta medför för andra odlare. Den som odlar en genetiskt modifierad sort ska utarbeta en samexistensplan för sin gård.

Frankrike

I en lag om genetiskt modifierade organismer från år 2008 finns bestämmelser om produktion av konventionella och genetiskt modifierade växter. De allmänna principerna i lagen är frihet att konsumera och producera genom att använda genetiskt modifierade organismer eller låta bli att använda dem, samt rätt att producera och använda genetiskt modifierade organismer, om detta inte inverkar skadligt på människors hälsa eller på miljön. Nationalparker och naturreservat kan dock, om deras stadga tillåter det, undanta området från odling av genetiskt modifierade växter, förutsatt att alla odlare, som berörs av saken godkänner det enhälligt.

Vid plantering, skörd, lagerhållning och transport av genetiskt modifierade växtsorter ska de tekniska krav, såsom skyddsavstånden mellan odlingar, som utfärdats genom förordning av jordbruksministeriet följas, för att oavsiktlig förekomst av genetiskt modifierade organismer i annan produktion ska undvi-

kas, och för att halterna av genetiskt modifierat material i andra produkter ska kunna hållas under det föreskrivna tröskelvärdet. Skyddsavstånden är beroende av den genetiskt modifierade växtsorten.

Ett nationellt register ska upprättas över produktion av genetiskt modifierade växter i vilket det införs uppgifter om slag av odling och platsen för odlingen. Uppgifter om platsen för odlingen är offentliga. Uppgifterna lämnas till myndigheterna av den som innehar odlingstillstånd för sorten och som i praktiken ofta är det bolag som förädlar sorten eller den fröhandel som marknadsför utsäde av sorten. Innehavaren av odlingstillståndet måste också före sådden informera odlarna i grannskapet om odlingen av den genetiskt modifierade sorten.

Försummelse av dessa skyldigheter är straffbart och också en odlare som t.ex. inte följer bestämmelserna om skyddsavstånd riskerar att bli straffad. Som straff kan dömas ut böter eller fängelse. Det föreskrivs att också förstörelse av odlingar av genetiskt modifierade växtsorter ska bestraffas med böter eller fängelse. Om odlingsvillkoren inte iakttas, kan det bestämmas att odlingen ska förstöras på odlarens bekostnad.

Odlare av en godkänd genetiskt modifierad växtsort är under vissa förutsättningar skyldiga att ersätta de andra odlare i närheten för den förlust av inkomster från försäljning som de drabbas av till följd av att inblandningen överskrider tröskelvärdet för märkning. Förlusten utgörs av skillnaden i försäljningspriset mellan den omärkta och den märkta produkten. Odlarna kan få ersättningen i form av en ny produkt eller i pengar.

Tyskland

I Tyskland har bestämmelser om odling av genetiskt modifierade växtsorter och allmänna ramar för samexistens utfärdats åren 2004–2007 genom ändring av gentekniklagen. I lagen och i de förordningar som utfärdats med stöd av den föreskrivs bl.a. om registrering av odlingsplatser för genetiskt modifierade sorter samt om ersättning till andra odlare för ekonomiska förluster som orsakats av oavsiktlig inblandning. Lagen gäller inte växtmaterial där halten av genetiskt modifierat

rat material håller sig under det föreskrivna tröskelvärdet för märkning.

Enligt bestämmelserna är odlare av genetiskt modifierade sorter ersättningsskyldiga, också solidariskt ansvariga, även om de har iakttagit god odlingspraxis i enlighet med bestämmelserna. Odlare av genetiskt modifierade sorter ska genom dokumentering visa att de är insatta i kraven som gäller samexistens.

Förbundsstaten för ett genteknikregister som också innehåller uppgifter om odling av genetiskt modifierade växtsorter. Ett ömsesidigt informationsförfarande tillämpas där odlaren tre månader före sådd ska underrätta sina grannar om storleken på odlingen av den genetiskt modifierad grödan, platsen för odlingen och den sort som odlas. Grannen ska i sin tur inom en månad efter mottagandet av anmälan lämna odlaren i fråga uppgifter om vilken växtsort utom den genetiskt modifierade sorten som han eller hon planerar att odla på det omkringliggande området. Odlare av den genetiskt modifierade sorten ska beakta de uppgifter om grannarnas odlingsverksamhet som de fått på detta sätt samt anpassa sin egen odlingsverksamhet till dem. Om det i odlingstillståndet för en sort ingår begränsningar som gäller vissa ekosystem eller skyddsområden ska odlaren före sådd hos naturskyddsmyndigheterna ta reda på om begränsningarna berör hans eller hennes odlingsverksamhet.

Genetiskt modifierat utsäde ska förvaras i slutna behållare åtskiljs från annat likadant utsäde och vid skörd ska lämpliga skördemetoder för att minimera spridningen av genetiskt modifierat material användas, och skörd som innehåller förökningsbara växtdelar ska transporteras och lagras i täckta fordon och lagerutrymmen. I förordningen och i bilagan till den finns också bestämmelser om rengöring av utrustning och maskiner, samt om sortspecifika åtgärder som ska vidtas i efterhand, såvida inte produktionen av genetiskt modifierade växter fortsätter följande odlingssäsong. När en annan odlare tar över överförs ansvaret för de åtgärder som ska vidtas i efterhand till den nya odlaren. Odlaren måste dokumentera uppgifter om odling av genetiskt modifierade växter och uppgifterna ska bevaras i fem år räknat från året då de åtgärder som ska vidtas i efterhand inled-

des, om inget annat bestäms. När en annan odlare tar över ska den nya odlaren få kopior av alla uppgifter i dokumentationen som är behövliga för honom eller henne för iakttagandet av kraven i förordningen.

I bilagan till förordningen ingår sortspecifika bestämmelser som gäller majs. Till omkringliggande område räknas odlingar vilkas mest närbelägna del är högst 300 meter från kanten av den genetiskt modifierade sortens odlingsområde. Skyddsavståndet till konventionell majs ska vara 150 meter, men till ekologiskt odlad majs 300 meter. Efter att skörden av genetiskt modifierad majs har bärgats får en konventionell majssort sås efter ett mellanår.

2.4 Bedömning av nuläget

Regleringen av genetiskt modifierade organismer på allmän nivå baserar sig i Finland på gentekniklagen, vars syfte är att främja en säker och etiskt försvarbar användning och utveckling av gentekniken samt förhindra sådana potentiella negativa effekter som användningen av genteknik eventuellt kan ha på miljön och på djurs och människors hälsa. Med stöd av lagen ordnas också tillsynen över verksamhet som hänför sig till genteknik. Gentekniklagen är inriktad på hantering av genetiskt modifierade organismer med tanke på miljöns säkerhet och människors välmående. Tyngdpunkterna i lagen ligger först och främst på hälso- och säkerhetsfrågorna. Juridiskt sett hänför sig lagens synvinkel till hälsoskyddslagens och miljöskyddslagens uppgiftsområde.

I fråga om samexistens gäller regleringen i gentekniklagen av genetiskt modifierade grödor först och främst den första tiden då produkten börjar användas, då deras lämplighet för användning i människans livsmiljö bedöms. Till lagens tillämpningsområde hör innesluten användning av genetiskt modifierade växter samt utsättning i miljön i testningssyfte, dvs. fältförsök. Fältförsök utförs innan den genetiskt modifierade produkten eller sorten släpps ut på marknaden eller den kommersiella odlingen inleds. Lagens system baserar sig på förebyggande tillståndsförfarande, på myndighetstillsyn som stöder det samt på skadeståndsförfarande.

I gentekniklagen finns inte några bestämmelser om den praktiska odlingsverksamheten. I lagen tas inte heller ställning till förebyggande av inblandning av genetiskt modifierade växter som godkänts för odling eller till frågor som gäller ekonomiska skador till följd av inblandning. Bestämmelserna om den verksamhetsidkare som avses i gentekniklagen omfattar inte den som odlar en godkänd sort, eftersom den som odlar en sort som släppts ut på marknaden inte är en sådan verksamhetsidkare som avses i lagen. Eftersom det på lagnivå saknas bestämmelser om odlingspraxis skulle odlingen av en genetiskt modifierad sort basera sig på de anvisningar gällande sorten som meddelas i samband med tillståndsförfarandet och de tillståndsvillkor som ålagts tillståndshavaren. Det finns inte några särskilda bestämmelser om ersättning av skada som orsakats av inblandning, och en sådan situation har inte heller beaktats tillräckligt i de nuvarande bestämmelserna om skadestånd. Rättsläget är således oklart när det gäller ersättningen av skador.

I Finland finns inte någon kommersiell odling av genetiskt modifierade sorter. De genetiskt modifierade majssorter som hittills godkänts för odling inom EU lämpar sig inte för finska odlingsförhållanden, eller också är den egenskap, t.ex. motthärdighet, som tillförts, inte till någon nytta här.

Genetiskt modifierad potatis skulle troligtvis vara den första genetiskt modifierade sort som lämpade sig för odling i Finland. Kommissionen väntar på utlåtande från EFSA beträffande ansökan om tillstånd för odling av svensk genetiskt modifierad stärkelsepotatis (amylopektinpotatis) avsedd för industriell användning.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Syftet med propositionen är att skapa förutsättningar för att bedriva produktion av genetiskt modifierade växtsorter sida vid sida med konventionellt och ekologiskt jordbruk på ett välfungerande och kostnadseffektivt sätt.

Målet är att reglera de åtgärder med vilka man avser att förebygga spridning av genetiskt modifierade grödor samt inblandning av dem i andra grödor och de ekonomiska skador som inblandningen eventuellt kan medföra. Likaledes är avsikten att ombesörja ersättning för ekonomiska förluster till följd av inblandning.

Den grundläggande tanken i propositionen är försiktighetsprincipen. I enlighet med principen ska vid bekämpning av skador som beror på inblandning vikt läggas vid förebyggandet av dem. Skador kan förebyggas bäst genom att sorten odlas i enlighet med bestämmelserna om den. Här spelar de som odlar genetiskt modifierade sorter en central roll och de har det huvudsakliga ansvaret för de åtgärder som ska förhindra inblandning och spridning. Iakttagandet av bestämmelser om odling möjliggör en kontrollerad odling av genetiskt modifierade växter och gör att ansvarsfrågan vid fall av inblandning blir tydligare. Bestämmelserna om odling ska grunda sig på aktuell sakkunskap i branschen.

När det gäller skadeståndsansvar vid skador som orsakats av inblandning är målet att skapa ett system som gör att jämlika förutsättningar för att bedriva produktion av genetiskt modifierade växter och konventionell och ekologisk odling är möjliga.

3.2 Alternativ

Vid genomförandet av samexistens bör såväl själva regleringen av odlingen som ersättningen av skador till följd av eventuell inblandning tas i beaktande. För ordnande av odling kan antingen gentekniklagen ändras, sorts specifika anvisningar som meddelats i samband med tillståndsförfarandet för en genetiskt modifierad sort tillämpas eller en helt ny lag stiftas. Ersättning av skador som orsakats av inblandning kan ordnas genom tillämpning av gällande bestämmelser om skadeståndsrätt eller genom att föreskriva om det i den föreslagna lagen. Skadeståndslagstiftningen kan också kompletteras eller till och med helt ersättas med försäkrings- och fondbaserade system.

3.2.1 Ordande av odling

Vid samexistens granskas det skede då genetiskt modifierade grödor produceras, när de godkända genetiskt modifierade grödorna redan finns på marknaden. Det tillämpningsområde som ska regleras börjar tidsmässigt i ett senare skede än den försöksverksamhet som regleras i gentekniklagen och är inriktad på odling av genetiskt modifierade sorter och hantering och lagring i anslutning därtill på gårdsbruksenheter. I detta skede har hälso- och säkerhetsfrågor i anknytning till produkterna redan avgjorts i samband med tillståndsförfarandet och det finns inget behov att ta sig an dem. Regleringens roll är därmed att skapa ett system för kontrollerad användning av genetiskt modifierade växtsorter i jordbruket.

De frågor som granskas fördelar sig på samma sätt som i gentekniklagen i förebyggande åtgärder och återställande åtgärder. Ramarna för verksamheten omfattar förebyggande åtgärder och bestämmelserna om skadestånd återställande åtgärder. Också om den helhet som ska regleras i strukturellt avseende är sammanfallande med gentekniklagen, skiljer sig de intressen som ska skyddas i hög grad från varandra. De frågor som ska behandlas hänför sig nu till odlingen av godkända genetiskt modifierade sorter och ordnandet av de praktiska frågorna när det gäller särskilt av genetiskt modifierade produkter samt ekonomiska omständigheter. Avsikten med de åtgärder som ska förhindra inblandning och spridning är, i stället för bevarande av naturens mångfald och trygghet av människors hälsa, att undvika att utomstående drabbas av ekonomiska förluster till följd av inblandning. Juridiskt sett är avsikten att lösgöra sig från hälso- och miljölagstiftningen och i högre grad behandla den praktiska verksamheten samt privaträttsliga frågor. Att bygga upp det system som behövs enbart med de metoder som gentekniklagen och nuvarande odlingspraxis erbjuder är problematiskt. Då finns endast de villkor och anvisningar som meddelats i samband att den genetiskt modifierade sorten godkänts att tillgå. Problem skulle uppstå redan på grundlagsnivå i synnerhet med tanke på regleringens förpliktande verkan i förhållande till verk-

samhetsidkare och andra aktörer. För att odlingen av genetiskt modifierade växter ska kunna regleras på ett för individen förpliktande sätt är det inte möjligt att bygga upp ett system som baserar sig sorts specifika villkor och anvisningar utan reglering på lagnivå.

Det är nödvändigt att genom lag eller förordningar som utfärdats med stöd av den föreskriva om de mest centrala åtgärderna, med hjälp av vilka inblandning av genetiskt modifierat material i andra grödor förhindras. Sådana åtgärder är bl.a. sådana bestämmelser, förbud och begränsningar vid odling av genetiskt modifierade sorter som direkt hänför sig till utövande av näring. På detta sätt kan odlingsverksamheten regleras i tillräcklig utsträckning och den praktiska odlingen lämnas inte beroende av anvisningar.

En arbetsgrupp vid jord- och skogsbruksministeriet med uppgift att utreda möjliggörande av samexistens mellan genetiskt modifierade och konventionella och ekologiska odlingsväxter i Finland ("Muuntogeenisten viljelykasvien sekä tavanomaisen ja luonnonmukaisen maataloustuotannon rinnakkaiselon mahdollistaminen Suomessa", MMM 2005:9) har utfärdat växtspecifika rekommendationer om åtgärder. En del av rekommendationerna har föreslagits som riktgivande, en del som bestämmelser. I arbetsgruppens förslag har det ansetts behövligt att de åtgärder som är viktigast med tanke på att begränsa spridningen meddelas i form av författningar som är förpliktande för verksamhetsidkaren. Dessa är krav på skyddsavstånd till en individ av samma växtart eller en individ av en annan växtart av samma släkte som är korsningsbar med den genetiskt modifierade sorten, bestämmelser om växtföljd och jordbearbetning som gäller åkern, bestämmelser om destruktion av spillplanter som innehåller genetiskt modifierat material efter det att en genetiskt modifierad sort odlats och bestämmelser om rengöring av maskiner, utrustning, transportmedel och lager.

En av de viktigaste åtgärderna för att förhindra oavsiktlig inblandning är skyddsavståndet från den genetiskt modifierade sorten till en icke-genetiskt modifierad sort av samma art eller en annan art av samma släkte som är korsningsbar med den. Det är ändamålsenligast att lägga ansvaret för att till-

räckligt skyddsavstånd iakttas på den som odlar den genetiskt modifierade sorten och som vid behov kan ta reda på grannarnas odlingsplaner och förlägga odlingen av den genetiskt modifierade växten till sådana platser eller till en sådan tidpunkt att de normgivande skyddsavstånden följs.

Med hjälp av ovan nämnda åtgärder förväntas antalet fall av oavsiktliga inblandningar förbli litet. Det är också möjligt att övervaka att åtgärderna iakttas, vilket har betydelse förutom när det gäller att förhindra inblandning, också med tanke på antalet skador.

3.2.2 Ansvaret för skador till följd av inblandning utgående från gällande lagstiftning

I skadeståndslagstiftningen har huvudregeln i allmänhet ansetts vara att var och en svara för den skada han eller hon har lidit, om det inte finns någon särskild rättslig grund som berättigar till att få ersättning från någon annan. I en grundläggande indelning av ansvaret kan man skilja på avtalsrättsligt ansvar och icke-avtalsrättsligt ansvar. Avtalsrättsligt ansvar lämpar sig för ersättning av alla typer av skador, också för förmögenhetsskador, och är ett sätt på vilket ersättning i samband med samexistens kunde ordnas. Od-larna kan då alltid sinsemellan komma överens om ansvarsgrunderna och om skadeersättningen på sitt sätt. I samband med samexistenslagstiftningen är det dock skäl att granska icke-avtalsrättsliga ansvarsformer, eftersom det inte är möjligt att med avtal täcka alla de situationer som hör till lagens tillämpningsområde.

När ersättningsgrunderna granskas ska uppmärksamhet fästas vid om det är fråga om ansvar som baserar sig på vållande eller ansvar oberoende av vållande, s.k. strikt ansvar. Vid ansvar som baserar sig på vållande är förekomsten av en ansvarsgrund beroende på huruvida den norm som ligger till grund för kravet på omsorgsfullhet har överträtts, eller en orimlig risk tagits. Också rättsstridigheten i ett förfarande kan ge upphov till en ansvarsgrund. Det är fråga om ansvar som grundar sig på klandervärt beteende. En part har handlat i strid med en norm som givits som skydd för en annan. Vid en bedömning

av vållande tar man ställning till om personen borde ha handlat på annat sätt eller avhållit sig från handlingen med beaktande av den förutsägbara skaderisken. Om det är fråga om strikt ansvar oberoende av vållande räcker det för fastställande av ansvarsgrund att det kan konstateras att skadan har samband med verksamhet som faller inom området för ansvar oberoende av vållande.

När frågan om ansvar vid skador som beror på inblandning granskas ska dock dessa skadors särskilda karaktär beaktas. Vid samexistens kan inblandning ske på två sätt. Det första alternativet är att den sort som odlas på åkern sprider sitt frömaterial på ett för arten typiskt sätt i omgivningen. Då är det fråga om ett för arten typiskt förökningssätt som odlaren inte kan inverka på. Inblandningen sker då via pollinationen eller via annan befruktning eller genom att fröna sprider sig till en annan åker. Spridningen till andra åkrar och inblandningen i andra odlares växtmaterial kan förhindras med hjälp av sortspecifika skyddsavstånd. Själva mekanismen som leder till inblandning kan odlaren emellertid inte kontrollera, utan den är ett för växtarten typiskt beteende. Ett skadeansvar som baserar sig på vållande och uppkommer på detta sätt är alltså problematiskt. Det andra alternativet är att inblandning sker under lagring eller transport då genetiskt modifierat växtmaterial hamnar bland annat växtmaterial. I detta fall kan bedömningen av huruvida omsorgsfullhet iakttagits ges mera tyngd, eftersom det inte längre är fråga om växtens artspecifika beteende, utan om verksamhetsidkarens verksamhet och den omsorg han eller hon iakttagit.

Bestämmelserna om skadestånd när det gäller odling av genetiskt modifierade växter kan granskas utgående från flera författningar. Först och främst kan man närma sig ämnet via skadeståndsrättens allmänna läror och via den allmänna skadestandsregleringen. Odlingsverksamheten kan också granskas utgående från miljöskadeansvar på grund av de verkningar som uppträder i miljön. Också produktansvar kan kopplas samman med samexistens om skadan har orsakats av en genetiskt modifierad produkt. Fjärde granskningssubjekt är skyldigheten att tåla störning

enligt grannelagsrätten och om ansvarsfrågan vid försummelse av skyldigheten.

Gentekniklagen

I gentekniklagen finns en bestämmelse som kan tillämpas på ersättning av skada som åsamkats av genetiskt modifierade organismer. I 36 § i lagen beskrivs ersättning av skador som beror på sådan verksamhet som avses i gentekniklagen. Bestämmelsen omfattar såväl skador som orsakats av icke-godkända genetiskt modifierade organismer som skador som orsakats av genetiskt modifierade organismer som genomgått ett godkännandeförfarande. Systematiken i bestämmelsen delar in ersättningsfrågorna i följande tre grupper: skador som genetiskt modifierade organismer åsamkat miljön, skador som genetiskt modifierade organismer åsamkat personer eller enskild egendom och andra skador. På skada som åsamkats miljön tillämpas enligt paragrafen miljöskadelagen. På ersättning av skada som en produkt som innehåller genetiskt modifierade organismer har åsamkat personer eller enskild egendom tillämpas produktansvarslagen. Annan skada ska enligt bestämmelsen ersättas i enlighet med skadeståndslagen. Ansvaret för skada som orsakats av genetiskt modifierade organismer är i alla slag av skador oberoende av vållande, dvs. verksamhetsidkaren blir ersättningskyldig också då han eller hon inte har åsamkat skadan genom vållande (strikt ansvar). Frågan om vad för skada, som orsakats genom genteknik, som ska betraktas som miljöskada och vad som person- eller sakskada har inte avgjorts i rättspraxis. Dessutom bör man observera att det med en verksamhetsidkare i gentekniklagen avses den som innehar tillstånd för den genetiskt modifierade växten, och denna är inte nödvändigtvis samma aktör som odlar den genetiskt modifierade växten.

Också om 36 § i gentekniklagen är den primära skadeståndsbestämmelsen vid skador som åsamkats av genetiskt modifierade organismer, är den inte tillämplig på samexistens. Så som det konstaterats ovan reglerar gentekniklagen huvudsakligen användningen av genetiskt modifierade organismer för försöksändamål samt förfaranden för godkän-

nande av dem. I lagen ingår inte några bestämmelser om odling av godkända sorter och den som odlar dessa sorter är inte en sådan verksamhetsidkare som avses i lagen, och enligt lagen inte ansvarig för skador.

Miljöskadelagen, lagen om miljöskadeförsäkring och återställande av miljön

Ansvaret för miljöskador grundar sig på miljöskadelagen och lagen om miljöskadeförsäkring (81/1998). Systemet bygger på skadeståndslagen, dvs. i det ingår situationer då avvikelser görs från skadeståndslagens allmänna bestämmelser. Skadan är av en typ som förorsakar skada för hälsan och miljön och som uppkommer genom förorening av vatten, luft eller mark, buller, skakning, strålning, ljus, värme, lukt eller någon annan liknande störning. Lagen förutsätter verksamhet på ett bestämt område, störning som följer därav och skada som uppstått på grund av störningen.

Till ersättning av miljöskada hänför sig också Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador och den lag om avhjälpande av vissa miljöskador som är under beredning. Syftet med lagstiftningsprojektet är att utgående från direktivet minimera och förebygga miljöskador samt att återställa miljön till det tillstånd som rådde innan skadan inträffade.

Definitionen av miljöskada hänför sig till kännetecknen för begreppet förorening i 3 § i miljöskyddslagen (86/2000). En central faktor är negativa förändringar som sker i miljön. Som en sådan faktor betraktas vanligen en mätbar försämring av miljökvaliteten. Vid bedömning av en skada undersöks det hur förändringen inverkar på skyddade rättsobjekt, såsom hälsa, egendom eller användning för rekreationsändamål.

Typer av skador vid skada enligt miljöskadelagen är person-, sak- och förmögenhetskada. Olägenheter för hälsan och förstörd skörd till följd av inblandning ska alltså ersättas enligt miljöskadelagen. Om skörden förstörs till följd av att genetiskt modifierat material spridits, är det ett klart fall. Vid en skada som orsakats av inblandning skadas eller förstörs skörden eller odlingen dock inte,

utan förlust uppstår av hur marknaden värderar produkten efter inblandningen. Det är fortfarande fråga om en produkt som är klanderfri enligt de bestämmelser som anger vad som är hälsosamt och säkert. Systemet enligt miljöskadelagen kan således inte anses omfatta sådana ekonomiska förluster som uppstår till följd av skador som beror på inblandning.

Miljöskadeförsäkringen är ett med miljöskadelagens system sammanhängande sekundärt ersättningssystem. Systemet tas i bruk i situationer då den skadelidande är berättigad till ersättning med stöd av miljöskadelagen, men den ersättningsskyldige inte kan ställas till svars. Enligt 2 § är privaträttsliga sammanslutningar vilkas verksamhet är förenad med väsentlig risk för miljöskada eller vilkas verksamhet generellt medför olägenheter för miljön försäkringsskyldiga.

Ett försäkringsbaserat system kan eventuellt erbjuda en sorts lösning för ersättning av skador som beror på inblandning. I bruktagande av försäkringssystem kan övervägas t.ex. i situationer då inblandning eller spridning har skett, men den som orsakat skadan alltså varifrån det genetiskt modifierade materialet spridit sig inte kan utredas. I samband med miljöskadeförsäkringar konfronteras man dock igen med problemet med definitionen av skada dvs. att inblandning inte kan betraktas som en sådan miljöskada som förutsätts för att ansvar ska uppkomma.

Produktansvarslag

Vid produktansvar är det fråga om ansvar för farliga egenskaper hos en sak. Enligt 3 § i produktansvarslagen ska skadestånd betalas för en skada, om den har uppstått till följd av att en produkt inte har varit så säker som det kunde förväntas (säkerhetsförväntning). Hän-syn ska tas till den tidpunkt när den sattes i omlopp, dess förutsebara användning, marknadsföringen och bruksanvisningarna.

Enligt skadeståndsbestämmelsen i gentekniklagen kan produktansvar tillämpas på skada som en produkt som innehåller genetiskt modifierade organismer åsamkat, när skada åsamkas personer eller enskild egendom. Förutsättningar för produktansvar ska då föreligga, dvs. produkten ska vara farlig

på något sätt eller så inte uppfylla kraven. När produktansvaret granskas i samband med en skada som orsakats av inblandning från en odling av genetiskt modifierat material är situationen mer problematisk. När det gäller uppfyllandet av kravet på en produkt kan det konstateras att jordbruksråvaror traditionellt betraktats som produkter, så tillämpningen av produktansvar på genetiskt modifierade växter i sig utgör inget problem.

När själva produkten granskas måste dock frågan om säkerhetsbristen hos produkten utredas, vilken är en väsentlig omständighet för att ett ansvar ska uppkomma. För samexistens är det typiskt att inblandning inte gör produkten farlig på det sätt som förutsätts. Produktansvar kan dessutom vanligtvis inte tillämpas vid ersättning av förmögenhetsskada. Produktansvarslagen kan alltså inte tillämpas i ersättningsfrågor som gäller skador som orsakats av inblandning.

Skadeståndslagen

Skadeståndslagen är allmänt tillämplig på ersättning för skada, om det inte i lag särskilt föreskrivs om avvikelse från detta. Det hänvisas till lagen också i miljöskadelagen och produktansvarslagen i samband med fastställandet av skada som ska ersättas. Ansvarsgrundens är vållande, dvs. skadevållaren ska ha gjort sig skyldig till klandervärd verksamhet, och skadan ska vara en följd av denna verksamhet. När allmänna normer tillämpas är det endast fråga om huruvida följden är så skadlig att den kan leda till att det uppstår ersättningsansvar. Det har ingen betydelse om skadan orsakats av genetiskt modifierade produkter eller beståndsdelar eller om den har någon annan orsak. Endast en faktisk skada är relevant. Enligt principen om vållande som tillämpas i skadeståndslagen kan lagen tillämpas på ersättning av skador till följd av samexistens, i situationer där odlaren har gjort sig skyldig till klandervärd verksamhet.

Allmänna bestämmelser om skador som ska ersättas finns i 5 kap. i skadeståndslagen, till vilket det vanligen hänvisas i speciallagar, såsom produktansvarslagen. Genom speciallagar kan dock området för de skador som ersätts utvidgas ytterligare. I 5 kap. i la-

gen indelas skada som ska ersättas i följande fyra grupper: personskada, lidande, sakskada och ekonomisk skada, som inte står i samband med en person- eller sakskada (ren förmögenhetsskada).

Internationellt har man förhållit sig försiktigt till ersättning av rena förmögenhetsskador och villkoren för ersättning av dem har ansetts vara snävare än i fråga om person- och sakskada. En orsak till detta är bl.a. ansvarsriskens storlek, vilken är svår att bedöma i fråga om skadevållaren; ansvarsrisken kan utsträckas till att gälla ett obegränsat antal personer. Kostnaderna kan bli t.o.m. mycket höga. En sådan situation står klart i strid med de mål för samexistens som kommissionen ställt. Odling av genetiskt modifierade växter kan bli alltför riskfyllt och i praktiken omöjligt.

Enligt 5 kap. 1 § i skadeståndslagen ersätts en förmögenhetsskada endast om den orsakats genom en straffbar handling eller vid myndighetsutövning eller om det finns synnerligen vägande skäl för ersättning. I ett fall som gäller en skada som orsakats av inblandning är det oklart vad som kan anses vara ett sådant synnerligen vägande skäl. Det är svårt att försöka finna någon hjälp med tolkningen av bestämmelsen i lagberedningsdokument, eftersom kravet på synnerligen vägande skäl togs med först vid utskottsbehandlingen. Ett sådant synnerligen vägande skäl kunde åtminstone verksamhetsidkarens klandervärda förfarande eller förfarande i strid med god sed vara. Då närmar man sig ändå den traditionella bedömningen av vållande.

Också förutsättningarna för att en skada ska uppkomma ska beaktas. Enligt 2 kap. 1 § bör skadan ha uppkommit genom en handling, som antingen kan vara en positiv åtgärd eller försummelse av en rättslig skyldighet. Kännetecknande för skador som beror på inblandning är att de uppkommer utan någon aktiv handling eller försummelse från verksamhetsidkarens sida till följd av ett för växten typiskt förökningssätt eller en skada som inträffat under transporten eller till följd av inblandning. Kravet på aktiv försummelse kan närmast uppfyllas om verksamhetsidkaren kan anses ha gjort sig skyldig till försummelse av särskilda säkerhetsåtgärder. Då

är det dock än en gång fråga om vanligt ansvar för vållande.

Det är oklart huruvida skadeståndslagen kan tillämpas på ersättande av skador som orsakats av inblandning. Skadeståndslagen kunde vara tillämplig i fall då skadan har uppkommit till följd av verksamhetsidkarens vållande och bestämmelserna har överträtts. Även då kan det ifrågasättas om en förmögenhetsskada där produktens värde sjunker kan ersättas med stöd av bestämmelsen. Att det lämnas rum för domstolarna att tolka frågan stöder inte tanken om ett gemensamt system och gynnar inte rättssäkerheten.

Lagen om grannelagsförhållanden

I och för sig har det inte föreskrivits om tillämplighet av lagen om grannelagsförhållanden på skador som orsakats av genetiskt modifierade växter, men 17 § i lagen kan i vissa fall vara tillämplig på skador som beror på inblandning. Enligt paragrafen behöver grannarna inte tolerera störningar från en fastighet, om det orsakar oskäligt besvär. Som orsak till störningen nämns i författningen exempelvis skadliga ämnen, sot, smuts, damm, lukt, fukt, buller, skakning, strålning, ljus och värme. Som motsatspar till störning finns skyldigheten att tåla störning, enligt vilken grannen ska tåla störning som inte överskrider gränsen för vad som är oskäligt. Vid bedömning av vad som är oskäligt ska beaktas hur normal och vanlig verksamheten är samt upprepningen och varaktigheten av störningen. Också tidsprioriteten inverkar på bedömningen av störningen. Om störningskällan har existerat innan den skadelidande har anlänt till platsen, ska denne ha varit på det klara med att störningar kan uppkomma. I bl.a. Tyskland har ersättning av skador i samband med samexistens ordnats just med utgångspunkt i grannelagsrätten. I Tysklands system har som utgångspunkt tagits den civilrättsliga toleransskyldigheten och det ersättningsansvar som uppkommer då toleransgränsen överskrider.

Ansvar som uppkommer genom 17 § i lagen om grannelagsförhållanden kan i princip anses vara en beaktansvärd utgångspunkt vid utredning av ansvarsfrågor i anslutning till samexistens. Ansvar som uppkommer på det-

ta sätt kan dock inte anses klart i alla fall. Uppkomsten av ansvar enligt lagen om grannlagsförhållanden kan närmast övervägas om störningen fortgår och den verksamhet som orsakat skadan inte kan anses vara vanlig på orten. En sådan situation är dock atypisk och kommer närmast i fråga vid otillåten verksamhet. Bestämmelsen kunde alltså tillämpas på samexistens i vissa fall, men den erbjuder ingen lösning på lång sikt. Dessutom är en typisk lösning i nämnda fall att verksamheten avbryts eller upphör genom föreläggande av domstol, vilket inte är förenligt med tanken om att ordna samexistens mellan produktionsformer.

Tillämpningen av gällande skadeståndssystem löser inte på det sätt som beskrivs ovan problemen i anslutning till ersättning av skador som beror på inblandning. Ett tydligt och uttryckligen för skador som beror på inblandning skräddarsytt system skulle vara det bästa alternativet för ersättning av skadorna.

3.2.3 Försäkringssystem och fonder

Försäkringar och fonder har nära samband med skadeståndssystemen. Skador som beror på inblandning kunde ersättas genom inrättande av ett separat försäkringssystem eller av en fond för sådana skador. Fördelen med en försäkringsliknande lösning är möjligheten att i försäkringsavtalen och försäkringsvillkoren i detalj definiera den händelse som utlöser försäkringen och andra omständigheter i anslutning därtill. På det sättet kan oklara frågor begränsas till ett minimum. En annan fördel är möjligheten att rikta kostnaderna till försäkringstagarna genom att samla in försäkringspremier. Skadan ska täckas av samma instanser som drar nytta av systemet och fördelningen av kostnaderna mellan alla som är med gör att den enskilda aktörens risk hålls på en skälig nivå. För att få till stånd ett ersättningssystem som omfattar alla aktörer förutsätts dock att alla som odlar genetiskt modifierade sorter tar en försäkring eller ansluter sig till fonden.

Problemet med försäkringar och fonder när odling av genetiskt modifierade växter startar är att antalet odlare som är med är litet. En ordentlig fördelning av kostnaderna kan inte uppnås med ett litet deltagarantal, då den

förmögenhetsmassa som behövs för att betala ersättningarna inte kan samlas in utan oskäligt stora anslutningsavgifter eller försäkringspremier.

3.3 De viktigaste förslagen

Tillämpningsområde

Det föreslås att lagen tillämpas i fråga om genetiskt modifierade växtsorter som godkännts för upptagande i EU:s sortlista eller i den nationella sortlistan på odling, hantering och lagring av skörden på en gårdsbruksenhet samt på transporter på en gårdsbruksenhet och mellan gårdsbruksenheter. Avsikten är att lagen tillämpas på utsäde, växtdelar och skörden av dem. Lagen tillämpas dock inte på handel med genetiskt modifierade växter, växtdelar och utsäden, lagring av dem före sådd, transporter till en gårdsbruksenhet, transporter från en gårdsbruksenhet och inte på hantering eller lagring av skörd utanför gårdsbruksenheten. Den föreslagna lagen ska inte heller tillämpas på försöksverksamhet med genetiskt modifierade växter, om vilket regleras i gentekniklagen, när det är fråga om försöksverksamhet med genetiskt modifierade växter som inte är upptagna i sortlistan.

På den verksamhet utanför jordbruksenheten som faller utanför lagens tillämpningsområde, såsom livsmedelsindustrin, tillämpas bestämmelser som gäller fel i varan. Utgångspunkten är alltså avtalsrättslig. Om varan inte motsvarar det som överenskommit har den ett fel som den som överlåtit varan ska avhjälpa. Det föreslås att de allmänna bestämmelserna om avtalsbrott och avhjälpan av fel i köplagen tillämpas. I fråga om utsäde ska dessutom lagen om handel med utsäde tillämpas, enligt vilken en skada som orsakats användaren av att utsädet varit behäftat med fel, ska ersättas. På motsvarande sätt ska foderlagen (86/2008) tillämpas i fråga om foder. Också en produktansvarsförsäkring som producenten tagit kan ha praktisk betydelse, när produkten har ett fel. De sortspecifika tillståndsvillkor som meddelats vid tillståndsförfarandet som gäller den genetiskt modifierade växten tillämpas också utanför gårdsbruksenheten.

I lagen ska ingå ett bemyndigande för tillsynsmyndigheterna att kontrollera och ta prover också av odling, hantering och lagring av ändra än genetiskt modifierade växter, när de utövar tillsyn över genomförandet och efterlevnaden av lagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den. Lagen ska också tillämpas på sådant växtbestånd och sådan skörd och odlingsareal, där det finns orenheter av genetiskt modifierat material till följd av inblandning, om halten av genetiskt modifierat material överskrider tröskelvärdet för märkning av genetiskt modifierade produkter.

Det föreslagna tillämpningsområdet för lagen har avgränsats så att de mest sannolika spridningssätten för genetiskt modifierat material har beaktats. Dessutom har avgränsningen av tillämpningsområdet granskats med tanke på ansvarsfrågorna och tillsynsmyndigheternas befogenheter, med beaktande av de mest sannolika fallen när det gäller inblandning och de viktigaste frågorna som gäller tillsynen av odlingen. De genetiskt modifierade sorterna kommer den första tiden att vara sorter som används av yrkesodlare. De som odlar för husbehov har dock inkluderats i tillämpningsområdet, för att tillsynen ska vara så heltäckande som möjligt.

Anmälningsskyldighet och register över odlingsplatser

I lagen föreslås ingå skyldighet för dem som odlar genetiskt modifierade sorter att göra en anmälan i god tid före sådden av sorten i fråga. Anmälan ska göras till Livsmedelssäkerhetsverket. Anmälan kan också göras till den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten. Detaljerade, skiftesspecifika uppgifter om odling av genetiskt modifierade sorter förs in i ett register enligt landsbygdsnäringsförvaltningens informationssystem. Det ändamålsenligaste är att använda det åkerskiftesregister som redan finns, så att odlingsplatserna för genetiskt modifierade sorter och de som odlar dem antecknas i registret. Då finns uppgifterna också bäst tillgängliga för odlarna i praktiken när det gäller situationer i samband med samexistens.

Livsmedelssäkerhetsverket ska på sina webbsidor offentliggöra en förteckning över

de kommuner där genetiskt modifierade växter odlas. Detaljerade odlingsuppgifter, såsom använd sort och det exakta området för odlingsskiftet, ska finnas att tillgå hos Livsmedelssäkerhetsverket, Arbetskrafts- och näringscentralerna och de kommunala landsbygdsnäringsmyndigheterna.

Anmälningsplikten gäller under vissa förutsättningar också en situation där ett område som använts för odling av genetiskt modifierade växter byter ägare eller innehavare. Den som överlåter området och områdets innehavare ska underrätta förvärvaren om användningen av den genetiskt modifierade sorten, såvida odlingsbegränsningar eller krav gäller för området.

Bestämmelser som gäller odling samt verksamhetsidkare

Den viktigaste åtgärden i förslaget för att förhindra inblandning av genetiskt modifierade grödor i andra grödor är bestämmelsen om iakttagande av tillräckligt skyddsavstånd mellan dessa grödor. Åtgärderna som gäller samexistens anpassas i detta förslag och i de författningar som utfärdas med stöd av det så att inblandning sker så lite som möjligt på så sätt att hänsyn tas till gemenskapslagstiftningen om märkning av genetiskt modifierade produkter i foder och livsmedel.

Eftersom de lämpligaste åtgärderna, med vilka inblandning och spridning bäst förhindras, till stor del beror på växtarten och också på odlingsformen, ska närmare bestämmelser om samexistens enligt förslaget utarbetas specifikt för en art, vid behov specifikt för en sort. I lagen bemyndigas jord- och skogsbruksministeriet att utfärda närmare bestämmelser om odling, lagring och transport av genetiskt modifierade grödor. Bestämmelser om skyddsavstånd utfärdas i denna lag.

Skyldigheten att iaktta skyddsavstånd är enligt förslaget på dens ansvar som odlar genetiskt modifierade sorter. Andra viktiga krav som gäller den som odlar genetiskt modifierade växter är åtgärderna för rengöring av maskiner och utrustning, skyldigheten att avlägga den examen som ordnas av Livsmedelssäkerhetsverket gällande dessa frågor, eventuella art- eller sortspecifika odlingsbegränsningar, krav på destruktion av spillplan-

tor, hantering av växtavfall och jordbearbetning tiden efter produktionen av genetiskt modifierade växter samt skyldigheten att dokumentera. Odlaren bör också begära markägarens samtycke för produktion av genetiskt modifierade växter samt underrätta grannarna om verksamheten.

Ersättning av ekonomiska skador

I lagen föreslås ett förfarande genom vilket odlare som bedriver konventionell eller ekologisk produktion kan ersättas för ekonomiska skador som beror på oavsiktlig inblandning av genetiskt modifierat material. Odlaren kan huvudsakligen drabbas av två typer av skador som leder till en försämring av hans eller hennes ekonomiska ställning. Inkomstbortfall kan uppkomma av att konventionellt eller ekologiskt odlade produkter eller produkter som framställts av dem inte får marknadsföras alls eller endast får marknadsföras om de är försedda med märkning som visar att de är genetiskt modifierade. Den som bedriver ekologisk produktion kan också drabbas av annan skada som föranleds av att det i fråga om dennes åkerskiften eller ekologiskt uppfödda djur måste iakttas en övergångsperiod enligt förordningen om ekologisk produktion. Enligt lagen ersätts också kostnader för utredning av skadan och för återställandet av odlingen.

Det föreslås att en skada ersätts av statens medel, om det kan påvisas att den sannolikt har orsakats av att genetiskt modifierat växtmaterial odlats, eller hanterats eller lagrats på gårdsbruksenheten, eller transporterats på gårdsbruksenheten eller mellan gårdsbruksenheter. En skada ersätts inte om den kan anses ha orsakats av den skadelidandes egen verksamhet. Om avvikelser från skyddsavståndet gjorts genom avtal, ersätts inte den skadelidande då denne är avtalspart. Staten har dessutom regressrätt gentemot en verksamhetsidkare som uppsåtligen eller av vållande har försummat de krav som ställs i lagen.

Som ersättningsförfarande föreslås ett enkelt ansökningsförfarande där den skadelidande inom en viss tid ansöker om ersättning av Livsmedelssäkerhetsverket. Livsmedelssäkerhetsverket ska besluta om ersättning av

skadan. Avsikten är inte att det föreslagna skadeståndssystemet ska stänga ute andra alternativ eller kompletterande skadeståndssystem.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser för verksamhetsidkare och myndigheter

Verksamhetsidkare

Den föreslagna lagen medför merkostnader för den som bedriver produktion av genetiskt modifierade växter jämfört med vad den medför för andra produktionsformer. Iakttagandet av skyddsavstånd kan kräva att en odlingsbar åkerareal måste lämnas outnyttjad eller användas för annat ändamål. Kostnader uppkommer också av särskilt hållning av genetiskt modifierat material, rengöring av utrymmen, utrustning och materiel, avläggandet av den examen som krävs av verksamhetsidkare, anmälningar till myndigheterna och dokumentering med tanke på spårbarheten. Större ekonomiska konsekvenser föranleds av uteblivna intäkter till följd av växtföljdskrav som gäller tiden efter produktionen av genetiskt modifierade växter och kostnader för skötseln av området i enlighet med bestämmelserna. Växtföljdsbegränsningar kan medföra kostnader också för förvärvaren av ett område som använts till odling av genetiskt modifierade växter, om denne får området i sin besittning under en tid då man ännu måste sörja för växtföljden.

Utöver den föreslagna lagen förutsätter också GM-förordningen att genetiskt modifierat material och annat material hålls åtskilda, om avsikten är att släppa ut en del av produkterna på marknaden utan märkning som anger att de är genetiskt modifierade. Kravet på särskilt hållning i alla bearbetningsfaser medför betydande merkostnader förutom för verksamhetsidkaren också för industrins aktörer.

Det ersättningsansvar gentemot en annan odlare som inblandningsfall kan medföra för verksamhetsidkaren kan få stora ekonomiska konsekvenser. För att ett ansvar ska upp-

komma förutsatts dock att verksamhetsidkaren uppsåtligen eller genom vållande har handlat i strid med den föreslagna lagen.

Myndigheter

De konsekvenser som propositionen har för statsbudgeten uppkommer huvudsakligen av utformandet av ett register över odlingsområden för genetiskt modifierade växter, upprätthållandet av det, rådgivning samt tillsyn och provtagning. Kostnaderna för tillsyn och andra myndighetsprestationer fastställs i enlighet med avgifter enligt lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Med avgifterna täcks också kostnaderna för registrering av odlingar.

Smärre konsekvenser för statsbudgeten uppkommer av de ersättningar som staten betalar till odlaren i samband med inblandningsfall. Statens regressrätt gentemot en odlare som handlat oaktsamt kompenserar dock dessa konsekvenser i vissa fall. Att uppskatta de totala kostnaderna som skadeståndet medför för staten är svårt, eftersom genetiskt modifierade arter tillsvidare inte odlas i Finland.

Kostnader till följd av inblandning från genetiskt modifierad stärkelsepotatis

I kommissionen behandlas för närvarande en ansökan om odlingstillstånd för genetiskt modifierad potatis, där halten av stärkelsekomponenten amylopektin har ökat. Denna potatis kan också odlas i finländska förhållanden, om stärkelseindustrin beslutar det och den som förädlat potatisen ger licensrättigheter till odling av sorten i Finland.

Potatisen är en gröda som förökas könlöst genom knölar. Pollensspridningen är för potatisens del begränsad, eftersom ingen nektar bildas i blommorna. Potatisen kan inte heller förvildas till stocklöpare eller vildpopulation, men vid skördebärgningen kan oskördade knölar bli kvar på skiftet. Vid samexistens utgörs problemet av sammanblandning av sorter till följd av spillpotatis som finns i potatisbestånd, om olika sorter odlas i samma åker under på varandra följande år. Sammanblandningar av sorter har enligt en undersökning förekommit på utsädespotatisodlingar i Finland i 0,02 procent av de under-

sökta knölarna. Nuförtiden är växtföljdskravet vid utsädesproduktion minst två år. Inga särskilda krav på skyddsavstånd finns.

År 2007 odlades potatis i Finland på 27 500 hektar, varav odlingsarealen för stärkelsepotatis var 7 900 hektar och odlingsarealen för mat- och matpotatisindustrin 15 600 hektar. Arealen för utsädesproduktion samt övrig potatisareal var sammanlagt 4 000 hektar. Av stärkelseproduktionen används 80 procent i pappersindustrin, dvs. kalkylmässigt var non food-arealen för stärkelsepotatis 6 320 hektar. I princip skulle den stärkelse som används i pappersindustrin kunna tillverkas av genetiskt modifierad potatis speciellt på grund av de tekniska egenskaperna hos potatis som behövs i papperstillverkningen.

Produktion av stärkelsepotatis är koncentrerad till Södra Österbotten och till Satakunta. Inom matpotatisindustrin odlas hälften i Österbotten och Norra Österbotten. I Södra Österbotten finns ca 15 procent av mat- och matpotatisindustrin. Det största området för utsädesproduktion är Norra Österbotten.

Odlingsarealen för ekologisk potatis är sammanlagt ca 400 hektar, av vilka matpotatis odlas på 260 hektar och stärkelsepotatis på 30 hektar. Matpotatis odlas mest i Österbotten och i Norra Österbotten samt i Tavastland, på sammanlagt 140 hektar. Av stärkelsepotatis odlas 25 hektar i Österbotten och Satakunta.

Största risken för sammanblandning av potatissorterna föreligger på områden för potatisproduktion i Österbotten. Ekonomiskt största ersättningen skulle uppstå i och med sammanblandning av genetiskt modifierad och ekologiskt producerad potatis, eftersom prisskillnaden är störst i detta fall. För närvarande är priset på ekologisk stärkelsepotatis dubbelt så högt som för konventionellt odlad, dvs. producenten får ca 40 cent mer för ekologiskt odlad stärkelsepotatis än vad producenten av konventionellt producerad potatis får. Den genomsnittliga avkastningen för konventionell produktion av stärkelsepotatis är ca 30 000 kilo, när den på motsvarande sätt vid ekologisk produktion av stärkelsepotatis är i genomsnitt 13 500 kilo. Inkomstbortfallet till följd av inblandning skulle vara cirka 5 400 euro per hektar.

I stärkelse- och matpotatisindustrin är sammanblandning mellan sorterna vanligare än vid utsädesproduktion. Till exempel om andelen spillpotatis på en procent av potatisarealen i Södra Österbotten, Österbotten och Norra Österbotten överskrider tröskelvärdena, kan detta innebära en sortsammanblandning på ett område om knappt 17 hektar. Kalkylmässigt sett blir skadan då 91 800 euro. Hur stor del av sammanblandningarna som inte skulle vara en följd av odlarens oaktsamhet, utan bero på orsaker som står utanför odlarens kontroll, kan inte uppskattas på förhand.

Därutöver, om skörden inte kan marknadsföras för något som helst användningsändamål, såsom är möjligt i fråga om non foodpotatisen (på grund av sammanblandningen anser pappersindustrin att stärkelsen på grund av sina egenskaper är olämplig för deras användningsändamål), måste potatisen hanteras som avfall. Då skörd måste förstöras som avfall på arealer som förorenats av ljus ringröta på potatis, är kostnaderna som uppstår ca 1 500 euro per hektar. Sammanlagt skulle kostnaderna för förstöring av en potatismängd som motsvarar 17 hektar vara ca 25 000 euro.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Enligt lagförslaget ska Livsmedelssäkerhetsverket vara tillsynsmyndighet. Övervakningsskyldigheten omfattar uppgörande av en årlig tillsynsplan och därmed förknippade kontroller och provtagningar. Livsmedelssäkerhetsverket ska också föra register över odlingar av genetiskt modifierade växter. Odlaren ska meddela uppgifter om odling av genetiskt modifierade sorter till Livsmedelssäkerhetsverket, eller alternativt till den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten, som ska vidarebefordra uppgifterna till Livsmedelssäkerhetsverket. Till Livsmedelssäkerhetsverkets skyldigheter hör också att ordna den examen som krävs av odlare som bedriver verksamhet med genetiskt modifierade grödor. Livsmedelssäkerhetsverket ska också sörja för behandling av ersättningsansökan för skador förorsakade av inblandning och för utbetalning av ersättningar. Livsmedelssäkerhetsverket kan vid tillsynen anlita

landsbygdsnäringsmyndigheterna samt arbetskrafts- och näringscentralerna. Myndigheternas kostnader för tillsyn och registeråtgärder tas ut hos verksamhetsidkaren i enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten.

4.3 Miljökonsekvenser

Varje genetiskt modifierad gröda som avses att odlas inom EU genomgår de säkerhetskontroller som krävs enligt gemenskapsbestämmelserna innan odlingstillstånd för grödan kan beviljas. Endast en sådan genetiskt modifierad gröda som enligt författningsbestämmelserna har påvisats säker för människor, djur och miljö kan beviljas odlingstillstånd. Sortens framförädlade egenskaper och dess eventuella förändrade odlingsmetoder godkänns för användning i enlighet med gemenskapens bestämmelser om genteknik och växtskydd. Odlingstillståndet för en genetiskt modifierad gröda gäller för viss tid och det omfattar också alltid krav på uppföljning av odlingens möjliga konsekvenser för miljön. I ett godkänt uppföljningsprogram granskas även eventuella oförutsedda konsekvenser för miljön som beror av odlingen, och om missförhållanden uppkommer, kan odlingen av sorten begränsas.

Sortens potentiella konsekvenser för miljön beror på de framförädlade egenskaperna. Sannolikheten för miljökonsekvenser är oftast liten, såvida endast grödans kvalitetsegenskaper har förädlats. Genetiskt modifierade sorter som har godkänts för odling kan ha indirekta konsekvenser på odlingsmiljön, vilka förorsakas av eventuella förändringar i jordbrukspraxis och anknyter till bland annat åkerekosystemens biologiska mångfald samt användningen av jordbrukskemikalier.

Med valet av växtart för odling, om man till exempel väljer att odla vind- eller insektspollinerande växtarter, har betydelse för rikligheten och mångfalden av pollinerande insekter i odlingsmiljön. Följderna av sortskillnaderna är däremot mindre oberoende av om sorterna är genetiskt modifierade eller konventionella. Om införande av genetiskt modifierade sorter i odlingen förorsakar förändringar i omfattningen eller växtföljden när det gäller odlingen av olika växtarter i

Finland, kan detta ha indirekta konsekvenser på odlingsmiljöns biologiska mångfald.

Med stöd av lagen som nu föreslås ges detaljerade bestämmelser om bland annat växtföljden, som ska iakttas på åkerskiftet då man återgår från odling av en genetiskt modifierad växtsort tillbaka till odling av en konventionell annan sort. Om dylika övergångsbestämmelser i praktiken visar sig bli omotiverat tunga, skulle de kunna öka trycket att på samma åkerskifte odla samma eller liknande växtsorter från år till år (monokultur). Å andra sidan är monokultur till exempel i just potatisodling rådande praxis på många av potatisens produktionsområden.

Miljökonsekvenser kan förekomma om den förädlade egenskapen förändrar tidigare odlingspraxis i fråga om en gröda. Exempel på detta är sådana växtsorter som förädlats att bli resistenta mot ett visst växtskyddsmedel. När sorten i fråga odlas ersätter nämnda växtskyddsmedel användningen av andra växtskyddsmedel. Då är följderna beroende av detta växtskyddsmedels egenskaper och användningssätt. Konsekvenserna kan vara förmånliga för miljön om medlet i fråga är mera ofarligt än de effektiva medel som det ersätter eller om man kan överge preventivt besprutningsförfarande och övergå till behovsenliga bekämpningsbehandlingar.

Genetiskt modifierade sorter förväntas öka växternas produktivitet och motstånd mot olika växtsjukdomar och miljöpåfrestningar. Tack vare detta kan användningsbehovet av till exempel växtskyddsmedel eller gödselmedel minska. Allmänt taget kan man inte konstatera att ibruktagande av genetiskt modifierade sorter skulle minska eller öka användningen av växtskyddsmedel. Bruksmängden beror av växten och dess framförädlade egenskaper och slutresultatet beror också mycket på den enskilde odlarens lösningar. Det är likväl klart att ibruktagandet av genetiskt modifierade sorter skulle inverka på vilka slags växtskyddsmedel som används.

Genetiskt modifierade sorter kan också förbättra odlingsväxternas skördenivå och i teorin minska behovet av åkermark. I Finland skulle knappast ens en omfattande odling av genetiskt modifierade sorter inverka på den totala odlingsarealen av åkerväxter.

4.4 Samhälleliga konsekvenser

Förslagets centrala konsekvenser berör ekonomiska förhållanden. Lagförslaget har inga betydande samhälleliga eller sociala konsekvenser eller konsekvenser som berör områdesutveckling, arbetsliv eller jämställdhetsfrågor.

Med bestämmelser om samexistens mellan produktion av genetiskt modifierade växter och konventionella produktionsformer önskar man bevara producenternas möjligheter till olika produktionssätt. Samtidigt tryggas konsumenternas möjligheter att också i framtiden välja nyttigheter som producerats på olika sätt. Följden av oreglerad odling av genetiskt modifierade växter och okontrollerad inblandning kan vara en situation, där man på marknaden för vissa produkters del inte längre hittar produkter som inte sammanblandats med genetiskt modifierat material. Med bestämmelserna i lagförslaget som berör odling av genetiskt modifierade sorter strävar man efter att skapa ett system som förhindrar inblandning och möjliggör valfrihet för producent och konsument. Ett fungerande system möjliggör odling av genetiskt modifierade produkter i Finland och kan förbättra inhemska produkters konkurrensförmåga även internationellt.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Propositionen har beretts vid jord- och skogsbruksministeriet. Förslaget baserar sig på rapporter från den styrgrupp som tillsattes den 2 februari 2004 (Arbetsgruppspromemoria JSM 2005:9 och JSM 2005:16). Under arbetets gång hördes experter, intressentgrupper och myndigheter som utövar den praktiska tillsynen.

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Utkastet till regeringens proposition med förslag till lag om produktion av genetiskt

modifierade växter samt om samexistens mellan genetiskt modifierade grödor och konventionellt och ekologiskt jordbruk färdigställdes den 8 juli 2008 och sändes ut på en omfattande remiss. Utkastet preciserades på basis av de inkomna skriftliga utlåtandena.

Utlåtande begärdes hos följande instanser: Agrikultur-forstvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors universitet, Agrologien Liitto r.y., Agronomförbundet rf, A.I. Virtanen-institutet, arbetskrafts- och näringscentralernas landsbygdsavdelningar, arbets- och näringsministeriet, Biocenter Oulu, Biodynaaminen yhdistys-Biodynamiska föreningen ry, Bioteknikcentrum vid Åbo universitet, Biotekniska institutet vid Helsingfors universitet, Boreal Växtförädling Ab, Centralen för Sockerbetsforskning, delegationen för bioteknik, Dendrologian Seura-Dendrologiska Sällskapet r.y., rf, Elintarviketieteiden Seura ry, Eläinsuojeluliitto Animalia-Djurskyddsförbundet Animalia ry, finansministeriet, Finlands Biodlares Förbund FBF rf, Finlands Kommunförbund rf, Finlands Konsumentförbund rf, Finlands miljöcentral, Finlands naturskyddsförbund rf, Finska Centralen för Utsädespotatis Ab, Finska Foder Ab, Foderraisio Ab, forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi, Förbundet för Ekologisk Odling rf, gentekniknämnden, Greenpeace Pohjola rf, Hankkija-Lantbruk Ab, Inhemska Trädgårdsprodukter rf, inrikesministeriet, Jordens vänner i Finland rf, justitieministeriet, avdelningar och fristående enheter vid jord- och skogsbruksministeriet, Kansalaisten Bioturvayhdistys ry, Kasvinuojeluseura ry, Kauppapuutarhaliitto – Handelsträdgårdsförbundet ry, Kuluttajat-Konsumenterna r.y., konsumentforskningscentralen, Konsumentverket, kommunikationsministeriet, Landsbygdsverket, Livsmedelsindustriförbundet, Livsmedelssäkerhetsverket Evira, Luomutuotannon Edistäjä ry, Luonnonsuojeluyhdistys Tuottava Maa - Turvattu Luonto ry, Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Maatalouskesko Oy, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Joensuu universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Åbo universitet, miljöministeriet, Natur och Miljö rf,

natur- och miljövetenskapliga fakulteten vid Kuopio universitet, naturvetenskapliga fakulteten vid Uleåborgs universitet, Perunantutkimuslaitos, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Puutarhaliitto – Trädgårdsförbundet ry, rådet för naturtillgångarna, Siemenkauppiainen Yhdistys r.y., social- och hälsovårdsministeriet, social- och hälsovårdens produktillsynscentral, Societas Biochemica, Biophysica et Microbiologica Fenniae ry, Societas Genetica Fennica r.y., Suomen Bioteollisuus ry, statens tekniska forskningscentral VTT Bioteknik, statrådets kansli, Suomen Maataloustieteellinen Seura ry, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund r.f., Svenska lantbrukssällskapens förbund r.f., Tekes — utvecklingscentralen för teknologi och innovationer, Tulevaisuuden tutkimuksen seura/Sällskapet för framtidsstudier r.y., Tulllaboratoriet, Tullstyrelsen, undervisningsministeriet, utrikesministeriet, WWF Finland, Växtskyddsindustrin rf och Ålands landskapsregering.

Sammanlagt inkom 67 utlåtanden. En del av remissinstanserna hade inte något att anmärka på förslaget. Utöver utlåtandena inkom några promemorior som gällde det tidigare utkastet.

Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, Föreningen för Södra-Finlands naturlig odling SNOD rf, Förbundet för Ekologisk Odling rf, Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry, kampanjen GMO-vapaa Suomi, Konsumentforskningscentralen, Puutarhaliitto – Trädgårdsförbundet ry, Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, social- och hälsovårdens produktillsynscentral, Suomen Maataloustieteellinen Seura ry, miljöministeriet, delegationen för bioteknik och Liisa Kuusipalo föreslog att lagens tillämpningsområde utvidgas eller att annan lagstiftning utanför tillämpningsområdet preciseras.

Miljöministeriet, gentekniknämnden, Finlands miljöcentral och Social- och hälsovårdens produktillsynscentral ville förtydliga gentekniklagens ställning i förhållande till den föreslagna lagens tillämpningsområde.

ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry, Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliit-

to MTK ry, Förbundet för Ekologisk Odling rf, Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry och Elävä maa ry fäste uppmärksamhet vid den examen som krävs att odlare av genetiskt modifierade sorter avlägger, vilka som omfattas av den och begränsningen av examens giltighetstid. Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Österbottens arbetskrafts- och näringscentral, Förbundet för Ekologisk Odling rf och Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry framförde också att närmare bestämmelser borde utfärdas om odlingsplanen.

Puutarhaliitto – Trädgårdsförbundet rf, Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Maa- ja Metsätaloustuottajain keskusliitto MTK rf, Finlands naturskyddsförbund rf, Elävä maa ry, Liisa Kuusipalo, kampanjen GMO-vapaa Suomi, Foderraisio Ab, Förbundet för Ekologisk Odling rf, Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry och Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry framförde att anmälan om odling av genetiskt modifierade växter som ska göras till grannarna eller tillstånd om odlingen tas med i förslaget.

Delegationen för bioteknik, Finska Centralen för Utsädespotatis Ab, Maa- ja Metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry och Österbottens arbetskrafts- och näringscentral föreslog ändring av den anmälan som ska göras till myndigheterna och tiden för när den ska göras.

ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, Förbundet för ekologisk odling rf och Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry och kampanjen GMO-vapaa Suomi kommenterade formkraven eller förvaringstiden för den journal som hänför sig till spårbarheten.

Perunantutkimuslaitos, kampanjen GMO-vapaa Suomi, Elintarviketieteiden Seura ry, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ry, forskningscentralen för jordbruk och livsmedels ekonomi, konsumentforskningscentralen, delegationen för bioteknik, Finlands Biodlares Förbund FBF rf, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, Finlands naturskyddsförbund

rf, Förbundet för Ekologisk Odling rf, Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry, miljöministeriet, Natur och Miljö rf, jord- och skogsbruksministeriets jordbruksavdelning och social- och hälsovårdens produkttillsynscentral

kommenterade skyddsavstånden, utfärdandet av bestämmelser om att de är obligatoriska, tillämpandet av dem mellan olika sorter och odlingar i olika situationer och ägandeförhållanden och möjligheter att avvika från dem eller förbud att avvika.

Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry och forskningscentralen för jordbruk och livsmedels ekonomi fäste uppmärksamhet vid växtföljden och detaljerna i samband med den. Finlands miljöcentral, Centralen för Sockerbetsforskning, Förbundet för Ekologisk Odling rf och Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry föreslog att destruktion av växtrester från genetiskt modifierade växter och uppföljning och destruktion av ogräs borde tas med i förslaget och de önskade att svarfrågorna gällande tiden efter att odlingen upphört klargörs.

Kampanjen GMO-vapaa Suomi, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, Förbundet för Ekologisk Odling rf, Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry, Jordens vänner i Finland rf, miljöministeriet och Finlands miljöcentral kommenterade grunderna för tillsynen och tillsynsplanen. Finlands miljöcentral, miljöministeriet, gentekniknämnden och social- och hälsovårdens produkttillsynscentral, inrikesministeriet och Finska Centralen för Utsädespotatis Ab fäste uppmärksamhet vid detaljer gällande tillsynen och vid tillsynen i förhållande till tillsynen enligt gentekniklagen. Elävä maa ry, Förbundet för Ekologisk Odling och Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry, kampanjen GMO-vapaa Suomi, Liisa Kuusipalo och Tuusulan Seudun maataloustuottajain yhdistys ry kommenterade dessutom kostnaderna som föranleds av tillsynen och riktandet av dessa kostnader.

Justitieministeriet och miljöministeriet föreslog ändring av rätten att utföra inspektion och få upplysningar. Jord- och skogsbruksministeriets jordbruksavdelning, Landsbygdsverket och social- och hälsovårdens

produkt tillsynscentral föreslog ytterligare utredningar om hur registret ska förverkligas.

Miljöministeriet, Finland miljöcentral, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, enheten för ekonomi och utveckling vid jord- och skogsbruksministeriet, Förbundet för Ekologisk Odling rf och Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry, Kuopio universitet, Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry och justitieministeriet kommenterade innehållet i registret och rätten att få upplysningar. Kampanjen GMO-vapaa Suomi, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, Förbundet för Ekologisk Odling rf och Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry fäste uppmärksamhet vid förvaringstiden för uppgifterna. Justitieministeriet och Livsmedelssäkerhetsverket Evira kommenterade tvångsmedelsbestämmelserna.

Kuopio universitet, Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, Jordens vänner i Finland rf, Elävä maa ry, Natur och Miljö rf, Förbundet för Ekologisk Odling rf, Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry, Tuusulan seudun maataloustuottajain yhdistys ry, Liisa Kuusipalo, Suomen Maataloustieteellinen Seura ry, Finska Centralen för Utsädespotatis Ab, forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi och Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry fäste uppmärksamhet vid det skadeståndssystem som valts. Också tillämpning av alternativa system och utvidgning av det föreslagna tillämpningsområdet föreslogs. Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry, Förbundet för Ekologisk Odling, Biodynaaminen yhdistys – Biodynamiska föreningen ry, Finska Centralen för Utsädespotatis Ab och kampanjen GMO-vapaa Suomi föreslog förlängning av tidsfristen för ansökan om ersättning.

Finansministeriet, enheten för ekonomi och utveckling vid jord- och skogsbruksministeriet och justitieministeriet föreslog precisering av statens regressrätt. Finansministeriet påpekade dessutom att det skadestånd som

betalas av staten är bundet till anslag som tagits in i statsbudgeten.

Andra synpunkter som lades fram var bl.a. beaktandet av ”high grade-områden” för potatisodling, vilket togs upp av Finska Centralen för Utsädespotatis Ab, och Österbottens arbetskrafts- och näringscentralers påpekande i fråga om konstaterandet av inblandning och fördelningen av kostnaderna som uppkommer därav. Maatiainen – Det lantliga kulturarvet ry ansåg dessutom att ekologisk odling är ett tillräckligt skäl för att begränsa odling av genetiskt modifierade sorter. Justitieministeriet föreslog ändring av förbudet att söka ändring. Kampanjen GMO-vapaa Suomi och Finska Centralen för Utsädespotatis Ab fäste uppmärksamhet vid möjligheten till missbruk. Tuusulan Seudun Maataloustuottajain yhdistys ry påpekade att värdeminskningen för en åker där inblandning skett blir till förlust för utarrenderaren.

Vid den fortsatta beredningen har anmärkningarna i utlåtandena beaktats i mån av möjlighet.

6 Samband med andra propositioner

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning om revidering av regionförvaltningen (59/2009) innehåller ett förslag till att reformera regionförvaltningen och regionförvaltningsmyndigheterna. När de föreslagna reformerna träder i kraft samlas statens regionförvaltning (länsstyrelserna, arbets- och näringscentralerna, de regionala miljöcentralerna, miljötillståndsverken, vägdistrikten och arbetarskyddsdistriktens arbetarskyddsbyråer) till två nya övergripande myndigheter, nämligen regionförvaltningsverken samt närings-, trafik- och miljöcentralerna. När det gäller föreliggande förordning påverkar reformen arbets- och näringscentralernas organisation.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1 kap. Allmänna bestämmelser**

1 §. Syfte. Syftet med lagen är att förhindra spridning och inblandning av genetiskt modifierade växtsorter och deras genetiskt modifierade material i andra grödor. Syftet med lagen är också att förhindra de ekonomiska skador som inblandning och spridning av genetiskt modifierade sorter kan orsaka odlare samt att klargöra ansvarsfrågorna vid odling av genetiskt modifierade växtsorter.

Märkningen av livsmedel och foder som framställts av genetiskt modifierade växter omfattas av GM-förordningen. Märkning av genetiskt modifierade produkter ger konsumenter och odlare möjlighet att välja mellan genetiskt modifierade produkter och andra produkter. Lagförslaget främjar för sin del iakttagandet av dessa märkningsbestämmelser genom att det skapar en ram som gör det möjligt att bedriva olika produktionsformer sida vid sida inom samma område och samtidigt iaktta bestämmelserna om märkning av genetiskt modifierade produkter. Med hjälp av anmälan om inledande av odling och tillsynsregistret enligt lagen, underlättas också spårbarheten av genetiskt modifierade produkter, om vilken föreskrivs i förordningen om spårbarhet och märkning.

Syftet med lagen är inte att lösa sådana frågor som gäller genetiskt modifierade växters säkerhet, hälsoeffekter eller miljökonsekvenser och som är underkastade tillståndsförfarande, eftersom dessa frågor redan har lösts i samband med tillståndsförfarandet.

2 §. Tillämpningsområde. Det föreslås att lagen tillämpas i fråga om genetiskt modifierade växtsorter som godkänts för upptagande i EU:s sortlista eller i den nationella sortlistan på odling, hantering och lagring på en gårdsbruksenhet, transporter på en gårdsbruksenhet och mellan gårdsbruksenheter när

genetiskt modifierat växtmaterial transporteras för att torkas eller sorteras på en annan gårdsbruksenhet, samt på odlingsförsök med en sådan sort.

Det föreslås att lagen tillämpas på all odling av dessa sorter, oberoende av storleken på en enskild odling. Odling ska kunna bedrivas på åker eller på ett annat jämförbart område, på en gårdsplan och i trädgårdar och växthus. Lagen ska tillämpas på genetiskt modifierade växtindivider, utsäden, växtdelar och skörden av dem. Med genetiskt modifierade växtdelar avses här t.ex. potatisknölar.

Lagen tillämpas dock inte på handel med genetiskt modifierade växter, växtdelar och utsäde, lagring av dem före sådd, transporter till en gårdsbruksenhet, transporter från en gårdsbruksenhet när växtmaterialet transporteras någon annanstans än till ett lager eller en bearbetningsanläggning på en annan gårdsbruksenhet, och inte på hantering eller lagring av skörd utanför gårdsbruksenheten. Dessa åtgärder har bedömts ha en mindre betydelse för den inblandning som sker på gårdsbruksenheter. Dessutom bör man observera att verksamhet som sker utanför gårdsbruksenheten ligger utanför verksamhetsidkarens påverkningsmöjligheter. På denna verksamhet tillämpas annan lagstiftning, såsom köplagen, foderlagen och lagen om handel med utsäde samt sortspecifika tillståndsvillkor och anvisningar som meddelats vid tillståndsförfarande. Villkoren och anvisningarna får särskilt stor betydelse vid avtalsproduktion mellan innehavaren av tillståndet för sorten och odlaren. Den föreslagna lagen ska inte heller tillämpas på försöksverksamhet med genetiskt modifierade växter, om vilket regleras i gentekniklagen, när det är fråga om försöksverksamhet med genetiskt modifierade växter som inte är upptagna i sortlistan.

Det föreslås att lagen också ska tillämpas på växter, växtdelar, utsäde och skörd som

till följd av inblandning innehåller genetiskt modifierat material i en proportion som överstiger tröskelvärde för märkning enligt artikel 12 och 24 i GM-förordningen. Det har ansetts nödvändigt att tillämpa tröskelvärde för att lagen också ska omfatta de situationer där det i stället för en rent genetiskt modifierad växtsort odlas egenproducerat utsäde som med tanke på risken för inblandning innehåller betydande halter av genetiskt modifierat material. Sådana grödor i vilka inblandning skett anses omfattas av definitionen av genetiskt modifierat växtmaterial i 4 § 2 punkten, med vilket avses förutom genetiskt modifierade växtsorter också sådana växtdelar, sådant utsäde eller sådan skörd av en gröda där förekomsten av en genetiskt modifierad växtsort av samma växtart eller av dess genetiskt modifierade material överstiger tröskelvärde för märkning. Tillämpningsområdet omfattar också inblandning av genetiskt modifierat material från en korsningsbar gröda av en annan växtart, eftersom det i Finland t.ex. odlas både raps och rybs, vilka är sinsemellan korsningsbara.

Lagen och de bestämmelser som utfärdas med stöd av den ska kunna tillämpas också på andra än dem som odlar en genetiskt modifierad sort. Bestämmelser om rätten att ta prov för att upptäcka genetiskt modifierat material i andra växter och i skörden av dem, samt bestämmelser som gäller växtföljd och destruktion av spillplanter på områdena kan också tillämpas på odlare som använder konventionella eller ekologiska odlingsmetoder.

Det föreslagna tillämpningsområdet för lagen har avgränsats så att de mest sannolika spridningssätten för genetiskt modifierat material i odlingsmiljön har beaktats. Dessutom har avgränsningen av tillämpningsområdet granskats med tanke på ansvarsfrågorna och tillsynsmyndigheternas befogenheter, med beaktande av de mest sannolika fallen när det gäller inblandning och de viktigaste frågorna som gäller tillsynen av odlingen.

3 §. Förhållande till annan lagstiftning. I paragrafen beskrivs lagens förhållande till annan lagstiftning om genetiskt modifierade organismer. Genom gentekniklagen främjas en säker användning av genetiskt modifierade organismer och förebyggs sådana negativa effekter för miljö, djur och hälsa som an-

vändningen av genteknik medför. Genom den genomförs också direktiven om avsiktlig utsättning och om innesluten användning. Gentekniklagen gäller användning av genetiskt modifierade växter för försöksändamål samt förfaranden för godkännande, men i den finns inga bestämmelser om hur odlingen av godkända sorter ska genomföras. I paragrafen föreslås en hänvisning också till andra skadeståndsbestämmelser, vilka kan bli tillämpliga vid ersättning av skador som orsakats av genetiskt modifierade organismer.

4 §. Definitioner. I paragrafen definieras de viktigaste begreppen i lagen. Med *genetiskt modifierad växtsort* i 1 punkten avses en sådan växtsort som godkänts för odling inom gemenskapen genom ett förfarande enligt direktivet om avsiktlig utsättning eller enligt GM-förordningen. Godkännandet gäller alltid en specifik transformationshändelse, men den täcker också växtsorter som härletts från transformationshändelsen genom konventionella förädlingsmetoder. I gentekniklagen avses med genetiskt modifierad organism en organism vars genetiska material har modifierats på ett sätt som inte inträffar naturligt genom parning eller naturlig rekombination. Definitionen baserar sig på direktivet om avsiktlig utsättning, som har genomförts i lagstiftningen i Finland genom gentekniklagen.

Med *genetiskt modifierat växtmaterial* i 2 punkten avses förutom genetiskt modifierade växtsorter också sådana växtdelar, sådant utsäde och sådan skörd där det förekommer genetiskt modifierade växtsorter eller genetiskt modifierat material av dem i sådana halter att det har betydelse med tanke på gemenskapens märkningskrav. I förslaget iakttas det tröskelvärde för märkning av genetiskt modifierade livsmedel och foder som fastställts i GM-förordningen.

Med *produktion av genetiskt modifierade växter* i 3 punkten avses odling där genetiskt modifierat växtmaterial odlas. Sådan växtproduktion är t.ex. odling av en godkänd genetiskt modifierad potatissort. Som produktion av genetiskt modifierade växter betraktas också odling med konventionella eller ekologiska produktionsmetoder, om Livsmedelssäkerhetsverket har konstaterat att det på odlingen till följd av inblandning finns så mycket av en genetiskt modifierad sort eller

dess genetiskt modifierade material att det tröskelvärde som anges i GM-förordningen överskrids. Produktion av genetiskt modifierade växter är också odling av eget utsäde, när utsädet innehåller en genetiskt modifierad sort eller genetiskt modifierade material i den mängd att tröskelvärdet överskrids. I definitionen tas inte ställning till huruvida verksamheten är avsiktlig.

Med *ekologisk växtproduktion* i 4 punkten avses en produktionsmetod enligt förordningen om ekologisk produktion. I förordningen ingår bestämmelser om ekologisk växtproduktion, ekologisk animalieproduktion samt sådant foder och sådana livsmedel som marknadsförs med märkning som syftar på ekologisk produktion.

Med *konventionell växtproduktion* i 5 punkten avses annan växtproduktion än produktion av genetiskt modifierade växter eller ekologisk växtproduktion.

Med *inblandning* i 6 punkten avses inblandning av genetiskt modifierat växtmaterial eller däri förekommande genetiskt modifierat material i arvmassan, växtbeståndet eller skörden av en annan sort av samma art eller en annan art som är korsningsbar med denna och som odlats konventionellt eller ekologiskt.

Inblandningen kan vara antingen mekanisk, såsom t.ex. inblandning av genetiskt modifierade sorters utsäde eller knölar i sorter av samma växtart, eller ske genom korsning, såsom då genetiskt modifierat material överförs från en genetiskt modifierad växt till andra grödor som ett resultat av pollenspridning och befruktning. Mekanisk inblandning kan t.ex. ske i samband med sådd och jordbearbetning, och inblandning kan också orsakas av frön som faller till marken och knölar som blir kvar i marken efter skörden, av vilka det senare kan utvecklas s.k. spillplantor.

Med *område* i 7 punkten avses en åker eller ett annat markområde eller diken och dikesrenar i anslutning till dem och områden som hör till en gårds driftscentrum, eller andra platser eller utrymmen som används för att odla genetiskt modifierade växter, inklusive odlingsareal i växthus.

Begreppet område omfattar alla platser som används för odling av genetiskt modifierade växter eller växtindivider. Till ett sådant om-

råde som avses här räknas platser där genetiskt modifierat växtmaterial odlas också då odlingen sker i växthus eller annars delvis eller helt i ett slutet odlingsutrymme.

Med *verksamhetsidkare* i 8 punkten avses en fysisk eller juridisk person som i sin näringsverksamhet eller annars odlar genetiskt modifierat växtmaterial. I definitionen tas inte ställning till odlingens storlek och den omfattar såväl personer som bedriver yrkesmässig odling som sådana som bedriver hobbyodling.

Med *skyddsavstånd* i 9 punkten avses minsta tillåtna avstånd mellan en av verksamhetsidkaren odlad växtindivid av genetiskt modifierat växtmaterial och en av en annan odlare odlad växtindivid som inte är av genetiskt modifierat material och som hör till samma växtart som det genetiskt modifierade växtmaterialet eller, om den hör till en annan växtart, ändå kan ta emot genetiskt modifierat material från den genom korsning. Avståndet beräknas mellan de växtindivider av de avsedda växtmaterialen som växer närmast varandra.

2 kap. Villkor för verksamheten

5 §. Allmänna krav. Det föreslås att det i lagen tas in en allmän skyldighet att ordna verksamheten så att de krav som ställs i den föreslagna lagen och i författningar som utfärdats med stöd av den uppfylls. Genom bestämmelsen vill man betona att den verksamhetsidkare som odlar det genetiskt modifierade växtmaterialet samt den aktör som hanterar, lagrar eller transporterar sådant material på gårdsbruksenheter eller mellan dem har det primära ansvaret för att förhindra inblandning och för ekonomiska skador till följd av inblandning.

Utgångspunkten är att genetiskt modifierat växtmaterial ska hållas åtskilt från annat växtmaterial. I 1 mom. tillåts dock för användningsändamålet behövlig inblandning. En sådan situation kan det t.ex. vara fråga om då odlaren blandar skörd av en genetiskt modifierad sort med andra skördeprodukter för att använda blandningen som foder till egen boskap.

I 2 mom. betonas att omsorgsfullhet ska iakttas vid odling, hantering, lagring och

transport av genetiskt modifierat växtmaterial. Skyldigheten att iaktta omsorg gäller förutom verksamhetsidkaren också andra aktörer som deltar i växtproduktionen, såsom maskinentreprenörer och personer som deltar i torkning, lagring och transport av skörd. Vid odling av genetiskt modifierat växtmaterial krävs för ändamålet lämplig materiel och utrustning och lämpliga utrymmen. För genetiskt modifierat växtmaterial ska det finnas från annat växtmaterial avskilda silor eller produktlager, där utsäde och skörd förvaras. Växtresterna ska hanteras på korrekt sätt. Vid odling, skörd, transport samt torkning och bearbetning av skörden kan samma utrustning och maskiner användas för genetiskt modifierat växtmaterial som för annat växtmaterial. De ska dock i så fall rengöras innan de används vid odling, hantering, lagring eller transport av annat än genetiskt modifierat växtmaterial och avfall från rengöring ska destrueras så att inblandning inte kan ske.

Enligt 3 mom. kan också bestämmelser om andra omständigheter av teknisk natur, såsom odling och hantering av genetiskt modifierat växtmaterial, utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet. Genom förordning kan också utfärdas bestämmelser om transport och lagring på gårdsbruksenheten samt om rengöring av utrymmen, utrustning och materiel som använts i verksamheten.

6 §. Skyddsavstånd vid odling av genetiskt modifierad potatis. Skyddsavståndet mellan en genetiskt modifierad gröda och en av en annan odlare konventionellt eller ekologiskt odlad växt som är korsningsbar med den, är den viktigaste åtgärden i den föreslagna lagen för att förhindra inblandning. I paragrafen föreskrivs om skyldigheten för den som bedriver produktion av genetiskt modifierade växter att iaktta bestämmelserna om skyddsavstånd.

Kravet på skyddsavstånd gäller endast avståndet mellan genetiskt modifierade växter och konventionellt eller ekologiskt odlade växter, när växterna odlas av två olika odlare. Det gäller inte växter som produceras av samma verksamhetsidkare med olika produktionsmetoder, t.ex. genetiskt modifierad potatis och konventionell potatis. För skörd som bärgas från dessa odlingar gäller dock de normala märkningskrav för genetiskt modifi-

erade produkter som anges i GM-förordningen. Det krävs inte heller något skyddsavstånd mellan två odlingar av genetiskt modifierade grödor.

I en situation där kravet på skyddsavståndet inte har iakttagits, ska skörden som bärgats från odlingen, enligt GM-förordningen vid marknadsföringen märkas som genetiskt modifierad, om det i skörden förekommer genetiskt modifierat material. Märkningen ska göras också om andelen genetiskt modifierat material är mindre än det föreskrivna tröskelvärde för märkning. Tröskelvärde tillämpas inte i sådana fall, eftersom ifall skyddsavståndet inte har iakttagits, anses inblandningen inte vara oavsiktlig eller tekniskt oundviklig på det sätt som avses i artikel 24 i nämnda förordning.

Utgångspunkten när det gäller skyddsavstånd är att den som odlar en genetiskt modifierad sort ska beakta det skyddsavstånd som krävs i lagstiftningen på den egna marken. Om områden som andra förfogar över beaktas i beräkningarna av det skyddsavstånd som fastställts för arten eller sorten i lagstiftningen, ska den som odlar den genetiskt modifierade sorten ta reda på vilka växtsorter som är avsedda att odlas på dessa områden samt vid behov dessa sorters odlingssätt. Om den som odlar en genetiskt modifierad sort inte vet eller inte får uppgifter om grödorna inom skyddsavståndet eller om grödornas odlingsätt, ska man utgå från att det är möjligt att inom det ovan nämnda området odlas växtsorter på ett ekologiskt produktionssätt som är korsningsbara med den genetiskt modifierade sorten. Då ska man iaktta det längsta skyddsavståndet som fastställts för växtsorten.

Verksamhetsidkaren ska se till att det föreskrivna skyddsavståndet följs i praktiken. I denna lag åläggs inte odlare som bedriver konventionell eller ekologisk produktion att i förväg anmäla sina odlingsplaner, utan de har rätt att bedriva och också när som helst ändra sin odlingsverksamhet utan att begränsas av skyddsavståndskraven som gäller verksamhetsidkaren.

Skyddsavståndet fastställs på basis av växtarternas och växtsorternas specifika egenskaper, t.ex. egenskaper som har med pollinationen att göra. För potatis (*Solanum*

tuberosum), som är den genetiskt modifierade gröda som förefaller mest sannolik inom en nära framtid, föreslås ett skyddsavstånd på aderton meter till konventionellt odlad potatis och trettio meter till ekologiskt odlad potatis. Om skyddsavståndet för andra arter och sorter föreskrivs särskilt i denna lag.

7 §. Markägarens samtycke. Om verksamhetsidkaren inte äger det område som ska användas för produktion av genetiskt modifierade växter, ska han eller hon inhämta samtycke från markägaren innan produktionen av genetiskt modifierade växter inleds. Genom bestämmelsen säkerställs det att markägaren, när området byter innehavare, är medveten om eventuella skyldigheter under tiden efter produktionen av genetiskt modifierade växter, t.ex. destruktionen av spillplantor och den obligatoriska växtföljden.

8 §. Examen gällande produktion av genetiskt modifierade växter. En verksamhetsidkare som odlar genetiskt modifierat växtmaterial, eller den som ansvarar för odlingen, ska behärska metoderna för att förhindra inblandning och spridning av sådant material och ha kännedom om de särskilda bestämmelserna om odling, hantering, användning och transport av genetiskt modifierat växtmaterial. Att de behärskar de behövliga kunskaperna och färdigheterna ska de visa genom en examen som planerats för ändamålet. Livsmedelssäkerhetsverket ska ansvara för anordnandet av examen. Innan produktionen av genetiskt modifierade växter inleds krävs det att verksamhetsidkaren eller den som ansvarar för odlingen har avlagt examen. Examen föreslås vara giltig i högst fem år efter det att den avlagts.

Enligt 3 mom. kan bestämmelser om innehållet i, ordnandet av, avläggandet av och ikraftträdandet av examen utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet.

9 §. Åtgärder efter produktion av genetiskt modifierade växter. Enligt 1 mom. ska verksamhetsidkaren efter det att produktionen av genetiskt modifierade växter har upphört sörja för växtföljden, behandling av området och destruktion av spillplantor, om området ska användas till annat än produktion av genetiskt modifierade växter. Skyldigheten övergår till områdets förvärvare eller arren-

dator, om det område som används för produktion av genetiskt modifierade växter säljs, utarrenderas eller annars överläts i någon annans besittning.

Avsikten med åtgärderna ska vara att förhindra spridning av genetiskt modifierat växtmaterial eller däri förekommande genetiskt modifierat material och inblandning av sådant material i andra växter som senare odlas på området. Det är i princip möjligt att inblandning sker också efter det att produktionen av genetiskt modifierade växter upphört, eftersom t.ex. en del av de knölar som blivit kvar i jorden och de frön som fallit till marken vid skörden, beroende på arterna och förhållandena, kan överleva till följande odlingssäsong.

Enligt 2 mom. kan närmare krav på art- och sorts specifika åtgärder som gäller växtföljd och behandling av området utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet i syfte att förhindra inblandning.

De skyldigheter som nämns i paragrafen kan gälla jordbearbetning efter odling av genetiskt modifierat växtmaterial, samt växtföljd så att det åtminstone under det följande kalenderåret efter skörden inte är tillåtet att odla konventionellt eller ekologiskt samma växtart eller en gröda som är korsningsbar med den. Kraven kan också gälla destruktion av spillplantor som innehåller genetiskt modifierat material och som blivit kvar efter odlingen eller annars påträffas på området.

Om de ovan nämnda åtgärderna ska föreskrivas specifikt för en art eller sort med beaktande av de biologiska och odlingstekniska egenskaperna för den genetiskt modifierade växtsorten. Skyldigheten att se till dessa åtgärder kan i fråga om en del grödor, t.ex. raps och rybs, gälla under många år framåt och utgöra en belastning för användningen av området.

I 3 mom. ingår också en skyldighet att lämna information när ett område som använts för produktion av genetiskt modifierade växter överläts, om området omfattas av art- eller sorts specifika växtföljdskrav eller krav på behandling av området efter det att produktionen av genetiskt modifierade växter upphört. Genom bestämmelsen säkerställs att information om de odlingsbegränsningar som

gäller området förs vidare då ägaren eller arrendatorn byts.

10 §. Anmälningsskyldighet. Enligt paragrafen ska alla verksamhetsidkare som bedriver produktion av genetiskt modifierade växter göra en anmälan om att odlingen inleds till Livsmedelssäkerhetsverket. Anmälan ska göras för varje odlingssäsong senast den 1 februari före sådd eller plantering. Genom att tidpunkten för anmälan infaller så tidigt säkerställs att de andra odlarna i området ska kunna få uppgifter om odlingen av genetiskt modifierade växter i tillräckligt god tid när de gör upp odlingsplanerna för kommande odlingssäsong. Anmälan kan också lämnas till den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten.

I 2 mom. föreskrivs om innehållet i anmälan så, att anmälan ska innehålla verksamhetsidkarens namn, adress och behövliga kontaktuppgifter samt lägenhetssignum och företags- och organisationsnummer, eller om sådant saknas personbeteckning. Dessutom ska anmälan innehålla uppgifter om den odlade arten och sorten, det exakta området för odlingen och dess areal samt tidpunkten då odlingen avses att inledas. Dessutom ska i anmälan finnas uppgifter om avläggande av examen enligt 8 §.

Enligt 3 mom. ska Livsmedelssäkerhetsverket eller den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten omedelbart underrättas om sådana ändringar som skett efter att anmälan lämnats in och som gäller planer på att helt eller delvis avstå från produktion av genetiskt modifierade växter.

Enligt 4 mom. kan närmare bestämmelser om innehållet i anmälan och om anmälningsförfarandet utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet.

11 §. Anmälan till grannar och andra aktörer. I paragrafen föreskrivs om verksamhetsidkarens skyldighet att informera andra aktörer i grannskapet. Inga särskilda formkrav ställs på anmälan, så det räcker t.ex. med en muntlig anmälan.

I 1 mom. föreskrivs om verksamhetsidkarens skyldighet att se till att grannarna får tillräckligt med information. Anmälan ska göras årligen i god tid innan odlingen inleds. Avsikten med anmälningsskyldigheten är att säkerställa att grannarna är medvetna om den

produktion av genetiskt modifierade växter som bedrivs på området.

Enligt 2 mom. ska verksamhetsidkaren informera de andra aktörerna när han eller hon vid odlingen av genetiskt modifierade växter använder maskiner, utrustning, transportmedel eller utrymmen som är i gemensamt bruk. Också de entreprenörer och andra, vars utrustning eller utrymmen används vid produktion av genetiskt modifierade växter, ska informeras. Syftet med anmälningsskyldigheten är att i enlighet med 5 § 2 mom. främja iakttagandet av skyldigheten att rengöra utrustning och utrymmen.

12 §. Plan. Enligt 1 mom. ska verksamhetsidkaren för varje odlingssäsong göra upp en plan om produktionen av genetiskt modifierade växter som gäller åtgärder och praxis för att förebygga inblandning av genetiskt modifierat växtmaterial i annat växtmaterial och spridning av genetiskt modifierade växtmaterial. Planen ska omfatta odling av det genetiskt modifierade växtmaterialet samt skördens hanterings- och lagringsskeden. I planen ska t.ex. beaktas ordnandet av transporten på gårdsbruksenheter eller mellan dem samt i fråga om lagringen huruvida utrymmena är tillräckliga och det finns förutsättningar att hålla skörd som producerats med olika produktionsmetoder åtskilda och de art- och sortspecifika växtföljdskrav som ska iaktas efter det att produktionen av genetiskt modifierade växter har upphört och kraven på behandling av det område som använts för odling samt eventuell destruktion av spillplanter.

13 §. Krav på spårbarhet och dokumentering. I 1 mom. åläggs verksamhetsidkaren att med tanke på tillsynen och för att kunna spåra genetiskt modifierat material föra en uppdaterat journal över de uppgifter som hänför sig till den verksamhet som avses i den föreslagna lagen. Av journalen ska framgå anskaffning och överlåtelse av genetiskt modifierat växtmaterial och användningen av det på gården. Journalen ska förvaras i fem kalenderår efter utgången av det år som den antecknade uppgiften gäller. Det är nödvändigt att journalen förvaras, eftersom de odlingsbegränsningar enligt 9 § kan gälla ett skifte under flera års tid efter det att odlingsverksamheten upphört.

Skyldigheten att dokumentera uppgifter motsvarar kraven i artikel 4 punkt A i förordningen om spårbarhet och märkning.

Enligt 3 mom. ska närmare bestämmelser om innehållet i och förvaringen av dokumentationen kunna utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet.

3 kap. Myndigheter

14 §. Allmän styrning och tillsyn. I paragrafen föreslås att den allmänna styrningen av och tillsynen över verkställigheten av lagen ska höra till jord- och skogsbruksministeriets uppgifter.

15 §. Tillsynsmyndigheter. Det föreslås att paragrafen ska innehålla bestämmelser om de egentliga tillsynsmyndigheterna. Livsmedelssäkerhetsverket ska vara den tillsynsmyndighet som bär det huvudsakliga ansvaret för tillsynen. Livsmedelssäkerhetsverkets huvudansvar för tillsynsverksamheten innebär att övriga myndigheter och personer som deltar i tillsynen sköter tillsynsuppgifterna under Livsmedelssäkerhetsverkets överinseende.

Arbetskrafts- och näringscentralerna sköter sina uppgifter tillsammans med Livsmedelssäkerhetsverket i enlighet med avtal som Livsmedelssäkerhetsverket årligen ingår med stöd av de resultatmål som verket avtalat om med jord- och skogsbruksministeriet och med stöd av statsbudgeten. Enligt 2 § 2 mom. i lagen om arbetskrafts- och näringscentraler (23/1997) styr och övervakar vederbörande ministerium centralen när den sköter uppgifter inom olika förvaltningsområden och dessutom styrs och övervakas centralen också av det ämbetsverk eller den inrättning inom centralförvaltningen vars verksamhetsområde omfattar uppgifter som det är stadgat eller bestämt att centralen ska sköta.

16 §. Auktoriserade inspektörer. Enligt den föreslagna paragrafen kan Livsmedelssäkerhetsverket utöver arbetskrafts- och näringscentralerna vid tillsynen anlita inspektörer som verket skriftligen bemyndigat för uppdraget och som handlar under tjänsteansvar och som står under Livsmedelssäkerhetsverkets tillsyn. De auktoriserade inspektörerna bistår myndigheterna vid kontroller och provtagning. Med auktoriserade inspektörer

avses enbart personer som står utanför myndighetsorganisationen.

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Det är ändamålsenligt att föra över den verksamhet som avses i paragrafen utanför myndighetsmaskineriet, eftersom det är nödvändigt att anlita auktoriserade inspektörer för utförande av kontroller och provtagning för att få en smidig och effektiv inspektions- och tillsynsverksamhet. Verksamheten kan kräva oförutsedda brådskande åtgärder, verksamhetsområdet kan omfatta hela landet och verksamheten kan vara strängt tidtabellsbunden. Att utvidga myndighetsorganisationen så att den står för hela denna verksamhet kan inte anses ändamålsenligt. I praktiken är det oftast privatpersoner med särskild yrkesskicklighet som fungerar som auktoriserade inspektörer.

Då det gäller straffrättsligt tjänsteansvar betraktas enligt 40 kap. 11 § 5 b-punkten i strafflagen (39/1889) som person som utövar offentlig makt även den som deltar i beredningen av beslut som gäller offentlig makt, bl.a. genom att ta prov eller utföra inspektioner. För tydlighetens skull föreslås att det trots detta ska tas in en bestämmelse i lagen om att straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas på auktoriserade inspektörer. Inspektörerna är dessutom enligt skadeståndslagen ansvariga för skada som de vållar när de utför sina uppgifter. Det föreslås att också bestämmelserna om jäv enligt 27–29 § i förvaltningslagen och bestämmelsen om ordnande av tolkning och översättning i 26 § i lagen och bestämmelserna om förpliktelserna i språklagstiftningen ska tillämpas på auktoriserade inspektörer. På de auktoriserade inspektörerna tillämpas likaså lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Enligt 3 mom. ska den auktoriserade inspektören vid behov visa upp ett skriftligt intyg över sitt bemyndigande att utföra kontroll. Med skriftligt intyg avses i första hand en handling över inspektörsbehörighet och i andra hand ett av Livsmedelssäkerhetsverket utfärdat beslut om bemyndigande.

Livsmedelssäkerhetsverket ansvarar för de auktoriserade inspektörernas kompetens för sina uppgifter. I praktiken kan bemyndigandenas innehåll och inspektörernas behörighetskrav och andra villkor variera beroende på provtagningsuppgiften eller annan därmed jämförbar uppgift, inspektörens verksamhetsområde eller placeringsort och andra motsvarande faktorer.

4 kap. Tillsyn

17 §. Allmänna principer för organisering av tillsyn. I paragrafen föreslås bestämmelser om allmänna principer för organisering av tillsyn, t.ex. objektivitet och ändamålsenlighet. Tillsynen ska grunda sig på riskbedömning och fokusera på den verksamhet som beskrivs i 2 § 1–3 punkten. Genom bestämmelsen försöker man stödja ordnandet av en ändamålsenlig tillsyn samt se till att den är rättvist och proportionerligt inriktad.

18 §. Tillsynsplan. Enligt paragrafen ska Livsmedelssäkerhetsverket årligen utarbeta en tillsynsplan med hjälp av vilken preciseras vart myndigheterna ska rikta tillsynen, vad som ska kontrolleras samt vad prov tas av. I tillsynsplanen ska närmare fastställas de kontroller som ska utföras, tillsynsobjekten och kontrollfrekvensen. Tillsynsplanen kan efter behov även inbegripa andra med tanke på tillsynen viktiga delområden, såsom kommunikation och information. Det primära syftet med tillsynsplanen är att styra tillsynen och främja en långsiktig samt systematisk tillsyn.

Av planen ska framgå kontrollfrekvenserna för tillsynsobjekten, vilka fastställs utgående från risken för inblandning. I tillsynsplanen ska också presenteras grunderna för kvalitetsbedömningen av tillsynen, till exempel det antal kontroller som riktas gentemot tillsynsobjekten på basis av kontrollernas omfattning och riskerna.

19 §. Inspektionsrätt och rätt att få upplysningar. I paragrafen föreslås bestämmelser om tillsynsmyndigheternas och de auktoriserade inspektörernas rätt att göra inspektioner när de utför sådana kontroller och tar sådana prov som avses i den föreslagna lagen. Inspektionsrätten gäller också annat växtmaterial än genetiskt modifierat växtmaterial och andra platser än sådana där genetiskt modifi-

erat material odlats och andra än sådana verksamhetsidkare, till den del det är nödvändigt att utreda om inblandning har skett. Den som utför inspektion har rätt att för tillsynen kontrollera växtmaterial, utrymmen för framställning och förpackning, lagrings- och försäljningsställen, transportmedel, lagerutrymmen, aktörernas dokumentation och kvalitetsssäkring. Dessutom ska myndigheter och auktoriserade inspektörer ha möjlighet att avgiftsfritt ta behövliga prov för tillsynen. Enligt den föreslagna lagen får inspektioner i lokaler som används för permanent boende endast utföras av en myndighet och endast om inspektionen är nödvändig för att utreda de omständigheter som inspektionen gäller och det finns grundad anledning att misstänka att någon gjort sig skyldig till ett förfarande som är straffbart enligt den föreslagna lagen och en inspektion är nödvändig för utredning av brottet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillsynsmyndigheternas och de auktoriserade inspektörernas rätt att få uppgifter som är nödvändiga för kontroll och tillsyn enligt den föreslagna lagen. Rätten begränsas till de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen och som verksamhetsidkaren eller en annan aktör på begäran ska lämna myndigheter och auktoriserade inspektörer. Rätten att få information gäller också sådana uppgifter som är sekretessbelagda.

20 §. Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Enligt paragrafen är uppgifter som erhållits under tillsynen sekretessbelagda på det sätt som anges i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Exempel på sådana uppgifter som är sekretessbelagda är t.ex. affärshemligheter.

Enligt 2 mom. kan sekretessbelagda uppgifter utlämnas endast för utredningen av sådana brott i fråga om vilka husrannsakan får företas enligt 5 kap. 1 § i tvångsmedelslagen (450/1987). Dessutom föreslås det att sekretessbelagda uppgifter kan lämnas ut till de tillsynsmyndigheter och auktoriserade inspektörer som avses i den föreslagna lagen för inspektion och tillsyn enligt denna lag.

Uppgifter kan också lämnas ut till gentekniknämnden och de tillsynsmyndigheter som avses i gentekniklagen för utförande av uppgifter enligt gentekniklagen.

21 §. Tillsynsregister. I paragrafen föreslås att Livsmedelssäkerhetsverket i anslutning till registret enligt lagen om landsbygdsnäringsförvaltningens informationssystem ska föra ett riksomfattande register för tillsynsändamål över de anmälningsskyldiga verksamhetsidkarna. Basuppgifter för tillsynsregistret får Livsmedelssäkerhetsverket genom verksamhetsidkarnas anmälningsskyldighet.

I syfte att beakta de krav på skydd för personuppgifter som ingår i 10 § 1 mom. i grundlagen föreslås i paragrafen bestämmelser om datainnehållet i tillsynsregistret och förvaringstiden för uppgifterna, vilka bör regleras på lagnivå.

I 1 mom. anges de uppgifter som ska införas i tillsynsregistret i fråga om de verksamhetsidkare som anmält sig enligt 10 §.

Livsmedelssäkerhetsverket svarar för att ta emot och registrera de uppgifter som verksamhetsidkaren anmält enligt 10 §. Även den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten kan vid behov ta emot uppgifter och vidarebefordra dem till Livsmedelssäkerhetsverket.

Enligt 3 mom. ska uppgifterna om en aktör som upphört med sin verksamhet utplånas ur registret inom tio år efter det att produktionen av genetiskt modifierade växter upphört. En förvaringstid på tio år är nödvändig för att spårbarheten ska kunna garanteras. Förvaringstiden överensstämmer med vad som föreskrivs om förvaringen av uppgifter i lagen om landsbygdsnäringsförvaltningens informationssystem.

22 §. Offentliggörande, användning och utlämnande av registeruppgifter. Livsmedelssäkerhetsverket offentliggör och uppdaterar på sina webbsidor en förteckning över de kommuner där produktion av genetiskt modifierade växter bedrivs. Förteckningen ska omfatta såväl odlingar som registrerats på basis av anmälningar och sådana som tillsynsmyndigheten infört i registret. Förteckningen föreslås innehålla endast uppgifter om de sorter som odlas och odlingsarealerna. Närmare uppgifter om odlingar där genetiskt modifierade växter odlas, var de är belägna och om verksamhetsidkarna lämnas ut av de myndigheter som nämns i 3 mom.

Enligt 2 mom. har Livsmedelssäkerhetsverket, Arbetskrafts- och näringscentralerna, de kommunala landsbygdsnäringsmyndighe-

terna och de tillsynsmyndigheter som avses i gentekniklagen rätt att använda registret i den omfattning som utförandet av deras uppgifter det kräver.

Enligt 3 mom. får uppgifter i registret lämnas ut av Livsmedelssäkerhetsverket, Arbetskrafts- och näringscentralerna samt de kommunala landsbygdsnäringsmyndigheterna.

Tillsynsregistret kan anses vara ett personregister. Vad gäller personuppgifter föreslås i 4 mom. en hänvisning till lagstiftning som gäller skydd för personuppgifter. I fråga om utlämnande av uppgifter hänvisas till offentlighetslagstiftningen.

23 §. Handräckning. I paragrafen föreslås att tillsynsmyndigheterna vid behov kan få handräckning av polis- och räddningsmyndigheterna vid utförandet av uppgifter enligt den föreslagna lagen och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den.

24 §. Offentliggörande av tillsynsresultat. I paragrafen föreslås en bestämmelse om offentliggörande av tillsynsresultat. De sekretessbelagda uppgifter som avses i 20 § får dock inte offentliggöras. Avsikten med att offentliggöra resultaten är att öka öppenheten i verksamheten och effektivisera tillsynen. De resultat som ska offentliggöras är vanligen statistiska uppgifter t.ex. om de odlingsområden som omfattas av tillsynen.

5 kap.

Administrativa tvångsmedel och påföljder

25 §. Föreläggande. I paragrafen föreskrivs om det lindringaste tvångsmedel som myndigheten kan använda och som används när uppmaningar inte räcker till för att avlägsna det som strider mot bestämmelserna eller när det inte kan anses tillräckligt att ge uppmaningar till följd av upprepad försummelse eller andra omständigheter. Myndigheten ska i sitt beslut förordna om missförhållandet ska åtgärdas omedelbart eller inom den tid myndigheten fastställt. Om någon inte följer den föreslagna lagen eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den, kan tillsynsmyndigheten bestämma att aktören ska uppfylla sina plikter inom en viss tid. Föreläggandet

kan utfärdas endast i de fall där verksamheten inte kräver utfärdande av förbud enligt 26 §. Föreläggandet ska utfärdas till exempel i situationer då verksamhetsidkaren försummar anmälningsskyldigheten eller skyldigheten att dokumentera.

26 §. Förbud. I paragrafen föreslås att tillsynsmyndigheten för att förhindra inblandning eller spridning kan utfärda förbud som gäller produktion av genetiskt modifierade växter eller hantering, transport eller lagring av genetiskt modifierat växtmaterial, om verksamheten inte uppfyller de krav som ställs i denna lag eller med stöd av den.

Enligt 2 mom. kan ett förbud meddelas endast om verksamheten kan orsaka andra allvarlig ekonomisk skada eller om det är fråga om en fortgående, återkommande eller uppsåtlig försummelse eller annan överträdelse av bestämmelserna.

I 3 mom. föreslås att förbudet ska utfärdas för viss tid, om det missförhållande som ligger till grund för förbudet kan avhjälpas. Förbudet ska omedelbart återkallas, om den brist på vilken förbudet grundar sig på har avhjälpits eller om den inte längre är av betydelse med tanke på förbudet. Avsikten med det föreslagna förbudet är att aktören inte ska få utöva den verksamhet som berörs av förbudet innan bristen har avhjälpits. På grund av att förbudet är av skadeförebyggande natur har det ansetts behövt att förbudet ska följas trots att ändring söks. Förbudet ska iakttas även om ändring söks, om inte besvärinstansen förbjuder verkställighet av beslutet eller bestämmer att verkställigheten ska avbrytas.

Också ett temporärt förbud kan meddelas. Enligt 4 mom. kan arbetskrafts- och näringscentralerna eller landsbygdsnäringsmyndigheterna i egenskap av sådana tillsynsmyndigheter som avses i 15 § meddela ett temporärt förbud, om saken inte tål uppskov. Då ska saken utan dröjsmål underställas Livsmedelssäkerhetsverket för behandling. Förbudet förfaller om Livsmedelssäkerhetsverket inte fattar ett beslut inom en vecka efter att förbudet meddelats.

27 §. Vite och tvångsutförande. Enligt paragrafen kan Livsmedelssäkerhetsverket förena ett föreläggande som det har meddelat med stöd av 25 § eller ett förbud enligt 26 §

med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad. Livsmedelssäkerhetsverket kan fatta beslut om vite eller tvångsutförande. Enligt förslaget kan Livsmedelssäkerhetsverket förelägga vite eller hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad.

I 1 mom. föreslås en hänvisning till viteslagen (1113/1990), som innehåller allmänna bestämmelser om administrativt vite, hot om tvångsutförande och tvångsutförande. Enligt 10 § i viteslagen kan vite dömas ut om ett förbud eller ett beslut inte har iakttagits och om detta sker utan giltig orsak. Vite döms ut av den myndighet som förelagt det. Kostnaderna för förstörande genom tvångsutförande betalas av statens medel och indrivs hos den försumlige enligt vad som bestäms om indrivning av skatter och avgifter i utskökningsväg.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om rätten att inte belasta sig själv, enligt vilken ingen är skyldig att medverka till att ta sitt straffrättsliga ansvar t.ex. genom att erkänna sig skyldig till en lagstridig handling. Utlämnande av uppgifter enligt 19 § får således i fråga om en fysisk person inte förenas med vite när det finns anledning att misstänka personen för brott och uppgifterna hänför sig till det ärende som är föremål för brottsmisstanke. För att bestämmelsen ska få tillämpas måste det föreligga en konkret misstanke om brott. Bestämmelsen hindrar inte att andra tvångsmedel tillämpas. Rätten att inte belasta sig själv får inte kringgås genom att rikta vite mot aktörer i en situation där en person som är föremål för brottsmisstanke lämnar uppgifter i aktörernas ställe.

28 §. Straffbestämmelse. I 1 mom. föreslås att de gärningar räknas upp som strider mot den föreslagna lagen och som kan leda till straffrättsligt ansvar och för vilka man enligt den föreslagna lagen kan dömas till böter för förseelse mot bestämmelserna om produktion av genetiskt modifierade växter, om inte strängare straff för förseelsen föreskrivs i någon annan lag.

Till böter för förseelse mot bestämmelserna om produktion av genetiskt modifierade växter kan dömas den som uppsåtligen eller av grov oaksamhet försummar de krav på sär-

hållning, omsorgsfullhet och varsamhet eller de krav på ändamålsenlighet eller rengöring i fråga om utrymmen, utrustning och materiel som föreskrivs i 5 §, försummar det krav på skyddsavstånd som anges i 6 §, bedriver produktion av genetiskt modifierade växter utan den examen som avses i 8 §, bryter mot skyldigheten enligt 9 § att sörja för växtföljden, behandla området, destruera spillplanter eller lämna uppgifter, försummar anmälningsskyldigheten eller skyldigheten att lämna information enligt 10 § eller 11 § 2 mom., försummar skyldigheten enligt 19 § 3 mom. att lämna uppgifter eller bryter mot ett föreläggande som meddelats med stöd av 25 § eller ett förbud som meddelats med stöd av 26 §, förutsatt att strängare straff för gärningen inte bestäms i någon annan lag. En gärning för vilken strängare straff har bestämts i någon annan lag kan t.ex. vara skadegörelse enligt 35 kap. 1 § i strafflagen, genteknikbrott enligt 44 kap. 9 § i strafflagen eller miljöförstöring enligt 48 kap. 1 § i strafflagen.

Med stöd av 6 kap. 12 § 4 punkten i strafflagen kan domstolen på grund av att påföljderna anhopas avstå från att döma ut ett straff eller i enlighet med 6 kap. 7 § 1 punkten som strafflindrande omständigheter beakta andra följder som brottet har lett till eller domen medför för gärningsmannen. Om det för samma försummelse utdöms både vite och straff leder det i många fall till en oskälig sanktionskumulation. Grundad anledning att avstå från att döma ut straff finns dock endast om också vite har dömts ut.

När det gäller utdömande av förverkandepåföljder ska i fråga om ekonomisk vinning av förseelser mot samexistenslagen och föremål eller annan egendom som har använts för begående av brott iakttas vad som bestäms i 10 kap. i strafflagen.

Enligt 3 mom. är det Livsmedelssäkerhetsverket som gör anmälan om en gärning som avses i denna paragraf och som är straffbar enligt denna lag eller någon annan lag. Anmälan behöver dock inte göras, om förseelsen som helhet betraktad kan anses vara uppenbart ringa. I dessa fall har det i praktiken konstaterats att verksamhetsidkaren har gjort sig skyldig till en förseelse mot samexistenslagen som dock inte anmäls till förundersökningsmyndigheterna på grund av att den är

ringa. I sådana fall vidtar dock Livsmedelssäkerhetsverket vid behov de åtgärder som avses i 25–27 § eller ger den som gjort sig skyldig till förseelsen en anmärkning.

6 kap. Ersättning för skada

29 §. Skada som ersätts. Bestämmelserna i kapitlet som gäller ersättning för skada är tillämpliga i situationer då det vid odling i samexistens mellan olika produktionsformer sker inblandning av en verksamhetsidkares genetiskt modifierade växtarter eller växtsorter, i växtarter eller växtsorter, som en aktör som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion odlar, så att de tröskelvärden för genetiskt modifierat material som anges för produkterna i Europeiska gemenskapens lagstiftning överskrids.

De som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion kan huvudsakligen drabbas av två typer av betydande skador som leder till en försämring av deras ekonomiska ställning. Såsom skada ersätts det inkomstbortfall som drabbar aktören till följd av att hans eller hennes konventionellt eller ekologiskt odlade produkter eller de produkter som framställts av dem inte får marknadsföras eller endast får marknadsföras om de är försedda med märkning som visar att de är genetiskt modifierade.

Enligt det första alternativet får odlare av konventionella eller ekologiska växter till följd av inblandning inte alls marknadsföra sin skörd. En sådan situation kan vara möjlig t.ex. vid utsädesodling. Enligt det andra alternativet får odlaren marknadsföra sin produkt som innehåller genetiskt modifierat material endast om den förses med märkning som visar att den är genetiskt modifierad, varvid odlaren får sin produkt såld endast till ett pris som är lägre än priset vid konventionell eller ekologisk produktion. Då är den skada som förorsakas odlaren lika med pris skillnaden mellan den konventionellt eller ekologiskt odlade produkten och den genetiskt modifierade produkten.

Den som bedriver ekologisk produktion ersätts enligt 2 mom. också för det inkomstbortfall som föranleds av att det i fråga om dennes åkerskiften eller ekologiskt uppfödda

djur måste iakttas en övergångsperiod enligt förordningen om ekologisk produktion.

Enligt 3 mom. ersätts förutom skada som avses i 1 och 2 mom. också kostnader som föranleder den som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion av de undersökningar, provtagningar och andra motsvarande åtgärder som behöver vidtas för att utreda skadan. Kostnaderna för de åtgärder som behöver vidtas för att utreda skadan ersätts dock endast om utredningarna visar att en skada verkligen har skett, dvs. att det tröskelvärde för genetiskt modifierat material som anges i Europeiska gemenskapens lagstiftning har överskridits hos växter som en aktör som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion odlar, eller att det har funnits grundad anledning att misstänka att tröskelvärdet har överskridits.

I enlighet med 2 punkten ersätts den som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion dessutom för kostnaderna för de åtgärder som aktören behöver vidta för att återställa en odling. Sådana åtgärder är t.ex. jordbearbetning för att reducera antalet frön eller spillplanter. Med stöd av denna punkt ersätts också de kostnader som uppstår för den som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion till följd av eventuella obligatoriska bestämmelser som gäller växtföljd. Bestämmelsen stänger inte ute andra alternativa eller kompletterande skadeståndssystem, såsom tillämpningen av annan skadeståndslagstiftning eller de privata försäkringssystem som används av producenterna. Till exempel för att ersätta en skada som beror på försämrad image kan skadeståndslagen tillämpas.

Med stöd av denna lag ersätts alltså endast sådan ekonomisk skada som är avsedd att ersättas enligt denna lag. På ersättning för annan skada som beror på odling av genetiskt modifierade växter tillämpas skadeståndslagen. I skadeståndslagen föreskrivs om ersättning för person- och sakskada som förorsakats uppsåtligen eller av vållande samt på särskilda villkor ersättning för ekonomisk skada.

30 §. Verksamhetsidkarens ansvar. I paragrafen föreskrivs om verksamhetsidkarens ansvar vid ekonomiska skador som beror på inblandning. Om verksamhetsidkaren uppsåt-

ligen eller av oaktsamhet försummar att iaktta de krav som ställs på verksamheten i 5 §, de krav på skyddsavstånd och iakttagandet av dem som avses i 6 § eller de krav som ställs efter det att produktionen av genetiskt modifierade växter upphört som avses i 9 §, skyldigheten att informera i 11 § 2 mom. eller kraven på dokumentering i 13 §, och försummelsen leder till en sådan skada som avses i 29 §, är verksamhetsidkaren ansvarig för skadan.

Verksamhetsidkarens ansvar sköts så att ersättningen i första hand betalas till den skadelidande av statens medel, varefter ersättningsbeloppet i efterhand inkrävs av den som orsakat skadan, på det sätt som beskrivs i 33 §. Genom förfarandet möjliggörs att den skadelidande inte behöver föra en skadeståndstalan vid domstol eller skaffa fram bevis för verksamhetsidkarens vållande.

31 §. Sänkning eller förvägran av ersättning. I paragrafen föreskrivs om ersättning av skada i sådana fall där den skadelidande, som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet själv har medverkat till att skadan uppkommit. Som medverkan till skadan betraktas bl.a. det att den skadelidande efter det att odlingen av genetiskt modifierade växter upphört har försummat att vidta föreskrivna åtgärder, vilka lagts honom eller henne till last när besittningen av området har överförts från verksamhetsidkaren till honom eller henne.

Bestämmelsen behövs för att förebygga ofog eller beteende i syfte att få skadestånd. Skadeståndet kan i sådana fall sänkas eller helt förvägras. På prövningen av ersättnings storlek inverkar t.ex. graden av vållande som orsakats av den som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion, och hur stor betydelse dennes gärning eller försummelse har som orsak till att grödorna blandats.

32 §. Villkor för statens ersättningsansvar. Det föreslås att en skada ersätts av statens medel, om det kan påvisas att den sannolikt har orsakats av att genetiskt modifierat växtmaterial odlats, eller hanterats eller lagrats på gårdsbruksenheten, eller transporterats på gårdsbruksenheten eller mellan gårdsbruksenheter, och om skadan inte kan anses ha or-

sakats av den skadelidandes egen verksamhet. Det är fråga om så kallat lägre bevisbörda, dvs. den skadelidande måste inte på basis av bestämmelsen med full säkerhet bevisa att skadan orsakats av odling av genetiskt modifierat växtarter eller växtsorter i närheten av de konventionella och ekologiska odlingarna, utan för att konstatera ett orsakssammanhang räcker det att den skadelidande visar att det är sannolikt att skadan orsakats av odlingen av genetiskt modifierade växter. Avsikten med bestämmelsen är dock inte att åsidosätta verksamhetsidkarens ersättningsskyldighet för skada som denne i sin verksamhet uppsåtligen eller av vållande har orsakat, utan avsikten är att förenhetliga betalningen av ersättning på ett med tanke på den skadelidande enkelt sätt.

Ersättningsansökan ska lämnas till Livsmedelssäkerhetsverket, som också fattar beslut om ersättning för skadan. Ersättning ska sökas inom ett år efter det att den skörd som ersättningsansökan gäller har bärgats eller myndigheten har konstaterat att inblandning eller spridning skett.

Ansökan ska åtföljas av en tillräcklig redogörelse för skadan. Livsmedelssäkerhetsverket, som är tillsynsmyndighet enligt lagen, har de bästa möjligheterna att bedöma om skadan sannolikt orsakats av odling av genetiskt modifierade växter i området, om odlaren har handlat omsorgsfullt i enlighet med 5, 6, och 9 § och om den skadelidande som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion eventuellt medverkat till att skadan uppkommit. Också med tanke på den skadelidande som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion kan det anses vara lättare när ersättningsansökan i första hand får lämnas till myndigheten i stället för att talan ska väckas i domstol.

33 §. Statens regressrätt. I paragrafen föreskrivs om den regressrätt som uppkommer gentemot verksamhetsidkaren, en annan aktör eller områdets innehavare i det fall att verksamhetsidkaren eller någon annan aktör som beskrivs i 5 eller 9 § uppsåtligen eller av oaktsamhet försummat att iaktta kraven som ställs i 5, 6 eller 9 § eller med stöd av dem. Dessa krav ställs för att förhindra oavsiktlig spridning och inblandning och de omfattar bl.a. skyddsavstånd som ska iakttagas vid od-

ling av genetiskt modifierat växtmaterial och hantering av sådant växtmaterial. Regressrätten ordnas så att staten har rätt att av verksamhetsidkaren kräva det ersättningsbelopp som har betalats till den skadelidande av statens medel. Regressrätten utövas genom att talan mot verksamhetsidkaren väcks vid domstol.

Staten får rätt att kräva ersättning när Livsmedelssäkerhetsverket har beslutat att den skadelidande ersätts för skador som orsakats av inblandning. Staten har regressrätt gentemot verksamhetsidkaren endast upp till det belopp som det beslutas att ersättning ska betalas för. Verksamhetsidkarens skadeståndsskyldighet kan jämkas i enlighet med 2 kap. i skadeståndslagen, om skadeståndsskyldigheten anses oskäligt betygande med hänsyn till omständigheterna.

7 kap. Särskilda bestämmelser

34 §. Begränsning av odling vid utsädesproduktion. Genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet kan odling av genetiskt modifierat växtmaterial av en viss växtart eller växtsort begränsas på ett geografiskt begränsat område som är viktigt med tanke på utsädesproduktionen, eller odling av genetiskt modifierat växtmaterial av arten eller sorten kan förbjudas på ett sådant område, om det inte med stöd av andra åtgärder i denna lag är möjligt att uppnå de renhetskrav som föreskrivs i lagen om handel med utsäde.

Att genom nationell lagstiftning helt förbjuda odling av genetiskt modifierade växtsorter som godkänts för odling inom gemenskapen och lagligen släppts ut på marknaden, såsom det föreslogs i republiken Österrike i fråga om vissa områden år 2003, är inte enligt EG-domstolen i överensstämmelse med gemenskapslagstiftningen (målen C-439/05 och C-454/05). Åtgärder på regional nivå har dock också beaktats i kommissionens rekommendation om samexistens.

I Finland kan det i något fall visa sig finnas anledning att undantagsvis begränsa odlingen av någon viss genetiskt modifierad växtsort inom ett visst område för trygghet av kraven på utsädesproduktionens renhet i fråga

om någon annan sort än den genetiskt modifierade sorten, om det inte är möjligt att uppfylla de lagfästa kraven på utsädes renhet med andra åtgärder som hindrar inblandning. Det kan t.ex. anses behövt att förbjuda odling av genetiskt modifierad klöver inom ett visst område, om pollenöverföring till odlingar där icke-genetiskt modifierat utsäde av växtarten i fråga eller en annan växtart som är korsningsbar med denna odlas inte annars kan förhindras i tillräcklig grad.

35 §. Avgifter. För åtgärder enligt denna lag fastställs avgifter på det sätt som anges i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

I 8 § 2 mom. i lagen om grunderna för avgifter till staten föreskrivs om grunderna för myndighetsavgifter. Ansvar för myndigheternas planering av tillsynen enligt den föreslagna lagen, rådgivning och marknadstillsyn gällande tillämpning och iakttagande av den faller på staten enligt lagen om grunderna för avgifter till staten.

Av tillsynsplanen framgår närmare uppgifter om de tillsynsobjekt, kontroller och kontrollfrekvenser som hänför sig till myndighetstillsynen. För att ordnandet av tillsynen ska motsvara de allmänna principerna bör tillsynen vara objektiv och regelbunden. Dessutom ska tillsynsåtgärderna vara ändamålsenliga. Storleken på den avgift som tas ut för kontrollen ska motsvara de totala kostnader som kontrollen av objektet medför för staten dvs. självkostnadsvärdet. Verksamhetens art och omfattning inverkar på de kostnader som kontrollen medför för staten och sålunda på avgiftens storlek, eftersom verksamhet av en viss typ och viss omfattning kan kräva mera kontrollåtgärder. Görs en riskbedömning inverkar det på kvaliteten och omfattningen av kontrollåtgärderna.

36 §. Arvoden och kostnadsersättning. I paragrafen föreslås bestämmelser om arvoden och kostnadsersättningar som betalas till auktoriserade inspektörer. Arvoden och kostnadsersättningar ska betalas av Livsmedelssäkerhetsverket av medel som i statsbudgeten anvisats för ändamålet. Vid betalning av arvoden och kostnadsersättningar är det fråga om de av Livsmedelssäkerhetsverket auktoriserade inspektörernas rätt till

arvode för utfört arbete och om ersättning för de kostnader som föranletts dem av arbetet.

37 §. Verkställighet. Eftersom tillsynsmyndigheternas beslut har skadeförebyggande karaktär har det ansetts behövt att beslutet ska följas trots att ändring söks. Tillsynsmyndigheten kan i ett beslut bestämma att beslutet ska iaktas genast när det har meddelats, innan det har vunnit laga kraft, om inte besvärinstansen bestämmer något annat.

38 §. Ändringssökande. Enligt 7 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996) är huvudregeln att besvär över beslut av en myndighet som är underställd statsrådet anförs hos förvaltningsdomstolen. Också justitieministeriet har i sitt utlåtande (75/43/2000 JM) till jord- och skogsbruksministeriet betonat behovet att utveckla systemen för ändringssökande i lagar som gäller tillsyn av jordbruket så att det så långt som möjligt såväl till innehållet som till organisationen motsvarar systemet enligt förvaltningsprocesslagen. Rättelse i avgifter som fastställts av en statlig myndighet ska dock sökas hos den myndighet som påfört avgiften i enlighet med vad som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om sökande av ändring i beslut som endast gäller verkställighet. Ändring i ett sådant beslut får sökas endast i samband med huvudsaken.

39 §. Ikraftträdande. I paragrafen föreskrivs om lagens ikraftträdande. Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

I denna proposition föreslås bestämmelser om grunderna för alla sådana rättigheter och skyldigheter eller frågor som i övrigt enligt grundlagen hör till området för lag och i fråga om vilka närmare bestämmelser avses bli utfärdade genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet. I 2 kap. i den föreslagna lagen föreskrivs om allmänna krav som gäller bedrivande av verksamhet.

I fortsättningen finns det behov att genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet utfärda närmare bestämmelser om ordnandet av verksamhetsidkarens odlingsverksamhet, de krav som gäller tiden efter produktio-

nen av genetiskt modifierade växter, verksamhetsidkarens anmälningsskyldighet och dokumenteringen.

Det föreslås att lagen ska innehålla bemyndiganden med stöd av vilka jord- och skogsbruksministeriet utfärdar närmare bestämmelser om bl.a. odling, hantering, lagring och transport av genetiskt modifierat växtmaterial, rengöring av utrymmen, utrustning och materiel som använts i verksamheten, ordnandet av, innehållet i och avläggandet av examen gällande produktion av genetiskt modifierade växter, verksamhetsidkarens anmälningsskyldighet och anmälningsförfarandet samt om innehåll i och förvaring av den journal som verksamhetsidkaren för.

3 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Näringsfrihet och egendomsskydd

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Grundlagsutskottet har ansett att näringsfriheten är huvudregeln enligt grundlagen, men har funnit att tillståndsplikt för näringsverksamhet kan tillåtas på särskilda grunder (GrUU 19/2002 rd). Man har ansett att reglering av registrerings- och anmälningsskyldighet i sak kan jämföras med reglering av tillståndsplikt (GrUU 56/2002 rd).

I den lag som föreslås åläggs verksamhetsidkarna skyldighet att göra en anmälan om sin verksamhet innan verksamheten inleds och omedelbart anmäla ändringar i verksamheten. För att tillsynen ska kunna ordnas är det nödvändigt att tillsynsmyndigheten får uppgifter om de aktörer som ska övervakas och om deras verksamhetsställe. Avsikten med aktörernas anmälningsskyldighet i den föreslagna 10 § är att tillsynsmyndigheten ska bli underrättad om de områden där produktion av genetiskt modifierade växter bedrivs. Dessutom betjänar anmälningsförfä-

randet och det register som Livsmedelssäkerhetsverket för på basis av det områdets andra odlare, vars verksamhet kan påverkas av produktionen av genetiskt modifierade växter. Dessa orsaker kan anses vara sådana viktiga samhälleliga intressen på grund av vilka begränsning av näringsfriheten kan motiveras. Denna begränsning är också nödvändig för att de grundläggande fri- och rättigheter som avses i 20 § i grundlagen ska tryggas. Enligt 20 § i grundlagen bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. Det allmänna ska verka för att alla tillförsäkras en sund och trygg miljö.

Enligt 15 § i grundlagen är vars och ens egendom tryggad. Till egendomsskyddet hör också att inskränkningar i användningen av egendom inte får bli så betydelsefulla att de till sina faktiska verkningar kan jämföras med expropriation (se exempelvis GrUU 38/1998 rd). Förutom fysiska personer omfattar egendomsskyddet även som allmän rättsprincip juridiska personer.

I den föreslagna 9 § föreskrivs om de krav som ställs på det område som använts för produktion av genetiskt modifierade växter efter det att odlingen upphört. Kraven gäller både för det område som medvetet använts för odling av genetiskt modifierade växter och ett sådant område där genetiskt modifierat material har hamnat till följd av inblandning, och där tröskelvärde för genetiskt modifierat växtmaterial har överskridits. Enligt 25 § i den föreslagna lagen kan verksamhetsidkaren åläggas att uppfylla sina plikter enligt denna lag. Enligt 26 § kan Livsmedelssäkerhetsverket förbjuda produktion av genetiskt modifierade växter eller hantering, transport eller lagring av genetiskt modifierat växtmaterial om de krav som ställs i den föreslagna lagen eller med stöd av de förordningar som utfärdats med stöd av den inte iakttas eller om verksamheten kan orsaka allvarlig ekonomisk skada eller om det är fråga om uppsåtlig eller återkommande verksamhet. Förbudet ska utfärdas för viss tid om den brist som ligger till grund för förbudet kan avhjälpas och förbudet ska omedelbart återkallas, om den brist som förbudet grundar sig på har avhjälpats eller om den inte längre är av betydelse för förbudet.

De åtgärder, förelägganden, förbud och begränsningar som avses i 9, 25 och 26 § samt vite och tvångsutförande enligt 27 § i den föreslagna lagen kan innebära en begränsning av användningen av egendom och begränsning av näringsfriheten. Bakom de nämnda åtgärderna ligger dock skyddet för egendomens förmögenhetsvärde (t.ex. GrUU 37/2005 rd). Sådant växtmaterial som odlats konventionellt eller ekologiskt och i vilket inblandning skett kan ha ett avsevärt lägre förmögenhetsvärde än sådant växtmaterial i vilket ingen inblandning skett. När den risk som verksamhet i strid med bestämmelserna medför för en annan odlare, kan bestämmelserna anses nödvändiga för att skydda andra aktörers verksamhet. Genom bestämmelserna tryggas därmed andra odlares egendoms- skydd och näringsfrihet. Begränsningarna mildras av kravet på att förbud ska utfärdas för viss tid och kravet på att förbudet omedelbart ska återkallas om bristen har avhjälpits eller förbudet har förlorat sin betydelse. Dessutom kan förbud och vite enligt 26 och 27 § tillgripas om verksamheten kan orsaka allvarlig ekonomisk skada eller verksamhetsidkaren inte iakttar föreläggandet enligt 25 §. Åtgärderna kan även anses uppfylla kravet på exakthet och noggrann avgränsning samt kraven enligt proportionalitetsprincipen. Sådana skäl kan med tanke på systemet med grundläggande fri- och rättigheter anses utgöra godtagbara viktiga samhälleliga intressen.

Hemfrid

Enligt 10 § i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Genom lag kan bestämmas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas. Den i grundlagen skyddade hemfriden täcker i princip alla lokaler som är avsedda som fast bostad (GrUU 46/2001 rd). Grundlagsutskottet har dessutom ansett att inspektionen ska vara nödvändig för att utreda omständigheter som gäller föremålet för inspektionen och att bara en myndighet har rätt att utföra inspektionen (GrUU 46/2001 rd och GrUU 48/2001 rd). I fråga om gärning-

ens straffbarhet har utskottet i sistnämnda utlåtanden förutsatt att brottsmisstankarna ska vara sådana att gärningen förknippas med hot om fängelsestraff och i utlåtande GrUU 40/2002 rd har utskottet ansett att ingrepp i hemfriden för utredning av förseelser som är föga klandervärda inte uppfyller proportionalitetskravet beträffande en begränsning av en grundläggande fri- eller rättighet. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 69/2002 rd ansett det vara acceptabelt att utföra inspektioner med anledning av misstankar om sådana gärningar som allra högst ger ett bötesstraff. Det handlade huvudsakligen om kontroll av hur stöd och bidrag som beviljats av offentliga medel används och verksamhet där en del av näringsidkarens lokaler vanligen befinner sig i dennes bostad.

Enligt 19 § i den föreslagna lagen har en tillsynsmyndighet rätt att utföra sådana inspektioner och undersökningar som tillsynen förutsätter, ta del av handlingar och få tillträde till de platser där verksamhet enligt denna lag bedrivs eller där uppgifter som är av betydelse för efterlevnaden av denna lag förvaras. Vidare har tillsynsmyndigheten rätt att inspektera den utrustning, de redskap och de utrymmen som används i verksamheten. I utrymmen som omfattas av hemfriden får inspektioner göras endast om det är nödvändigt för att utreda de omständigheter som inspektionen gäller och om det finns grundad anledning att misstänka att man har brutit eller bryter mot bestämmelserna på ett sätt som är straffbart enligt lag. Inspektioner får utföras endast av en myndighet. I regel behöver myndigheten inte under inspektionerna ha tillträde till bostadsutrymmen, eftersom inspektionerna i allmänhet gäller produktionsutrymmena och odlingsarealerna. För att den föreslagna lagens syften ska fyllas samt för att inspektionsmålen ska uppnås kan myndigheten i vissa situationer vara tvungen att verifiera sådana förhållanden och omständigheter i hemfridsskyddade utrymmen som man inte på annat sätt kan få klarhet i.

Utvövning av offentlig makt

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd

av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rätts-säkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock ges endast myndigheter. Med offentlig förvaltningsuppgift avses bl.a. uppgifter i anslutning till beslut som gäller enskilda personers och sammanslutningars rättigheter, skyldigheter och intressen. När lämpligheten prövas bör avseende fästas vid bl.a. effektiv förvaltning och andra interna förvaltningsaspekter. Kraven i fråga om rättssäkerhet och god förvaltning gäller framför allt beslutsfattandet i anslutning till offentliga förvaltningsuppgifter. En förutsättning för den i 124 § i grundlagen avsedda överföringen av offentliga förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter är att det i lag åtminstone i stora drag fastställs vilken kompetens eller behörighet den som sköter uppgiften ska ha (bl.a. GrUU 28/2001 rd och 48/2001 rd). Grundlagsutskottets ställningstagande om det tjänstemannaansvar som förutsatts av en person som sköter en offentlig förvaltningsuppgift ingår i utskottets utlåtande GrUU 48/2001 rd.

Bestämmelserna i 16 § i den föreslagna lagen gäller sådana av Livsmedelssäkerhetsverket auktoriserade inspektörer som har rätt att utföra i 19 § avsedda inspektioner och som när de utför sina uppgifter står under Livsmedelssäkerhetsverkets tillsyn. På auktoriserade inspektörer tillämpas bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar när de utför uppdrag enligt denna lag. En auktoriserad inspektör ska för att kunna sköta uppdraget i bemyndigandet ha tillräcklig yrkeskunskap om produktion av genetiskt modifierade växter eller annan yrkeskunskap som behövs för tillsynen över efterlevnaden av denna lag. En auktoriserad inspektör ska visa upp ett skriftligt intyg över sitt bemyndigande om aktören kräver det.

Det är ändamålsenligt att överföra den verksamhet som avses i paragrafen utanför myndighetsmaskineriet, eftersom det i praktiken är nödvändigt att anlita auktoriserade inspektörer för utförande av kontroller och provtagning för att få en smidig och effektiv inspektions- och tillsynsverksamhet. Verksamheten kan kräva oförutsedda brådska

åtgärder, verksamhetsområdet kan omfatta hela landet och verksamheten kan vara strängt tidtabellsbunden. I 16 § i den föreslagna lagen preciseras den behörighet som förutsatts av en auktoriserad inspektör samt bestäms om auktoriserade inspektörers tjänsteansvar.

En auktoriserad inspektör ska vid inspektion och provtagning också fästa uppmärksamhet vid att verksamhetsidkarens grundläggande rättighet att framföra sina synpunkter för inspektören på sitt modersmål finska, svenska eller samiska tillgodoses. Därmed tryggas i den föreslagna bestämmelsen att de grundläggande fri- och rättigheterna och rättssäkerheten tillgodoses och kraven på god förvaltning iakttas, på behörigt sätt.

Bemyndigande att utfärda förordning och delegering av lagstiftningsbehörighet

Enligt 80 § i grundlagen ska bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt frågor som i övrigt enligt grundlagen hör till området för lag utfärdas genom lag. Enligt grundlagsutskottets ställningstagande (GrUU 56/2002 rd) ska bemyndiganden att utfärda förordning och delegera lagstiftningsbehörighet vara tillräckligt exakta och noggrant avgränsade. Av en lag ska klart framgå vad som ska regleras genom förordning.

Ändringssökande

I förslaget har följts det system för ändringssökande som avses i förvaltningsprocesslagen där huvudregeln är att besvär över beslut av en myndighet som är underställd statsrådet anförs hos förvaltningsdomstolen. Förslaget strider inte mot bestämmelserna i grundlagens 21 §, enligt vilken var och en har rätt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter eller skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan.

Lagstiftningsordning

Den föreslagna lagen motsvarar den författningsnivå som förutsatts i grundlagen och den innehåller inte några sådana begräns-

ningar av de grundläggande fri- och rättigheterna som skulle vara problematiska i förhållande till grundlagen. Jord- och skogsbruksministeriet kan utfärda förordningar i frågor som i lagen definieras exakt och avgränsas noga. På ovan anförda grunder anses att de

förslag som ingår i propositionen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***Lag****om produktion av genetiskt modifierade växter**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Syfte

Syftet med denna lag är att förhindra spridning och inblandning av genetiskt modifierade grödor i andra grödor och de ekonomiska skador som inblandningen orsakar odlare.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas i fråga om genetiskt modifierat växtmaterial på

- 1) odling,
- 2) hantering och lagring på en gårdsbruksenhet,
- 3) transporter på en gårdsbruksenhet och mellan gårdsbruksenheter,
- 4) ersättning till en odlare som bedriver ekologisk eller konventionell växtproduktion för skador orsakade av inblandning,
- 5) tillsyn över verksamhet som avses i punkterna 1–3.

3 §

Förhållande till annan lagstiftning

I gentekniklagen (377/1995) föreskrivs om säker användning av genetiskt modifierade organismer och om förfaranden för godkännande av dem.

Skadeståndslagen (412/1974) är allmänt tillämplig på ersättning för skada. Bestäm-

melser om ersättning för person- eller egendomsskador som orsakats av genetiskt modifierade produkter finns också i produktansvarslagen (694/1990) och bestämmelser om ersättning för miljöskador som orsakats av genetiskt modifierade produkter i lagen om ersättning för miljöskador (737/1994).

4 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *genetiskt modifierad växtsort* en växtsort som godkänts för odling genom ett förfarande enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder, nedan *GM-förordningen*, eller enligt gentekniklagen,

2) *genetiskt modifierat växtmaterial* genetiskt modifierade växtsorter eller sådant växtbestånd, utsäde eller sådana skördar av en gröda där genetiskt modifierade växtindivider av samma växtart eller genetiskt modifierade växtindivider av en annan växtart som är korsningsbara med den föregående eller dessa växtarters genetiskt modifierat material förekommer i sådana halter som överstiger tröskelvärden för märkning enligt artiklarna 12 och 24 i GM-förordningen,

3) *produktion av genetiskt modifierade växter* odling där det odlas eller där Livsmedelssäkerhetsverket har konstaterat att det växer genetiskt modifierat växtmaterial,

4) *ekologisk växtproduktion* en sådan produktionsmetod som avses i rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr

2092/91, nedan *förordningen om ekologisk produktion*,

5) *konventionell växtproduktion* annan växtproduktion än produktion av genetiskt modifierade växter eller ekologisk växtproduktion,

6) *inblandning* inblandning av genetiskt modifierat växtmaterial eller däri förekommande genetiskt modifierat material i arvsmassan, växtbeståndet eller skörden av en annan sort av samma art eller en annan art som är korsningsbar med denna och som odlats konventionellt eller ekologiskt,

7) *område* en åker, annan mark eller växt-
husareal som använts för odling, eller diken och dikesrenar i anslutning till dem och en gårds driftscentrum och området som omger det,

8) *verksamhetsidkare* en fysisk eller juridisk person som i sin näringsverksamhet eller annars odlar genetiskt modifierat växtmaterial,

9) *skyddsavstånd* minsta tillåtna avstånd mellan en av verksamhetsidkaren odlad växt-individ av genetiskt modifierat växtmaterial och en annan odlares konventionellt eller ekologiskt odlade individ av samma växtart eller en annan växtart som är korsningsbar med den förstnämnda.

2 kap.

Villkor för verksamheten

5 §

Allmänna krav

Genetiskt modifierat växtmaterial ska för förhindrande av inblandning och spridning hållas åtskilt såväl från andra växter av samma växtart som från växter av en annan växtart som är korsningsbara med den, med undantag av inblandning som behövs med tanke på användningsändamålet.

I syfte att förhindra oavsiktlig inblandning och spridning ska verksamhetsidkaren och andra aktörer som hanterar, lagrar eller transporterar genetiskt modifierat växtmaterial iaktta tillräcklig omsorgsfullhet och varsamhet vid odling, hantering, lagring och

transport av genetiskt modifierat växtmaterial och använda lämpliga utrymmen samt lämplig utrustning och materiel. De utrymmen och den utrustning och materiel som använts ska rengöras efter användning och växtresterna ska hanteras så att inblandning eller spridning inte sker.

Bestämmelser om odling, hantering, lagring och transport av genetiskt modifierat växtmaterial och rengöring av utrymmen, utrustning och materiel som använts i verksamheten kan utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet.

6 §

Skyddsavstånd vid odling av genetiskt modifierad potatis

Vid odling av genetiskt modifierad potatis (*Solanum tuberosum*) ska verksamhetsidkaren iaktta ett skyddsavstånd på aderton meter till konventionellt odlad potatis och ett skyddsavstånd på trettio meter till ekologiskt odlad potatis.

7 §

Markägarens samtycke

Verksamhetsidkaren måste ha markägarens samtycke för produktion av genetiskt modifierade växter, om verksamhetsidkaren inte äger det område som används för odling.

8 §

Examen gällande produktion av genetiskt modifierade växter

Livsmedelssäkerhetsverket anordnar examen som gäller produktion av genetiskt modifierade växter.

Verksamhetsidkaren eller den som ansvarar för odlingsverksamheten ska avlägga en examen enligt 1 mom. Examen visar att den som avlagt examen behärskar produktion av genetiskt modifierade växter på ett tryggt och ändamålsenligt sätt och har kännedom om den centrala lagstiftningen. Examen är giltig i högst fem år efter det att den avlagts.

Bestämmelser om ordnandet av, innehållet i, avläggandet av och giltighetstiden för examen kan utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet.

9 §

Åtgärder efter produktion av genetiskt modifierade växter

Om ett område där det har bedrivits eller där Livsmedelssäkerhetsverket har konstaterat produktion av genetiskt modifierade växter ska användas till annat än odling av genetiskt modifierade växter, ska verksamhetsidkaren för att förhindra inblandning och spridning sörja för växtföljden, behandling av området och destruktion av spillplanter, efter att produktionen har upphört. Skyldigheten att sörja för dessa åtgärder övergår till områdets förvärvare eller arrendator i samband med att besittningen överförs.

Genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet kan art- och sortspecifika bestämmelser utfärdas om de åtgärder som nämns i 1 mom.

Om ett område, som omfattas av sådana skyldigheter som avses i 1 mom., överläts till någon annan är överlåtaren och områdets innehavare skyldig att lämna information om ovan nämnda krav till förvärvaren eller arrendatorn innan området överläts. En verksamhetsidkare som arrenderar ett område ska också informera markägaren om kraven när arrendeförhållandet avslutas.

10 §

Anmälningsskyldighet

Verksamhetsidkaren ska göra en skriftlig anmälan om sin verksamhet till Livsmedelssäkerhetsverket före sådd eller plantering av genetiskt modifierat växtmaterial. Anmälan kan också göras till den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten. Anmälan ska göras för varje odlingssäsong senast den 1 februari före sådd eller plantering.

Till anmälan ska fogas följande uppgifter:

1) verksamhetsidkarens namn och adress samt övriga kontaktuppgifter,

2) lägenhetssignum samt företags- och organisationsnummer, eller om sådant saknas, personbeteckning,

3) odlad art, sort och nummer på det bas-skifte som antecknats i åkerskiftesregistret eller ett annat exakt område där genetiskt modifierat växtmaterial odlas samt den odlade arealen,

4) den planerade tidpunkten för inledandet av odlingen,

5) namnet på den person som avlagt examen enligt 8 § och tidpunkten då examen avlagts.

Om verksamhetsidkaren beslutar att helt eller delvis avstå från produktion av genetiskt modifierade växter efter det att anmälan har inlämnats, ska verksamhetsidkaren omedelbart skriftligen underrätta Livsmedelssäkerhetsverket eller den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten om detta.

Närmare bestämmelser om innehållet i anmälan och om anmälningsförfarandet kan utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet.

11 §

Anmälan till grannar och andra aktörer

Verksamhetsidkaren ska årligen i god tid innan odlingen inleds informera sina grannar om produktionen av genetiskt modifierade växter.

Verksamhetsidkaren ska lämna information om produktionen av genetiskt modifierade växter till andra aktörer med vilka verksamhetsidkaren delar maskiner, utrustning, transportmedel eller utrymmen, som verksamhetsidkaren använder vid produktion av genetiskt modifierade växter. Också andra, vars utrustning eller utrymmen används, ska informeras.

12 §

Plan

Verksamhetsidkaren ska göra upp en plan för varje odlingssäsong om de åtgärder och den praxis för att förhindra inblandning och spridning som verksamhetsidkaren har för avsikt att tillämpa på verksamhet som avses i 2 § 1–3 punkten.

Planen ska innehålla åtgärder och praxis beträffande odlingsskedena för det genetiskt modifierade växtmaterialet samt skördens hanterings- och lagringsskeden.

13 §

Krav på spårbarhet och dokumentering

Verksamhetsidkaren ska föra en uppdaterad journal över odling, lagring, anskaffning och överlåtelse av genetiskt modifierat växtmaterial. I journalen ska införas uppgifter med vars hjälp det genetiskt modifierade växtmaterialet kan spåras och fullgörandet av skyldigheterna enligt 5, 6 och 9 § kan verifieras.

Journalen ska förvaras fem år efter utgången av det år som uppgifterna gäller.

Närmare bestämmelser om journalens innehåll och förvaring kan utfärdas genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet.

3 kap.

Myndigheter

14 §

Allmän styrning och tillsyn

Den allmänna styrningen av och tillsynen över verkställigheten av denna lag hör till jord- och skogsbruksministeriets uppgifter.

15 §

Tillsynsmyndigheter

För verkställigheten av denna lag och för tillsynen över att denna lag och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den följs och för organiseringen av tillsynen svarar Livsmedelssäkerhetsverket. Livsmedelssäkerhetsverket anlitar vid tillsynen arbeidskrafts- och näringscentralerna och landsbygdsnäringsmyndigheterna.

16 §

Auktoriserade inspektörer

Utöver vad som bestäms i 15 § kan Livsmedelssäkerhetsverket vid tillsynen anlita inspektörer som verket skriftligen har bemyndigat för uppdraget och som när de utför sina uppgifter står under Livsmedelssäkerhetsverkets tillsyn. En inspektör ska för sitt uppdrag ha tillräcklig yrkeskunskap om produktion av genetiskt modifierade växter eller annan yrkeskunskap som behövs med tanke på tillsynen över efterlevnaden av denna lag.

På en auktoriserad inspektör som utför en uppgift enligt denna lag tillämpas förvaltningslagen (434/2003), språklagen (423/2003), samiska språklagen (1086/2003) och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999). På inspektörer tillämpas även vad som bestäms om straffrättsligt tjänsteansvar i strafflagen (39/1889). Bestämmelserna i skadeståndslagen tillämpas på skada som inspektörerna orsakar i sitt uppdrag.

En auktoriserad inspektör ska visa upp ett skriftligt intyg över sitt bemyndigande, om den som är föremål för inspektionen kräver det.

4 kap.

Tillsyn

17 §

Allmänna principer för organisering av tillsyn

Tillsynen ska vara ändamålsenlig och objektiv och den ska med utgångspunkt i riskbedömning omfatta den verksamhet som avses i 2 § 1–3 punkten.

18 §

Tillsynsplan

Livsmedelssäkerhetsverket ska årligen utarbeta en plan för organiseringen av tillsynen. I tillsynsplanen ska innehållet i kontrollerna och kontrollfrekvensen för tillsynsobjekten anges.

19 §

Inspektionsrätt och rätt att få upplysningar

Tillsynsmyndigheterna och de auktoriserade inspektörerna har rätt att för tillsynen över genomförandet och efterlevnaden av denna lag och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den göra inspektioner, ta del av handlingar samt få tillträde till platser där grödor, växtdelar eller utsäde eller skörd odlas, hanteras, används eller lagras eller där uppgifter som är relevanta för tillsynen över efterlevanden av denna lag förvaras. Tillsynsmyndigheterna och de auktoriserade inspektörerna har rätt att inspektera redskap, utrustning och utrymmen som använts i verksamheten samt dokumentation liksom också vid behov avgiftsfritt ta prov av grödorna eller skörden av dem för undersökning.

Inspektioner får inte utföras i lokaler som används för permanent boende. Myndigheterna får dock utföra inspektion eller ta prover i dessa lokaler, om det är nödvändigt för att utreda de omständigheter som inspektionen gäller och det finns grundad anledning att misstänka att någon gjort sig skyldig till ett förfarande som är straffbart enligt lagen och om en inspektion är nödvändig för utredning av ett brott.

Tillsynsmyndigheterna och de auktoriserade inspektörerna har, utan hinder av vad som bestäms om sekretessbelagda uppgifter, rätt att av verksamhetsidkare och andra odlare få de uppgifter och handlingar som är nödvändiga för kontroll och tillsyn enligt denna lag.

20 §

Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter

Uppgifter som erhållits under tillsynen är sekretessbelagda på det sätt som anges i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Utöver vad som i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet bestäms, får uppgifter som erhållits under tillsynen utan hinder av tystnadsplikten lämnas ut till

1) den myndighet som avses i 15 § för utförandet av en uppgift enligt denna lag,

2) åklagar- och polismyndigheter för utredande av brott, och

3) gentekniknämnden och de tillsynsmyndigheter som avses i gentekniklagen för utförande av uppgifter enligt gentekniklagen.

21 §

Tillsynsregister

Som en del av informationssystemet enligt lagen om landsbygdsnäringsförvaltningens informationssystem (284/2008) för Livsmedelssäkerhetsverket ett register för tillsynsändamål över de anmälningsskyldiga verksamhetsidkarna. Livsmedelssäkerhetsverket för in följande uppgifter i registret:

1) verksamhetsidkarens namn och adress samt övriga behövliga kontaktuppgifter,

2) verksamhetsidkarens lägenhetssignum samt företags- och organisationsnummer, eller om sådant saknas, personbeteckning,

3) den art och sort som ska odlas och nummer på det basskifte som införts i åkerskiftesregistret eller ett annat exakt område där genetiskt modifierat växtmaterial odlas samt den areal som ska odlas,

4) tidpunkten då odlingen avses att inledas,

5) namnet på den som avlagt i 8 § avsedd examen och tidpunkten då examen avlagts,

6) uppgifter om förelägganden, förbud, straff eller andra tvångsmedel eller påföljder som med stöd av 25–28 § meddelats verksamhetsidkaren,

7) verkställda tillsynsåtgärder samt andra för tillsynen behövliga uppgifter enligt denna lag eller enligt bestämmelser och föreskrifter som har utfärdats med stöd av den,

8) det område där tillsynsmyndigheten har konstaterat produktion av genetiskt modifierade växter.

Tillsynsmyndigheten ska underrätta områdets innehavare och ägare om de uppgifter som registrerats enligt 8 punkten.

Förutom Livsmedelssäkerhetsverket kan också den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten ta emot de uppgifter som avses i 10 §. Den kommunala landsbygdsnäringsmyndigheten vidarebefordrar uppgifterna till Livsmedelssäkerhetsverket.

Livsmedelssäkerhetsverket avför uppgifterna om verksamhetsidkaren ur registret tio

år efter att produktionen av genetiskt modifierade växter upphört.

22 §

Offentliggörande, användning och utlämnande av registeruppgifter

Livsmedelssäkerhetsverket publicerar och uppdaterar på sina webbsidor på basis av anmälningar enligt 10 § en förteckning över de kommuner där produktion av genetiskt modifierade växter bedrivs, de växtsorter som odlas och odlingsarealerna. I förteckningen publiceras motsvarande uppgifter även om sådana områden som använts för odling och som myndigheten har infört i registret på basis av 21 § 1 mom. 8 punkten.

Livsmedelssäkerhetsverket, Arbetskrafts- och näringscentralerna, de kommunala landsbygdsnäringsmyndigheterna och de tillsynsmyndigheter som avses i gentekniklagen har rätt att använda det register som avses i 21 § i den omfattning som deras föreskrivna uppgifter kräver.

Uppgifter i registret får lämnas ut av Livsmedelssäkerhetsverket, Arbetskrafts- och näringscentralerna samt de kommunala landsbygdsnäringsmyndigheterna.

I fråga om utlämnande av personuppgifter gäller vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och i fråga om annan behandling av personuppgifter vad som föreskrivs i personuppgiftslagen (523/1999).

23 §

Handräckning

Tillsynsmyndigheterna har rätt att av polis- och räddningsmyndigheterna få handräckning vid utförandet av uppgifter enligt denna lag och enligt bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den.

24 §

Offentliggörande av tillsynsresultat

Livsmedelssäkerhetsverket offentliggör årligen en berättelse om genomförandet av till-

synen. Sekretessbelagda uppgifter som avses i 20 § offentliggörs dock inte.

5 kap.

Administrativa tvångsmedel och påföljder

25 §

Föreläggande

Om någon inte följer denna lag eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den, och om bristerna inte förutsätter att ett förbud enligt 26 § meddelas, får tillsynsmyndigheten besluta att denne inom en tid som med avseende på ärendets natur är tillräckligt lång ska uppfylla sina plikter.

26 §

Förbud

Livsmedelssäkerhetsverket kan för att förhindra inblandning eller spridning förbjuda

1) produktion av genetiskt modifierade växter på ett visst område, om produktionen inte uppfyller de krav som ställs i denna lag eller med stöd av den eller om verksamhetsidkaren eller den som ansvarar för odlingsverksamheten inte har avlagt examen enligt 8 §,

2) produktion av en viss växtart på ett sådant område som avses i 9 § 1 mom., om verksamhetsidkaren eller områdets innehavare inte iakttar de krav på växtföljd och behandling av området som föreskrivits med stöd av 9 §,

3) hantering, transport eller lagring av genetiskt modifierat växtmaterial, om hanteringen, transporten eller lagringen, hanteringsutrymmena eller hanteringsutrustningen, transportmaterielen eller lagringsutrymmena inte uppfyller de krav som ställs i denna lag eller med stöd av den, eller om verksamhetsidkaren eller den som ansvarar för odlingsverksamheten inte har avlagt examen enligt 8 §.

Ett förbud får meddelas endast om verksamheten kan orsaka andra allvarlig ekonomisk skada, om verksamhetsidkaren inte iakttar ett föreläggande som meddelats med

stöd av 25 §, om missförhållandet som ligger till grund för föreläggandet fortgår eller upprepas eller om missförhållandet orsakas uppsåtligt.

Förbudet ska utfärdas för viss tid, om den brist som ligger till grund för förbudet kan avhjälpas. Förbudet ska omedelbart återkallas, om den brist som förbudet grundar sig på har avhjälpits eller om den inte längre är av betydelse med tanke på förbudet. Förbudet ska iakttas även om ändring söks, om inte besvärinstansen förbjuder verkställighet av beslutet eller bestämmer att verkställigheten ska avbrytas.

Om saken inte tål uppskov, kan någon annan myndighet som avses i 15 § meddela ett temporärt förbud. Ett temporärt förbud ska utan dröjsmål underställas Livsmedelssäkerhetsverket. Förbudet förfaller om Livsmedelssäkerhetsverket inte fattar ett beslut enligt 1 mom. inom en vecka efter att förbudet meddelats.

27 §

Vite och tvångsutförande

Livsmedelssäkerhetsverket kan förena ett föreläggande som det har meddelat med stöd av 25 § och ett förbud enligt 26 § med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad. I ett ärende som gäller vite eller tvångsutförande iakttas viteslagen (1113/1990).

Skyldigheten enligt 19 § att lämna ut uppgifter får i fråga om en fysisk person inte förenas med vite, om det finns anledning att misstänka personen för brott och uppgifterna hänför sig till det ärende som är föremål för brottsmisstanke.

28 §

Straffbestämmelse

Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet

1) försummar de krav på särskilt omhändertagande och varsamhet eller de krav på ändamålsenlighet eller rengöring i fråga om utrymmen, utrustning och materiel som föreskrivs i 5 § eller med stöd av den,

2) försummar det krav på skyddsavstånd som anges i 6 §,

3) bedriver produktion av genetiskt modifierade växter utan den examen som avses i 8 §,

4) bryter mot skyldigheten i 9 § att sörja för växtföljden, behandla området, destruera spillplantor eller lämna uppgifter,

5) försummar anmälningsskyldigheten eller skyldigheten att lämna information enligt 10 § eller 11 § 2 mom.,

6) försummar skyldigheten enligt 19 § 3 mom. att lämna uppgifter, eller

7) bryter mot ett föreläggande som meddelats med stöd av 25 § eller ett förbud som meddelats med stöd av 26 §,

ska, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs i någon annan lag, för förseelse mot bestämmelserna om produktion av genetiskt modifierade växter dömas till böter.

Den som bryter mot ett förbud som har meddelats med stöd av denna lag och som har förenats med vite, kan lämnas obestraftad för samma gärning.

Livsmedelssäkerhetsverket anmäler för de myndigheters del som avses i 15 § och de auktoriserade inspektörers del som avses i 16 § förseelser enligt 1 mom. till åtalsprövning. Anmälan behöver inte göras, om förseelsen som helhet betraktad kan anses vara uppenbart ringa. I sådana fall kan Livsmedelssäkerhetsverket ge den verksamhetsidkare som gjort sig skyldig till förseelsen en anmärkning med uppmaning att korrigera felen.

6 kap.

Ersättning för skada

29 §

Skada som ersätts

Såsom skada enligt denna lag ersätts det inkomstbortfall som drabbar den som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion till följd av att inblandning av genetiskt modifierat växtmaterial i en konventionellt eller ekologiskt odlad växtsort skett så att de produkter som odlas eller de produkter som framställts därav överskrider de tröskelvärden för genetiskt modifierat material som i Europeiska gemenskapens lagstift-

ning anges för produkterna, så att produkterna

- 1) inte får marknadsföras, eller
- 2) får marknadsföras endast om de är försedda med märkning som visar att de är genetiskt modifierade.

Den som bedriver ekologisk produktion ersätts också för det inkomstbortfall som orsakas av att det i fråga om dennes åkerskiftet eller ekologiskt uppfödda djur måste iakttas en övergångsperiod enligt förordningen om ekologisk produktion.

Med stöd av denna lag ersätts dessutom följande:

1) kostnader som orsakas den som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion av de undersökningar, provtagningar och andra motsvarande åtgärder som behöver vidtas för att utreda skadan, när tröskelvärdet har överskridits eller när har funnits grundad anledning att misstänka att det har överskridits, samt

2) kostnaderna för de behövliga åtgärder som på grund av spridning eller inblandning av genetiskt modifierat växtmaterial måste vidtas av den som bedriver konventionell eller ekologisk jordbruksproduktion för att återställa en odling så att den motsvarar de krav som ställs på produktionsformen.

30 §

Verksamhetsidkarens ansvar

Den som orsakar en sådan skada som avses i 29 § genom att uppsåtligen eller av oaktsamhet försumma att iaktta de krav som anges i 5, 6 eller 9 §, 11 § 2 mom. eller 13 § i denna lag eller med stöd av dem, är ansvarig för skadan.

31 §

Sänkning eller förvägran av ersättning

Om den skadelidande uppsåtligen eller av grov oaktsamhet själv har medverkat till att skadan uppkommit, kan ersättningen sänkas eller förvägras.

32 §

Villkor för statens ersättningsansvar

Ersättning kan betalas till den skadelidande inom ramen för det anslag som tagits in i statsbudgeten, om det kan påvisas att skadan sannolikt orsakats av sådan verksamhet som avses i 2 § 1–3 punkten i denna lag.

Ersättning ska sökas hos Livsmedelssäkerhetsverket inom ett år efter att skörden som ersättningsansökan gäller har bärgats eller myndigheten har konstaterat att inblandning eller spridning har skett. Ansökan ska åtföljas av en tillräcklig redogörelse för skadan. Livsmedelssäkerhetsverket ska besluta om ersättning av skadan.

33 §

Statens regressrätt

Om en skada har uppstått på det sätt som beskrivs i 30 §, har staten rätt att av verksamhetsidkaren kräva det ersättningsbelopp som av statens medel har betalats till den skadelidande.

Vid jämkning av ersättningsskyldigheten gäller vad som föreskrivs i 2 kap. i skadeståndslagen.

7 kap.

Särskilda bestämmelser

34 §

Begränsning av odling vid utsädesproduktion

Odling av genetiskt modifierat växtmaterial kan i fråga om en viss växtart eller växtsort begränsas på ett geografiskt begränsat område som är viktigt med tanke på utsädesproduktionen, eller odling av genetiskt modifierat växtmaterial av arten eller sorten förbjudas på ett sådant område, om det inte med stöd av andra åtgärder i denna lag är möjligt att uppnå de renhetskrav som föreskrivs i lagen om handel med utsäde (728/2000).

Genom förordning av jord- och skogsbruksministeriet föreskrivs om begränsningar

av eller förbud mot odling på ett sådant område som avses i 1 mom.

35 §

Avgifter

För prestationer enligt denna lag tas avgifter ut till staten enligt vad som föreskrivs i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

36 §

Arvoden och kostnadsersättningar

Till auktoriserade inspektörer och provtagare kan inom ramen för statsbudgeten betalas arvoden och kostnadsersättningar för kontroller och provtagning.

37 §

Verkställighet

I ett beslut som fattas med stöd av denna lag kan det bestämmas att beslutet ska iakttas

innan det har vunnit laga kraft, om inte besvärsmyndigheten beslutar något annat.

Över ett sådant beslut av förvaltningsdomstolen som enbart gäller verkställighet och genom vilket verkställigheten av det överklagade beslutet förbjuds eller avbryts får besvär anföras hos högsta förvaltningsdomstolen endast i samband med huvudsaken.

38 §

Ändringssökande

Ändring i beslut som har meddelats med stöd av denna lag får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

39 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 13 november 2009

Republikens President

TARJA HALONEN

Jord- och skogsbruksminister *Sirkka-Liisa Anttila*